
**Antoni Estradé
Montserrat Treserra**

CATALUNYA INDEPENDENT?

**Anàlisi d'una enquesta sobre la
identitat nacional i la voluntat
d'independència dels catalans.**

Llibres apareguts en aquesta col·lecció

«CRISI I ANTICRISI DE LA SOCIOLOGIA»
Esteban Pinilla de las Heras
Juny 1987

«LES S.A.L. A CATALUNYA»
Raimon Bonal
Setembre 1987

«LES ARMES DE LA DEMOCRÀCIA»
Vicenç Fisas
Setembre 1988

«LA LLENGUA I ELS JOCS OLÍMPICS»
Noemí Ibáñez i Rosa M. Chico
Octubre 1988

«LA MILITARITZACIÓ DE LA CIÈNCIA»
Vicenç Fisas
Juny 1989

«ELS INGRESSOS I LES DESPESES DEL
SECTOR PÚBLIC A CATALUNYA»
Núria Bosch, Antoni Castells i Mercè Costa
Setembre 1989

«LA POLÍTICA CULTURAL EUROPEA»
Jordi Berrio, Lluís Bonet, Salvador Cardús,
Josep Gifreu, Isidor Marí i Enric Saperas
Març 1990

«DELINQUÈNCIA I DISSOCIALITAT»
Lluís Ventosa Oliveras
Maig 1990

«DEFENSA 2001». Una proposta
de defensa no ofensiva per a Espanya.
Vicenç Fisas
Juny 1990

«CATALUNYA INDEPENDENT?»
Antoni Estradé i Montserrat Treserra
Setembre 1990

**Antoni Estradé
Montserrat Treserra**

CATALUNYA INDEPENDENT?

**Anàlisi d'una enquesta sobre la
identitat nacional i la voluntat
d'independència dels catalans.**

Barcelona 1990

by Antoni Estradé i Montserrat Tresserra.
Propietat d'aquesta edició (incloent-hi el disseny de la coberta):
Publicacions de la Fundació Jaume Bofill, Provença, 324, pral. 08037 Barcelona
Disseny de la coberta: Miquel Albiol.
ISBN: 84-85557-21-2
Dipòsit Legal: B-32493/90.
Impressió: F & P, Institut Gràfic, S.A. Quintana, 45, Esplugues de Llobregat (Barcelona)
Prohibida la reproducció total o parcial per qualsevol mitjà, sense l'autorització
escrita de l'editor.

"I, tanmateix, la remor persisteix"

Miquel MARTI i POL

INDEX

Presentació	9
<u>I. INTRODUCCIO</u>	13
<u>1. Reflexions al voltant d'una enquesta d'opinió</u>	13
<u>II. ELEMENTS METODOLOGICS</u>	23
<u>1. Els objectius de l'enquesta</u>	23
1.1 Objectius i problemàtica	23
1.2. El contingut del qüestionari	25
<u>2. A qui s'ha entrevistat. Informació sobre la mostra i característiques dels entrevistats</u>	29
2.1 Selecció de la mostra i distribució de les entrevistes	29
2.2 Característiques bàsiques del conjunt d'entrevistats de la mostra	34
<u>III. ELS RESULTATS</u>	43
<u>Introducció</u>	43
<u>1. La identitat subjectiva</u>	49
1.1 La llengua: pràctiques i actituds envers el català	50
1.2 La consciència de poble diferenciat	59
1.3 La identificació simbòlica	63
Conclusions	71
<u>2. La percepció subjectiva del règim polític</u>	77
2.1 Valoració del govern central	78
2.2 Valoració de l'autonomia	82
2.3 ¿Qui ha de governar a Catalunya?	89
2.4 ¿Què passaria amb la independència?	91
Conclusions	95

<u>3. La voluntat d'independència</u>	99
3.1 La independència, ¿és possible i desitjable?	101
¿És possible?	101
¿És desitjable?	104
3.2 ¿I si la poguéssim votar?	105
3.3 Els que han votat "sí", ¿quina mena de gent són?	116
No són preferentment gent rural	117
No són burgesos	119
No són necessàriament conservadors	124
No són només joves	129
No són només els autòctons	136
Conclusions	138
<u>4. Les raons per la independència</u>	141
4.1 Per què votar "sí"	141
4.2 Les raons de "voluntat"	145
4.3 Les raons d'"identitat"	147
4.4 Les raons "pragmàtiques"	150
Conclusions	154
 <u>IV. REFLEXIONS GENERALS. A TALL DE CONCLUSIO</u>	 161
 <u>V. ANNEXOS</u>	 185
Annex 1. El qüestionari	185
Annex 2. Fitxa tècnica	201
Annex 3. Llista de municipis	205
 <u>VI. BIBLIOGRAFIA</u>	 209
 <u>VII. LLISTA DE TAULES</u>	 213
 <u>VIII. LLISTA DE GRAFICS</u>	 217

PRESENTACIO

Aquest treball que ara presentem té el seu origen en una ponència efectuada en el marc de la Segona Convenció per la Independència Nacional, que va tenir lloc al Palau de Congressos de Montjuïc els dies 26 i 27 de novembre del 1988.

Es tractava, en aquella ocasió, de comentar públicament els resultats més importants d'una gran enquesta que, per encàrrec dels organitzadors de l'esmentada Convenció, va dur a terme l'empresa ICOPSA (Institut d'Investigació Comercial i Opinió Pública S.A.) entre els dies 20 de setembre i 14 de novembre del 1988. 2.100 persones d'arreu del Principat van ser entrevistades seguint un qüestionari temàtic de més de 50 preguntes preparat per Montserrat Treserra amb l'ajut de Salvador Cardús i Joan Estruch. La fitxa tècnica de l'enquesta la podeu trobar en un annex que hem situat al final del llibre.

Les respostes de les persones entrevistades van donar lloc a una immensa massa de dades que s'estén al llarg de centenars de fulls. Des del primer moment, doncs, va semblar necessari procedir a seleccionar i ordenar tota aquesta informació en brut perquè anés agafant cap i peus. La magnitud d'aquesta tasca va fer ben aviat evident que no es podia encabir un comentari mínimament digne d'aquest material en un estudi de les proporcions d'un article. Es per això que al cap d'un temps vàrem veure clar que el que estàvem fent era en realitat un llibre.

Aquí el teniu. I abans que comenceu a llegir-lo cal que us diguem que som conscients d'algunes de les seves insuficiències. En primer lloc, no exhaurim tota la informació de què disposàvem. Tot i que comentem les dades que creiem més interessants n'hi ha encara d'altres que potser en alguna edició posterior d'aquest treball (si és que es produeix) poden ser objecte d'un nou capítol. La urgència per treure el llibre al carrer ha determinat que aquest no sigui tan complet com hagués pogut ser treballant amb un ritme més pausat.

Les raons de temps també han condicionat una mica el fons de la nostra argumentació. Hi haurà qui, per exemple, trobarà a faltar una teorització més profunda dels temes relacionats amb la llengua, la identitat nacional i la memòria històrica. Som conscients que en aquest terreny ho podríem haver fet bastant més bé del que ho fem. Sense que això serveixi d'excusa pensem, però, que, d'una banda, el nostre treball respon més a un exercici de meditació política i no tant a un tractat sociològic sistemàtic d'aquestes qüestions, i, de l'altra, no cal dir que ja hi ha entre nosaltres qui ha treballat aquests aspectes amb un gran rigor i coherència, com és el cas, entre d'altres, de Joan Francesc Mira. Voldríem destacar també pel seu alt interès la magnífica aportació, fins ara relativament desconeguda, del llibre d'Andrés Barrera La dialéctica de la identidad en Cataluña, un treball en molts aspectes pioner que, no ho dubtem, tindrà un el futur el reconeixement i la projecció que es mereix.

Un altre dels possibles "punts fluixos" del nostre estudi el podem trobar en la mateixa metodologia que hem fet servir a l'hora de treballar els resultats de l'enquesta. En la introducció fem un seguit de consideracions crítiques al voltant del tractament que s'acostuma a donar a les enquestes dites d'"opinió", i després, quan nosaltres mateixos ens posem a comentar l'enquesta, incorrem en alguns dels errors que prèviament havíem denunciat. Per exemple, tampoc nosaltres no analitzem amb gaire cura ni tenim massa presents aquells dels nostres enquestats que han optat per allò del "No ho sap / no respon". Encara que no vingui massa a tomb, ens veiem ara en l'obligació de dir-ne alguna cosa. De fet, només una. Us fixareu que el percentatge dels qui s'acullen al "No ho sap / no respon" creix de manera sobtada en aquelles preguntes que giren a l'entorn de qüestions més directament polítiques i que demanen, alhora, uns certs coneixements tècnics o, com a mínim, disposar d'una determinada informació que no tothom té. Es constata, per tant, aquí un fenomen social global amb amplíssimes repercussions: i és que la desigualtat social no és només la desigualtat en l'accés als recursos econòmics sinó que també és, i cada vegada més, la desigualtat en l'accés als recursos lingüístics, culturals i informatius.

Vivim en una societat cada cop més complexa que resulta també cada cop més dividida.

Repetides vegades al llarg d'aquesta presentació hem parlat de com la urgència per publicar el llibre ha ocasionat algunes insuficiències en els continguts. Algú pot demanar-se si realment calia anar tan de pressa. Nosaltres creiem sincerament que sí. El context actual -caracteritzat entre d'altres factors per la irrupció dels nacionalismes de l'Est i el replantejament de la qüestió del Quebec- ens ha semblat que era d'allò més favorable de cara a garantir una bona recepció del mateix. Els esdeveniments que han tingut lloc darrerament al nostre país, com per exemple la resolució del Parlament de Catalunya on es feia explícit que el nostre país no renunciava al dret d'autodeterminació, també ajudaven a configurar un moment excepcionalment bo per a l'aparició d'un text com aquest. Hem considerat, per tant, que no s'havia de desaprofitar aquesta oportunitat.

En uns moments en que sembla produir-se una reorientació del moviment nacional català hem pensat que aquest llibre podria fer un servei. Perquè un dels seus objectius és tot just mostrar el caràcter falac d'un prejudici molt estès al llarg dels darrers anys que venia a dir que a Catalunya no es podien trobar gaires persones partidàries de la independència nacional. Confiem que a partir d'ara afirmacions com aquesta costaran una miqueta més de dir o, com a mínim, d'argumentar.

Finalment voldríem donar les gràcies a moltes persones que han fet possible amb el seu ajut i el seu esforç la redacció i publicació d'aquest treball. En primer lloc als organitzadors de la Segona Convenció per la Independència Nacional que ens han facilitat l'accés a les dades de l'enquesta, i molt especialment a Carles Bonet, que ha mostrat sempre un gran interès per la nostra feina. També volem agrair la seva col.laboració a Joan del Castillo, Salvador Cardús i Joan Estruch que, en moments diferents, han ajudat i han facilitat la nostra tasca. Algunes de les coses que es diuen al llarg de les properes pàgines són fruit de les sucoses converses que ens proporciona l'amic Josep Verdager. Finalment voldríem agrair a la Fundació Jaume Bofill

la seva col.laboració en la publicació del llibre i, en particular, les atencions del seu director, Jordi Porta, i els esforços i també la comprensió de Núria Tomàs. Moltes gràcies a tots.

Antoni Estradé
Montserrat Treserra

Juliol del 1990

I. INTRODUCCIO

1. Reflexions al voltant d'una enquesta d'opinió

Quan els organitzadors de la Segona Convenció per la Independència Nacional ens encarregaren de fer una enquesta sobre la voluntat d'independència del poble català, com a base d'aquest estudi que ara presentem aquí, la primera cosa que se'ns va acudir va ser fer-los un seguit de consideracions sobre els límits i els problemes que planteja l'ús de l'enquesta com a tècnica sociològica. I això ho vam fer no pas perquè ens volguéssim estalviar la feina o perquè tinguéssim cap mena de recança de col·laborar amb aquesta associació, sinó per ser ben honestos tant amb nosaltres mateixos com amb ells. Ara, aquest esforç d'honestedat inicial el volem traslladar a tots els qui ens llegiu. No sabríem estar-nos de fer públics, des del mateix inici del nostre treball, els neguits i els dubtes que la mateixa tècnica de l'enquesta d'opinió ens ocasiona com a sociòlegs que som o que pretenem ser.

Les enquestes desvetllen sempre una gran expectació. Tothom n'està a l'aguait. I quan surten, no n'hi ha prou amb les dades mateixes, sinó que la gent hi afegeix interpretacions d'allò més diverses. Serveixen per omplir fulls als diaris, per animar tertúlies i reunions d'amics, perquè les comenti el capellà en el sermó del diumenge, o perquè se'n parli al metro tot anant a la feina ... o a cobrar el subsidi de l'atur. Serveixen per alegrar-se'n o per lamentar-se'n, per escandalitzar-se o per sorprendre's, per "constatar" que alguna cosa canvia o que una altra segueix igual. Davant d'un fenomen social d'aquestes característiques i d'aquesta magnitud, potser la feina del sociòleg més que fer enquestes fóra la d'analitzar per què produeixen tant d'enrenou, per què desperten l'atenció de tanta gent i especialment d'allò que en diuen els mitjans de comunicació.

Però s'escau que en som, de sociòlegs, i per tant voldríem dir-ne alguna cosa de tot això. I voldríem dir-la d'entrada per evitar malentesos. Ens sembla que hi ha tres factors que expliquen el rebombori que acompanya

la publicació d'una enquesta. Potser n'hi ha més de factors, però aquests tres que esmentarem ens semblen particularment importants. El primer fa referència a una mena d'actitud psicològica amb la qual el qui llegeix els resultats d'una enquesta efectua la seva lectura. Una enquesta sembla que desvetlli o faci conegut allò que abans era més o menys secret. Que això és atractiu per si mateix, és evident. La curiositat sempre funciona i la indiscreció o la xafarderia són vicis universals, que tothom practica amb més o menys intemperància. Res menys sorprenent, doncs, que també aquí aquest mecanisme de la curiositat -ben curiós per cert- funcioni i que la gent vulgui saber allò que prèviament no sabia i que finalment creu que pot saber. Psicològicament aquestes coses satisfan d'allò més.

Els dits mitjans de comunicació pateixen aquesta malaltia de la curiositat amb més intensitat i amb més gravetat que no pas la resta de la gent. I la pateixen fins al punt que no només és congènita sinó també constitutiva de la seva raó de ser. Conductes que practicades per d'altres persones les jutjaríem com censurables, si les adopta un periodista no només no són criticables sinó que sovint constitueixen proves de mèrit professional o d'allò que en diuen "zel informatiu". No és estrany, doncs, que siguin aquests ambients els que amb més ansietat esperin conèixer els resultats d'una enquesta, i també (és prou lògic si s'hi pensa una mica) els que creguin més en la "realitat" d'aquests resultats tan cobejats.

L'altre col·lectiu social que es preocupa molt per assabentar-se dels resultats d'una enquesta, sobretot si es tracta d'una enquesta d'opinió política, és el col·lectiu dels qui estan al voltant del poder. Bé perquè disposen efectivament de poder, bé perquè aspiren a obtenir-lo. I quan parlem de poder volem dir poder social i no només poder polític. És a dir, el poder polític sí, però també el poder econòmic i el poder cultural i ideològic. Tota aquesta gent, que són molt més dels que nosaltres voldríem i diríem, a l'hora de la publicació d'una enquesta també s'afanyen a conèixer-ne el resultat. Això si ja no el saben abans de fer-se públic, perquè sovint es dediquen a encarregar o fins i tot a elaborar enquestes.

L'interès que el poder té per l'enquesta és diferent del dels mitjans de comunicació. El poder també és curiós -fins i tot, moltes vegades-, insuportablement curiós. Però la curiositat del poder serveix un altre interès més alt i més definitiu: el control de la població. El poder vigila i castiga, i per fer una cosa i l'altra necessita saber. Fixeu-vos en una paradoxa prou significativa: el poder es presenta com a poder públic i sosté, des del punt de vista ideològic i jurídic-formal, que les activitats dels ciutadans sota la seva administració tenen un caràcter privat. De tota manera, el poder el que fa és envoltar-se de secrets (i, de fet, accedir a aquests secrets és ja, d'alguna manera, tenir accés al poder) i mirar de reunir el màxim d'informació sobre els seus administrats. L'enquesta, com d'altres tècniques estadístiques, serveix doncs els interessos de control a què tot poder aspira. La mateixa paraula "estadística" ens parla ja, des de la seva pròpia arrel etimològica, dels vincles que uneixen aquesta disciplina amb l'Estat.

Un segon factor explicatiu de l'expectació que provoquen les enquestes és que, com en els somnis d'alguns alquímistes, permeten d'efectuar una transmutació ben significativa. Com per art d'encanteri, l'enquesta fa que allò que abans era ignorat, amorf, vague i imprecís (i per tant sospitos) esdevingui ara sabut, manifest, amb contorns clars i concrets. És a dir, lliure de sospita. L'enquesta s'adreça a un públic anònim, dels gustos i opinions del qual se sap d'entrada ben poca cosa. L'enquesta ens crea la il·lusió de conèixer allò que aquesta gent amagava en el seu anonimat. És com si la massa es personalitzés, com si de cop i volta es produís una mena de confessió pública que fes transparent allò que abans era opac. En aquest sentit l'enquesta és una eina intrínsecament tranquil·litzadora, fins i tot si els seus resultats són contraris al que s'esperava. Perquè com a mínim són resultats; és a dir, aclareixen el panorama i, pel fet de fer-ho, faciliten la manipulació. I aquí recordem un cas ben proper al nostre: una enquesta que es va fer al Quebec en vigílies del referèndum sobre la independència (on l'opció independentista semblava ser majoritària) va servir de fet per muntar una efectiva campanya antiindependentista, perquè va permetre identificar quins eren els aspectes polítics i socials que la gent

l·ligava als continguts del projecte independentista, i aquests van convertir-se, sàviament manipulats, en els eixos de la campanya a favor de continuar units al Canadà. Són molts els qui anant a buscar llana han tornat esquilats. Convé recordar-ho com un sa exercici de prevenció de la possible eufòria que els resultats de la nostra enquesta poden provocar en els cercles independentistes del nostre país.

El darrer factor que considerem aquí a fi d'entendre la polseguera que aixequen les enquestes d'opinió és potser el més obvi, aquell que tots hem sentit algun cop. Quan s'encarrega una enquesta, el que fa l'encàrrec sovint diu que ho fa per "conèixer la realitat". Conèixer la realitat és un procés feixuc, difícil i moltes vegades contradictori. Tant de bo que n'hi hagués prou amb fer una enquesta per conèixer la realitat. La veritat, però, és sempre més amarga. I la veritat és que una enquesta no permet conèixer la realitat, però en canvi sí que permet fer-se la il·lusió que hom la coneix. L'enquesta no "diu" la realitat, però sí que actua com un bon substitut de la realitat, en la mesura que la gent es creu que allò que hi surt reflectit és "molt real".

El fetitxisme de la quantitat, del nombre, té un paper molt important en aquest sentit. Quan hi ha xifres sembla com si allò esdevingués, per art de màgia, més "real". No fa el mateix efecte, ni de bon tros, que es digui "una part dels catalans són contraris a la monarquia", que no pas "el 21,03% dels catalans són contraris a la monarquia". La pura presència de la quantitat reforça moltíssim el grau de realitat de l'afirmació. Sembla mentida quan s'hi pensa una mica, però de fet és així.

A més a més, els percentatges permeten de fer allò tan elemental però tan necessari de "comptar quants són" (o quants som). Sí, per fer-ho encara millor, dels resultats de l'enquesta es desprèn que els nostres gustos o les nostres opinions són els majoritaris entre la població enquestada, llavors la satisfacció que un experimenta ja és fenomenal. "Ens crèiem que érem pocs i resulta que som la majoria". ¡Quin esclat de joia! ¡I quina preocupació tan profunda i terrible la dels nostres "enemics" en comprovar que no som els

quatre gats de sempre!. Llàstima, però, que l'entusiasme per la precisió numèrica duri tan poc i que, de cop i volta, surti algú que generalitzi abusivament i identifiqui la majoria amb la totalitat (operació tan freqüent com il·legítima). Així, per exemple, de la nostra enquesta hi haurà qui en tregui la conclusió "el poble català a favor de la independència", o, segons qui sigui, la de "los catalanes separatistas". Ni l'una ni l'altra no es desprenen del nostre estudi, tot i que a la segona -la de "los catalanes separatistas"- molts espanyols ja hi havien arribat sense necessitat de fer cap enquesta.

Aquestes reflexions inicials tenien per objecte mirar d'entendre el terrabastall que envolta sovint l'aparició d'una enquesta i explicar per què passa això. No sabem si ens n'hem sortit gaire bé, però en qualsevol cas ens han permès anar una mica més enllà de les ingenuïtats que sovint acompanyen la recepció de les dades i entendre alhora quins són els interessos que s'amaguen darrera de l'interès per les enquestes. Caldria passar ara a considerar quins són els inconvenients que per a sociòlegs com nosaltres presenta el mètode d'enquesta. Ho farem breument i de la manera més entenedora possible. I com que no hem d'amagar cap carta en aquest joc que volem net, ho farem inspirant-nos en la que creiem que és la millor crítica que fins ara s'ha escrit, des de la sociologia catalana, del mètode d'enquesta: la continguda en el llibre de Salvador Cardús i Joan Estruch sobre les enquestes a la joventut de Catalunya que, al seu torn, es fonamenta parcialment en observacions formulades per Pierre Bourdieu en el seu article clàssic "L'opinion publique n'existe pas" (1973).

La primera i més fonamental crítica a les enquestes d'opinió parteix del pressupòsit bàsic sobre el qual recolzen: que tothom té opinió sobre qualsevol cosa. Això que sembla tan obvi, de fet no ho és gens. Hi ha moltes coses que no són un problema per a la gent (tot i que ho siguin per als polítics o per als capellans), perquè aquella gent no se n'ha fet un problema, d'aquella cosa. Per tant, gairebé sempre la problemàtica que es presenta en el disseny d'una enquesta és una problemàtica imposada (o si més no, és així per a determinada gent). En el nostre cas, volíem saber què

pensava la gent de la independència i ens hem trobat un percentatge considerable de persones que ni tan sols hi havien pensat mai, en la independència. Aquesta gent no és menyspreable, no la podem deixar de banda per inútil, l'hem de prendre en consideració. Però alhora aquesta gent ens mostra que, per a ells, (i si més no, ara per ara), la nostra problemàtica no era la seva. Així de dur, potser, però així de clar.

Un segon error en què incorren sovint els qüestionaris de les enquestes d'opinió és que pressuposen que la gent tenen opinions "coherents" les unes amb les altres. La "coherència" en aquest cas és la "coherència" tal i com és definida per qui prepara el qüestionari i per qui n'interpreta els resultats, però no té per què coincidir (i de fet moltes vegades no hi coincideix) amb les diverses "coherències" dels enquestats. No podem per tant marginalitzar els que creiem que responen de manera incoherent perquè no podem esperar que tothom s'avingui amb el nostre model particular de "coherència".

La tercera limitació típica de l'enquesta és l'oblit a què sovint es destinen aquells que opten per allò del "no ho sap/no contesta". No contestar ja és una resposta, i dintre dels qui no contesten n'hi ha que ho fan per motius ben diferents dels dels altres. És prou important fixar-se en quines són les preguntes on els percentatges del "no ho sap/no contesta" són més grans i tractar d'esbrinar per què passa això en aquelles preguntes concretes.

Un altre obstacle de les enquestes és creure que les respostes són independents de la manera com ha estat formulada la pregunta. La manera de preguntar prefigura en molts casos la resposta possible. I això sovint no depèn només d'aquella pregunta concreta, sinó de totes les altres preguntes que s'han fet amb anterioritat. Quan un comença a respondre una enquesta és com si entrés en una mena de petit món, de microunivers, dins del qual es va adaptant al que creu que són les respostes d'alguna manera "esperades". El context general, doncs, condiciona la resposta tant o més que la pròpia pregunta específica. Quan s'ha estat responent positivament a tot un seguit de preguntes que feien referència a la identitat cultural i nacional catalana, i a continuació es demana a l'enquestat què votaria en un hipotètic

referèndum d'independència, és més probable que surti un tant per cent elevat de vots favorables que no pas si es fa la pregunta "¿Independència, sí o no?", despullada de qualsevol altre referent. Per entendre que la gent respon de manera diferent a preguntes que, tot i ser les mateixes, es presenten amb distinta formulació, només cal que us adoneu de com varien els percentatges a l'hora de votar en el referèndum o bé a l'hora de pronunciar-se sobre si la independència de Catalunya és desitjable o no ho és.

Finalment, i ja per acabar, cal tenir present que de vegades l'opinió que l'enquestat ens dóna no és realment la seva opinió. Potser perquè ens enganya descaradament i amb malícia. Però en la majoria de casos perquè, per exemple, diu allò que creu que ha de dir o que a l'enquestador li agradaria sentir, o allò que el farà quedar més bé, o l'afirmació que fa és irreflexiva perquè mai no ha pensat en allò que se li demana però contesta una cosa o altra per sortir del pas.

I encara gosaríem dir més. Parlar d'enquestes d'opinió pot ser induir de fet a la confusió. Opinar no és pas respondre amb monosíl·labs a preguntes prèviament establertes i immodificables. Opinar és tenir dret a matisar, a relativitzar, fins i tot a contradir-se o a callar. L'opinió només té sentit com a tal si s'encabeix en el marc més ampli d'un diàleg, ja sigui aquest real (conversa entre diverses persones) o hipotètic (és a dir, que es donin condicions que facin possible la rèplica i la contrarèplica, encara que aquestes no siguin gaire immediates, com en el cas abans esmentat d'una conversa real).

De fet moltes enquestes el que fan és combatre l'opinió, manipular-la, fabricar-la o bé substituir-la. Les enquestes intenten tecnificar l'opinió, i això només s'aconsegueix per mitjà d'agregacions massives, de simplificacions, de barrejar pomes amb peres, de despullar les respostes dels enquestats de tots aquells elements que les personalitzen, les contextualitzen i les fan interessants (exclamacions, gesticulacions, comentaris de tota mena que puguin acompanyar les respostes, prudències i vergonyes que es demostren al voltant de determinats temes, to de veu i grau

de seguretat amb què es respon, opinions més singulars per la seva "heterodòxia" i que poden empipar a l'hora de subsumir-les en una o altra categoria...).

Aquests són els problemes més comuns amb els quals ensopega la confecció de l'enquesta quan l'analitzem des de la sociologia. Però hi ha encara un problema addicional que és el de la interpretació dels resultats que ens subministra. Aquí sí que la manipulació de "l'interpret" és gairebé inevitable. Perquè la lògica que es fa servir a l'hora d'interpretar l'enquesta no és tant la lògica de l'enquestat com la de l'enquestador, que no tan sols no té per què coincidir amb la de l'enquestat, sinó que pot divergir-ne molt radicalment. A més, quan es treuen conclusions s'acostuma a relacionar respostes que en molts casos són difícilment relacionables i, sovint, la interpretació va molt més enllà del que l'estricta anàlisi de les respostes permetria. Quan això passa, la fantasia acaba per devorar aquella "realitat" que es pretenia atrapar amb les dades estadístiques.

Arribats en aquest punt de la nostra exposició el lector pot preguntar-se què hi fem doncs nosaltres presentant una enquesta, quan el nostre punt de vista no sembla ser pas gaire favorable a la utilització d'un mètode de treball com aquest.

Per entendre això cal veure clarament quina ha estat la nostra intenció quan hem dit tot el que hem dit fins ara. No preteníem pas fer una crítica fonamental -i fonamentalista- de qualsevol enquesta i de qualsevol ús que se'n pugui fer. Allò que en realitat volíem era denunciar l'abús que els professionals de la sociologia, els mitjans de comunicació i els dirigents polítics fan d'una eina poc fiable metodològicament i susceptible de manipulacions de molt diversa mena. Volíem també anar en contra d'una estesa badoqueria davant de les enquestes, que es pot detectar pràcticament arreu.

Per tant, no és que abjurem totalment de les enquestes, sinó del seu abús indiscriminat. Malgrat que tota la nostra exposició anterior pugui fer

pensar el contrari, continuem creient que l'enquesta és un instrument més del sociòleg, que pot ser d'utilitat en segons quins casos, que permet obtenir una certa informació que d'altra manera fóra inabastable i que, en conseqüència, si bé no pot ser santificada, tampoc tindria sentit que es "dimonitzés" absolutament. El que cal és un ús ponderat dels qüestionaris com una tècnica més, però sense que aquests puguin substituir en cap cas la necessitat de la reflexió teòrica i crítica. En aquest sentit, fem nostres les assenyades posicions de P. Bourdieu quan parla del seu refús frontal al refús sectari de qualsevol estri metodològic.

Ara veieu, doncs, a on volem anar a parar. Si la primera part d'aquesta introducció pretenia relativitzar l'ús hegemònic de l'enquesta per part de la pràctica sociològica dominant, aquestes ratlles que escrivim ara són com una mena de moviment de reflux, on el que busquem és (per paradoxal que sembli) relativitzar la nostra pròpia relativització inicial. És a dir, prendre consciència de la necessitat de no deixar-nos arrossegar excessivament pel pendent de l'exageració i de la condemna, i mirar de situar les coses en la seva justa proporció.

És en aquest context que l'oportunitat brindada per la presentació d'aquesta enquesta ens semblava un exercici francament interessant. D'una banda, perquè ens podria revelar de primera mà tots aquells dèficits i insuficiències de les enquestes que hem assenyalat a l'inici. D'una altra, perquè més enllà d'aquestes limitacions, volíem acceptar el repte i veure fins a quin punt, malgrat les distorsions inevitables en una enquesta, aquesta ens proporcionava una informació sobre determinades realitats del nostre país. Realitats que sovint passen desapercebudes gràcies a la potència i al desplegament de tot un seguit de discursos i de pràctiques polítiques, ideològiques, fins i tot pretesament científiques, que s'han escampat al llarg dels darrers anys i que han esdevingut dominants i de fet pràcticament incontestades.

Això era el que veritablement ens engrescava d'aquesta comesa: ser capaços d'esbrinar en quina mesura allò que els que manen diuen del país és

correspon de fet amb la realitat viscuda i amb les percepcions subjectives dels ciutadans. I de passada, adonar-nos, en un sa exercici de desintoxicació, de com determinades opinions i actituds dels catalans poden continuar ben vives malgrat la persistent negació que existeixin i malgrat les tossudes afirmacions en sentit contrari.

En aquesta direcció, cal que afirmem sense embuts la presència d'una determinada intenció política en aquest treball, que fa que les nostres apreciacions i conclusions depassin de molt els comentaris que serien propis d'un estudi estrictament sociològic. D'això en tenim plena consciència i no podíem pas amagar-ho si volíem mantenir uns criteris mínims d'honestedat. Ara bé, sense que això serveixi d'excusa, cal afegir que una enquesta sobre qüestions polítiques com aquesta és pràcticament impossible que sigui interpretada amb criteris només professionals.

Si ens hem sentit atrets per una perspectiva d'aquesta mena ha estat en bona part per un ànim decidit de contrarestar els diagnòstics oficialistes sobre la situació del nostre país. Interpretacions, aquestes, plenes d'ideologia i que com a tals impedeixen una comprensió més ajustada de la realitat que es vol representar i/o controlar.

II. ELEMENTS METODOLOGICS

1. Els objectius de l'enquesta

Abans de transcriure la informació sobre les dades que es desprenen de l'enquesta, considerem que cal precisar algunes coses prèvies. En primer lloc hauríem d'explicar quin era l'objectiu inicial de l'enquesta, què és el que preteníem estudiar o mesurar. Segonament, i relacionat amb aquest objectiu, caldria dir per què el qüestionari ha estat fet de la manera que ha estat fet. ¿En funció de quina problemàtica ha estat elaborat el qüestionari?

1.1 Objectius i problemàtica

L'objectiu de l'enquesta era bastant clar: es tractava de mesurar l'estat d'opinió -si és que n'hi havia- respecte de l'opció independentista. La pregunta clau, doncs, podria ser formulada en aquestes termes: ¿Quina és l'actitud dels ciutadans de Catalunya davant de la independència nacional?. O, per posar-ho en uns termes que siguin ben propers als plantejaments de la Convenció, volíem proposar a "l'opinió pública" la banalitat del sil·logisme:

"Tota Nació té dret a la independència (ONU)

Catalunya és una Nació (pràcticament tothom d'acord)

Ergo: Catalunya té dret a la independència"

De tota manera, cal precisar que quan parlem d'un sil·logisme o de la banalitat d'aquest sil·logisme sovint oblidem que es tracta d'una construcció intel·lectual. Per exemple, l'acord amb la segona premissa, és a dir, la constatació que la majoria de la gent té assumida com una proposició evident que Catalunya és una nació, no implica pas que també tingui assumida l'exclusivitat-necessitat de la pertinença a una sola nació. Són múltiples els continguts que s'associen al concepte de nació. Nació és aquí per a molta gent sinònim de país, de poble, de pàtria, de terra, de territori. Pertànyer a un país o poble vol dir compartir uns trets culturals, tenir unes arrels llunyanes, fer-se seus uns símbols que són l'expressió d'aquest poble. Tot

plegat, però, no significa pas, com ja hem dit, que es tingui igualment clara la necessitat-exclusivitat de pertànyer a una sola nació. Per tenir-ho assumit així, i ateses les circumstàncies del nostre país, fa falta un alt grau de consciència nacional, de reflexió, d'esforç de racionalització que ni està gaire a l'abast d'un gran sector de la població ni té gaire cabuda en el cúmul de preocupacions quotidianes que orienten els projectes individuals i que giren bàsicament a l'entorn de la vida privada.

Però potser l'obstacle més important per a una correcta comprensió del fet que hom pot només ser d'una sola nació el trobaríem en la pràctica absència d'un discurs públic (potent, decidit i amb capacitat persuasiva) que procuri escampar aquest missatge amb insistència i efectivitat. Perquè la gent entengui que nació = independència = necessitat de la independència cal que algú ho digui, cal que quan es parli de nació es parli d'independència i que aquest sigui, a més, un discurs àmpliament divulgat. Les "consciències" no són ni innates ni connaturals sinó que es construeixen. En aquest sentit parlar de la independència, donar-hi arguments i dotar-la de continguts és ja començar a construir-la. Per elemental que sembli convé recordar una altra vegada que ningú no es converteix si no hi ha algú que prediqui.

Ara per ara no és pas aquest el discurs dominant a Catalunya. Més aviat al contrari. Tant des de l'Estat, amb les renovades formes que va prenent el neonacionalisme espanyol, com des de Catalunya, els discursos i missatges giren a l'entorn de fer perfectament compatible una doble pertinença: la catalana i l'espanyola. Catalanitat i espanyolitat són enteses com dues dimensions no contradictòries que defineixen la identitat col·lectiva.

I en canvi, ¿qui és que diu que això no és així?. ¿Qui parla de la necessitat de la independència o de les servituds de la dependència?. En la vida quotidiana, la gent les viu i les pateix les servituds de la dependència. I no només les pateix sinó que té prou assumida una identitat subjectiva bàsica i prioritària, la de ser catalans, la de pertànyer per damunt de tot a un poble, al poble català. Es pot copsar també una percepció popular bastant generalitzada en el sentit que si ens poguéssim governar les coses anirien

millor. El que passa és que també aquí es dona la confrontació de sempre entre la realitat i el desig. Ja se sap que una cosa és la utopia i una altra la realitat. Una cosa és la vida quotidiana, amb tot allò que hom creu que pot dominar i controlar per poder-la viure de la millor manera possible. I una altra de ben diferent és tot allò que sembla que no està tant a l'abast, com és ara el món de la política, sinònim d'interessos i font de conflictes en potència. És per tant aquesta una activitat que molta gent contempla des de fora, en tant que espectadors exclosos i autoexclosos del cenacle dels elegits que dirigeixen el país.

Totes aquestes consideracions les havíem de tenir presents en el moment d'elaborar una enquesta que pretenia mesurar l'actitud dels catalans davant la independència nacional. Calia, si més no, pensar en aquesta mena d'obstacles que dificulten la penetració de plantejaments independentistes i que fan ben difícil que la gent pugui manifestar-s'hi positivament. I és que no només no hi ha un discurs que quan parla de nació parli també d'independència sinó que, sovint, tant missatges iconogràfics com escrits allò que transmeten per damunt de tot és l'associació d'imatges o d'idees entre independència i conflicte, entre independència i terrorisme, i tot plegat aboca a un aiguabarreig de violència i destrucció que fan que de vegades el mateix mot faci por, que sigui copsat com una cosa que cal evitar. Sense que això signifiqui, és clar, que subjectivament la gent no continuï pensant que estaria molt bé poder decidir les coses des d'aquí, que el centralisme perjudica el país i que tot aniria millor si desapareguessin les servituds de la dependència. Però per allò que pot ser pitjor el remei que la malaltia, i sent el missatge el que és, el principi de realitat s'imposa.

1.2 El contingut del qüestionari

Partint d'aquests plantejaments, volíem que el qüestionari no es limités a preguntes sobre la independència, com sovint ha estat el cas en altres enquestes que s'han fet sobre el tema. Ens semblava que feia falta un qüestionari més ampli que ens permetés de copsar l'opinió de la gent davant d'un seguit de qüestions.

En primer lloc volíem saber fins a quin punt es produïa un procés d'identificació subjectiva dels enquestats amb els valors i els símbols propis de la catalanitat. Aquí ens semblava particularment interessant estudiar-ho tenint presents els dos grans grups d'origen que estructuren la Catalunya actual: els autòctons i els immigrants. Es tractava de veure el grau d'adhesió que cadascun dels grups presentava davant dels referents de la catalanitat. Alhora, i per la via negativa, també ens interessava l'actitud que uns i altres tenien enfront de l'espanyolitat.

Segonament, el qüestionari també havia d'incloure preguntes que permetessin mesurar la percepció que els enquestats tenien del règim polític, tant pel que fa al grau d'acceptació de l'autonomia com a l'actitud majoritària davant del govern central. El que de fet volíem saber era si per a un sector significatiu de la població es correlacionava un major nivell d'autogovern amb una millora substancial en tots els aspectes concrets que configuren la vida del país.

Un tercer propòsit era escatir fins a quin punt es produïa una certa correspondència entre identificació subjectiva amb els valors de la catalanitat i la traducció política efectiva d'aquesta consciència en un sentit favorable a la independència nacional.

I, finalment, també es pretenia analitzar com variaven les diferents respostes d'acord amb el grup d'origen a què es pertanyia, amb la llengua que habitualment es parlava, i amb tot un seguit de variables com és ara l'edat, el sexe, el nivell de formació, l'ocupació, el vot electoral, el nivell d'instrucció, etc.

Es tractava en definitiva de confeccionar un qüestionari que ens permetés esbrinar aquelles coses més properes a la vivència quotidiana dels catalans susceptibles de relacionar-se amb la voluntat d'independència per Catalunya. Plantejant la hipòtesi que és sobretot allò que gira a l'entorn d'aquesta vivència quotidiana -llegiu la identitat subjectiva amb el país viscuda de

forma implícita i/o la percepció subjectiva d'un país on es viuria millor si pogués governar-se- les que es troben a l'origen del ressò i de l'èxit dels missatges nacionalistes a Catalunya. Dels missatges d'ara i dels de sempre. A l'origen del ressò que podrien tenir uns missatges que relacionessin nacionalisme i independència i que plantegessin aquesta independència com una cosa positiva, possible i viable mitjançant la via democràtica.

2. A qui s'ha entrevistat. Informació sobre la mostra i característiques dels entrevistats.

2.1 Selecció de la mostra i distribució de les entrevistes

Una enquesta que volia abastar el conjunt de la població de Catalunya exigia en primer lloc pensar seriosament en la confecció d'una mostra estadísticament representativa. El professor Joan del Castillo se'n va encarregar -vegeu-ne en annex la fitxa tècnica-, i, després dels càlculs estadístics, el seu volum va quedar fixat en 2.100 entrevistes, distribuïdes en 77 municipis del Principat¹.

Destaquem només que per elaborar-les es van tenir en compte les disparitats demogràfiques de Catalunya, partint dels distints municipis agrupats per comarques. I que també es va considerar la tipologia d'aquests municipis d'acord amb el comportament electoral.

Les respostes al qüestionari es van recollir entre el 20 de setembre i el 14 de novembre de 1988. S'encarregà del treball de camp l'empresa ICOPSA. La selecció dels entrevistats en cadascun dels municipis es va fer de forma aleatòria, fixant per a cada poble un nombre determinat de rutes o punts de mostreig, amb quotes prèvies de sexe i edat segons l'estructura de la població catalana de l'any 1987.

Vegeu a continuació quina és la distribució de les enquestes segons la grandària dels municipis²:

¹ Vegeu a l'annex la fitxa tècnica.

² Vegeu a l'annex el llistat de municipis.

TAULA núm. 1
Nombre d'enquestes per grandària de municipis

<u>Municipis</u>	<u>Enquestes</u>	<u>%</u>
Barcelona	601	28.6
àrea met.	418	19.9
+50.000 hab.	362	17.2
10 a 50.000	321	15.3
-10.000 hab.	398	19.0

TOTAL	2.100	100%
=====		

Segons les variables de sexe i edat, per grandària de municipi, la distribució és la següent:

TAULA núm. 2
Distribució de les enquestes per municipis segons el sexe
(nombres absoluts)

<u>Sexe</u>	<u>homes</u>	<u>dones</u>	<u>total</u>
<u>Municipi</u>			
Barcelona	294	307	601
àrea met.	205	213	418
+50.000 hab.	166	196	362
10 a 50.000	157	164	321
-10.000 hab.	206	192	398

TOTAL	1.028	1.072	2.100
=====			

TAULA núm. 2 bis
Distribució de les enquestes per municipis segons el sexe
(percentatges)

Sexe	homes	dones	total
Municipi			
Barcelona	48.9	51.1	100%
àrea met.	49.1	50.9	100%
+50.000 hab.	45.8	54.2	100%
10 a 50.000	48.9	51.1	100%
-10.000 hab.	51.8	48.2	100%

TOTAL	48.9	51.1	100
=====			

TAULA núm. 3
Distribució de les enquestes per municipis segons l'edat
(nombres absoluts)

Edat	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	+64	total
Municipi							
Barcelona	86	107	94	95	100	119	601
area met.	62	90	83	70	54	59	418
+50.000 hab.	50	68	72	62	54	56	362
10 a 50.000	53	69	55	47	40	57	321
-10.000 hab.	62	67	69	63	74	63	398

TOTAL	313	401	373	337	322	354	2100
=====							

TAULA núm. 3 bis
Distribució de les enquestes per municipis segons edat
(percentatges)

<u>Edat</u>	<u>18-24</u>	<u>25-34</u>	<u>35-44</u>	<u>45-54</u>	<u>55-64</u>	<u>+64</u>	<u>total</u>
<u>Municipi</u>							
Barcelona	14.7	17.8	15.6	15.8	16.6	19.5	100%
àrea met.	14.8	21,5	19.9	16.7	12.9	14.2	100%
+50.000 hab.	13.8	18.8	19.9	17.1	14.9	15.5	100%
10 a 50.000	16.5	21.5	17.1	14.6	12.5	17.8	100%
-10.000	15.6	16.8	17.3	15.8	18.6	15.9	100%
TOTAL	14.9	19.1	17.8	16.0	15.3	16.9	100%
=====							

Segons si l'entrevistat ha nascut a Catalunya o fora de Catalunya, aquesta és la distribució:

TAULA núm. 4
Distribució de les enquestes per municipis segons el lloc de naixement
de l'entrevistat (nombres absoluts)

<u>Lloc de naixement</u>	<u>Catalunya</u>	<u>Resta Estat Espanyol</u>	<u>Estranger</u>	<u>NC</u>	<u>Total</u>
<u>Municipi</u>					
Barcelona	372	210	18	1	601
àrea met.	218	192	6	2	418
+50.000 hab.	236	117	8	1	362
10 a 50.000	224	90	6	1	321
-10.000 hab.	323	72	3	0	398
TOTAL	1.373	681	41	5	2100
=====					

TAULA núm. 4 bis
Distribució de les enquestes per municipis segons el lloc de naixement
de l'entrevistat (percentatges)

<u>Lloc de naixement</u> <u>Municipi</u>	<u>Catalunya</u>	<u>Resta Estat Espanyol</u>	<u>Estranger NC</u>	<u>Total</u>
Barcelona	61.8	34.9	3.0	100%
àrea met.	52.2	45.9	1.4	100%
+50.000 hab.	65.2	32.3	2.2	100%
10 a 50.000	69.8	28.0	1.9	100%
-10.000 hab.	81.1	18.1	0.8	100%
TOTAL	65.4	32.4	2.0	100%
=====				

I segons la provinença immigrada o no dels entrevistats, les entrevistes es distribueixen de la següent manera:

TAULA núm. 5
Distribució de les enquestes per municipi i origen dels pares
dels entrevistats (nombres absoluts)

<u>Origen dels enquestats</u> <u>Municipi</u>	<u>Ambdós pares nascuts a Catalunya</u>	<u>Pare, mare o ambdós pares nascuts fora de Catalunya</u>	<u>Total</u>
Barcelona	201	400	601
àrea met.	95	323	418
+50.000 hab.	157	205	362
10 a 50.000	165	156	321
-10.000	260	138	398
TOTAL	878	1.222	2.100
=====			

TAULA núm. 5 bis
Distribució de les enquestes per municipis i origen dels pares
dels entrevistats (percentatges)

Origen del enquestats Municipi	Ambdós pares nascuts a Catalunya	Pare, mare o ambdós pares nascuts fora de Catalunya	Total
Barcelona	33.4	66.6	100%
àrea met.	22.7	77.3	100%
+50.000 hab.	43.3	56.7	100%
10 a 50.000	51.5	48.5	100%
-10.000 hab.	65.4	34.6	100%
TOTAL	41.8	58.2	100%

Cal remarcar que la immigració disminueix com més petits són els municipis. I aquesta és una dada que ens sembla especialment significativa perquè ens fa avinent que posicions diverses respecte del nacionalisme poden ser degudes no tant al factor rural-urbà, com massa sovint s'acostuma a considerar, sinó justament a la incidència distinta d'aquesta variable segons si ens situem en un context o altre.

Considerant les variables sexe i edat podem observar que no hi ha pas diferències significatives segons la grandària dels municipis i que, a escala global, responen a la estructura demogràfica de la població de Catalunya.

2.2 Característiques bàsiques del conjunt de entrevistats de la mostra

Més enllà de la distribució per municipis dels entrevistats que configuren la mostra, vegeu quin és el perfil global d'aquests segons algunes de les seves característiques bàsiques.

2.2.1 Llengua en què ha estat realitzada la entrevista

TAULA núm. 6
Distribució dels entrevistats segons la llengua de realització
de l'entrevista

	total	%
Català	1.415	67.4%
Castellà	685	32.6
	2.100	100%

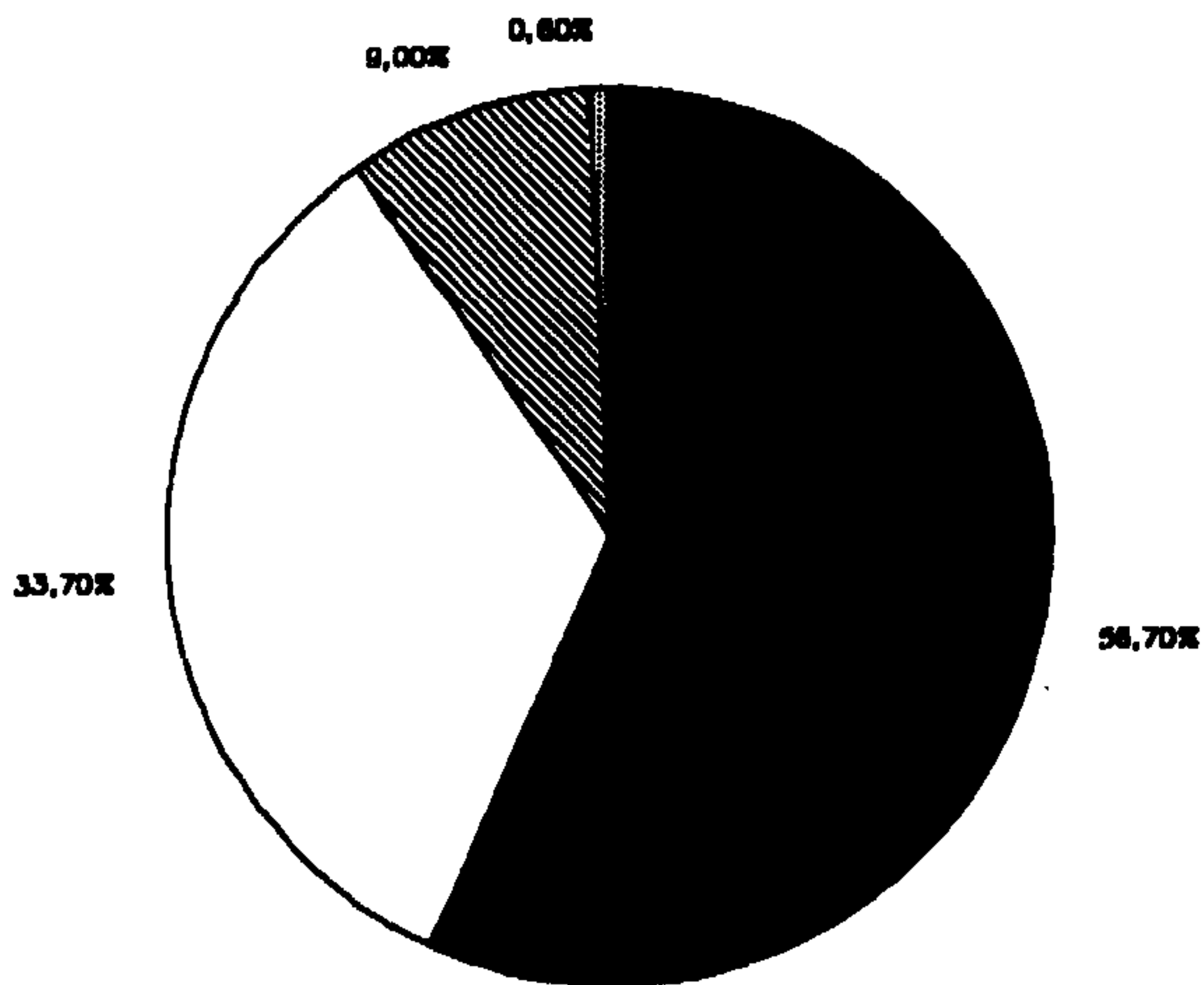
2.2.2 Coneixement de la llengua

TAULA núm. 7
Distribució dels entrevistats segons el coneixement de la llengua

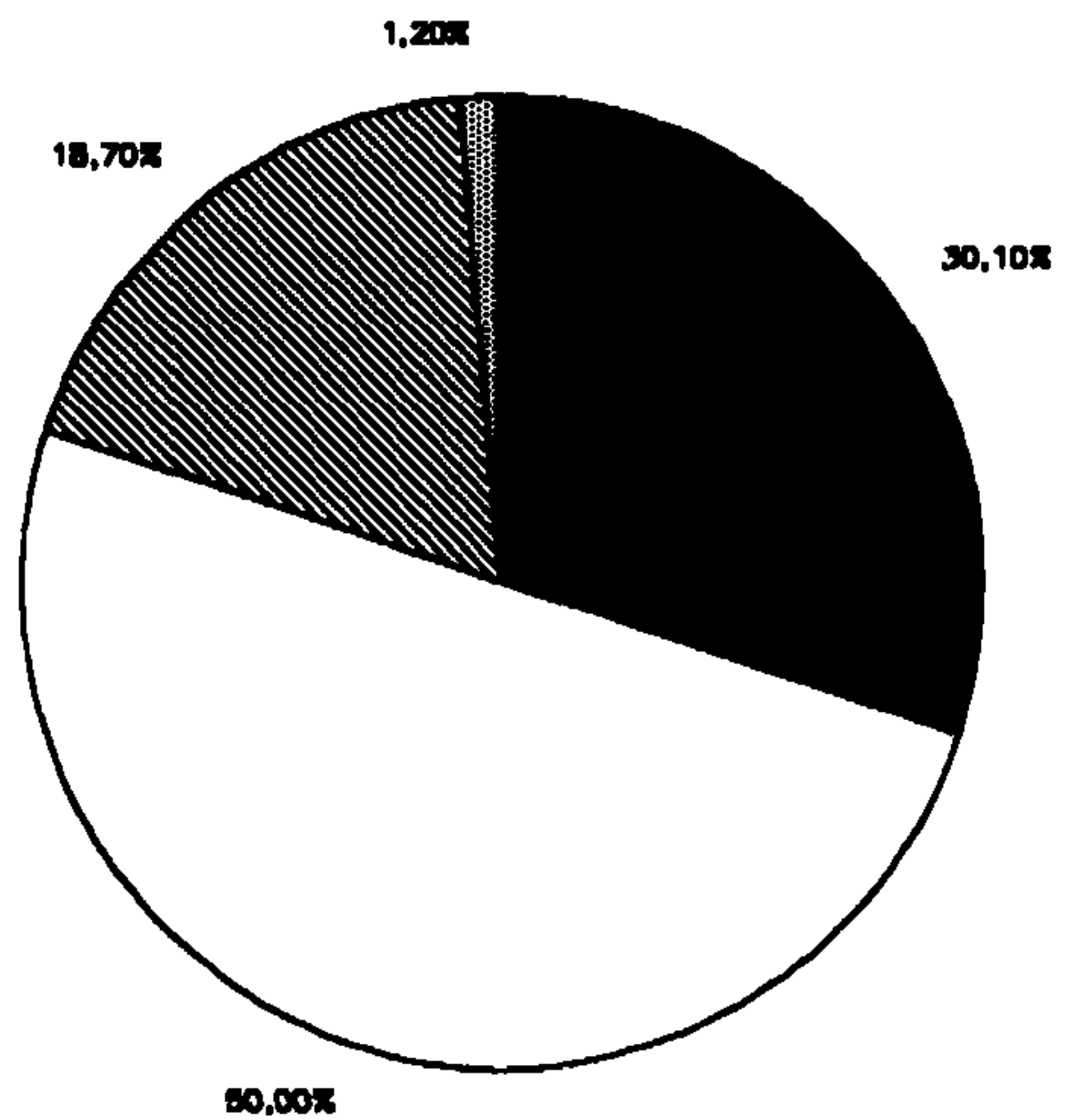
Habitualment en quina llengua	parla	llegeix	escriu
Català	1.191 (56.7%)	633 (30.1%)	461 (22%)
Castellà	709 (33.7%)	1.049 (50.7%)	1.364 (65%)
Les dues	188 (9%)	392 (18.7%)	196 (9.2%)
Altres	4 (0.2%)	3 (0.1%)	4 (0.2%)
NC	8 (0.4%)	23 (1.1%)	75 (3.6%)
TOTAL	2.100 (100%)	2.100 (100%)	2.100 (100%)

Cal destacar, en primer lloc, la similitud d'aquestes dades amb les xifres de l'actual cens lingüístic, com un primer índex de representativitat de la mostra.

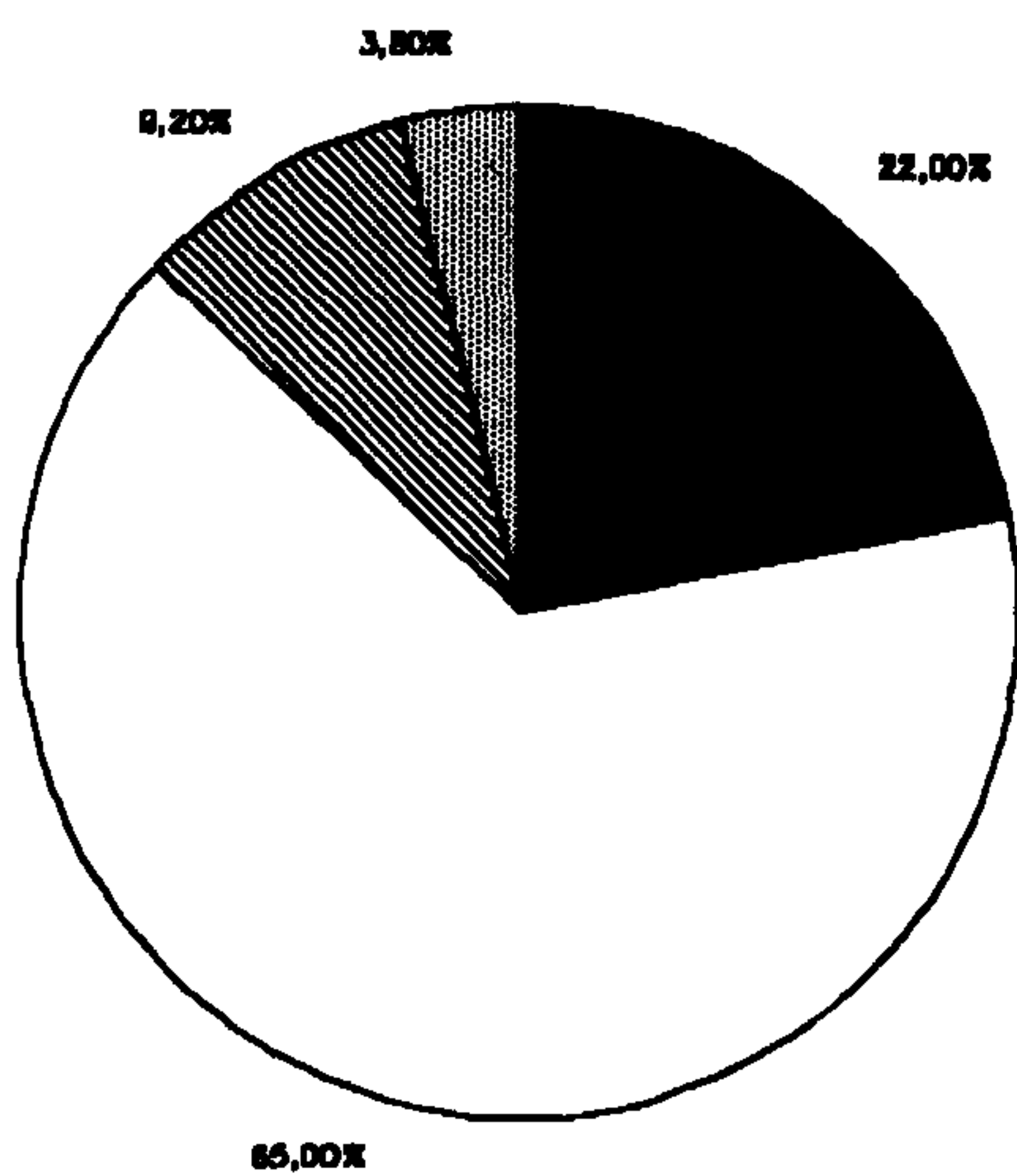
Gràfic núm. 1
CONEIXEMENT I PRACTIQUES DE LA LLENGUA
Llengua parlada habitualment
(N=2.100)

Gràfic núm. 2
CONEIXEMENT I PRACTIQUES DE LA LLENGUA
Llengua habitual de lectura
(N=2.100)

Gràfic núm. 3
CONEIXEMENT I PRACTIQUES DE LA LLENGUA
Llengua habitual d'escriptura
(n=2.100)

També es pot observar (vegeu taula núm 8) que a més de les 1.191 persones entrevistades que han fet l'enquesta en català, perquè aquesta és la seva llengua habitual, totes les que han indicat parlar en les dues llengües també l'han respost en català. I encara més significatiu: 36 de les 709 persones que han indicat parlar habitualment en castellà han fet l'enquesta en català.

TAULA núm. 8

Llengua de realització de l'entrevista segons l'ús habitual del català

	Entrevista en català	Entrevista en castellà
Parlen habitualment català	1.191	0
Parlen habitualment les dues llengües	188	0
Parlen habitualment castellà	36	673
Altres (+NC)	0	12
TOTAL	1.415	685

2.2.3 Comprensió del català

TAULA núm. 9

Distribució dels entrevistats segons la comprensió del català

	total	%
L'entén	2051	97.7%
No l'entén	49	2.3%
TOTAL	2100	100%

TAULA núm. 10

Distribució dels entrevistats per edats i aprenentatge del català

Edats	18/24	25/34	35/44	45/54	55/64	+64	Total
N=	313	401	373	337	322	354	2100
Apren. català							
Llengua vehicular de l'escola	21.9	4.5	1.4	0.3	5.8	8.7	6.8
A l'escola com a assignatura	66.2	20.4	4.6	2.2	7.4	12.8	18.4
Fora de l'escola	1	17.6	19	10.7	7.4	5.8	10.7
No l'ha estudiat	10.3	57.2	74.5	85.9	79.1	70.3	63.2
NS/NC	0.6	0.3	0.5	0.9	0.3	2.3	0.8
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Respecte d'aquestes taules, cal observar que la xifra de comprensió del català es correspon amb la del cens lingüístic (taula núm. 9). També convé fer notar (taula núm. 10) que l'aprenentatge del català coincideix amb la població més jove.

2.2.4 Estat civil i sexe

TAULA núm. 11

Distribució dels entrevistats per estat civil i edats

Edat	18/24	25/34	35/44	45/54	55/64	+64	Total
N=	313	401	373	337	322	354	2100
Estat civil							
Solter	87.9	25.9	9.4	4.7	6.2	5.9	22.4
Casat	11.5	72.1	86.9	89.3	82.9	64.8	68.9
Vidu	0.3	0.7	0.5	3.6	10.6	28.2	7.2
Altres	0.3	1.3	3.2	2.4	0.3	1.1	1.5
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

TAULA núm. 12
Distribució dels entrevistats per sexe i edats

Edats	18/24	25/34	35/44	45/54	55/64	+64	Total
N=	313	401	373	337	322	354	2100
Sexe							
Home	60.4	47.9	41.0	39.8	48.4	57.6	49
Dona	39.6	52.1	59.0	60.2	51.6	42.4	51
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

2.2.5. Estudis i situació laboral dels entrevistats

TAULA núm. 13
Distribució dels entrevistats segons nivell d'estudis i edats

Edat	18/24	25/34	35/44	45/54	55/64	+64	Total
N=	313	401	373	337	322	354	2100
Estudis							
Sense estudis	0.3	1.0	4.3	7.7	9.6	14.7	6.2
Estudis primaris	3.2	18.0	38.1	63.2	70.8	63.3	42.3
EGB/Batx. elem.	23.6	25.2	21.2	12.2	7.8	9.3	16.8
BUP/Batx. sup./COU	27.8	16.0	7.0	2.4	2.5	2.0	9.5
Form. professional	22.0	15.2	11.3	7.1	4.3	4.2	10.7
Diplomats. Títols intermedis	8.3	8.0	4.8	2.7	2.2	2.5	4.8
Universitat. Títols superiors	14.5	15.7	12.6	3.9	2.5	3.7	9.0
Altres	0.3	1.0	0.3	0.3	0.-	0.3	0.5
NS/NC	0,-	0,-	0.4	0.5	0.3	0,-	0.2
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

TAULA núm. 14
Distribució dels entrevistats segons la seva ocupació

	total	%
Estudiants	134	6.4
Mestresses de casa	567	27.2
Jubilats	355	16.9
Obrers no especialitzats i especialitzats	432	20.6
Administratius, dependents i venedors	190	9.0
Tècnics mitjans	98	4.6
Tècnics superiors	42	2.0
Autònoms, serveis	159	7.5
Empresaris	44	2.1
Professions liberals	79	3.7
TOTAL	2100	100%
=====		

2.2.6 El comportament electoral

TAULA núm. 15
Distribució del entrevistats segons els partits votats en
les darreres eleccions

	Parlament Maig/88 N= 2100	Municipals Juny/87 2100	Legislatives Juny/86 2100
AP	1.5	1.0	2.5
CiU	34.6	25.3	21.1
PSC/PSOE	14.9	22.9	24.-
PSUC-IC	3.8	4.4	3.-
CDS	1.0	0.9	2.0
ERC	4.2	2.7	2.5
No vota	20.9	21.0	21.4
Altres	2.1	2.8	1.8
NS/NC	17.0	19.0	21.7
TOTAL	100	100	100
=====			

Observem que les proporcions resultants s'adiuen de forma bastant coherent amb l'estructura de vot de Catalunya, indicador que dóna, una vegada més, significació a la representativitat de la mostra.

2.2.7 Lectura de diaris

Taula núm. 16

Distribució de la mostra segons la lectura de diaris

Quin diari va comprar ahir N=2100	
No en va comprar cap	64.4
Avui	4.4
Diari de Barcelona	1.3
El País	4.1
El Periódico	10.3
La Vanguardia	11.2
Diaris esportius	3.5
Altres diaris	0.2
NS/NC	0.6

TOTAL	100%
=====	

Aquesta pregunta, a més a més de la informació que proporciona sobre el comportament de lectura específica de diaris, ens marca un nou índex de coherència i representativitat de la mostra. Segons l'OJD, la població lectora de la premsa a Catalunya es situa en el 36% del total. L'índex d'audiència es mesura bàsicament mitjançant la informació sobre lectura/compra del dia anterior. En la mostra aquest índex de lectura és d'un 35%.

III. ELS RESULTATS

Introducció

Partint de la problemàtica teòrica i de les hipòtesis formulades, hem dividit l'anàlisi de les dades en els tres grans blocs centrals del qüestionari. En primer lloc, tot allò que fa referència a la identitat subjectiva i a la consciència de pertinença a un poble diferenciats. Segonament, la percepció subjectiva del règim polític vigent, tant en relació amb l'autonomia com respecte de la valoració que la gent fa del govern central. I en darrer lloc, l'anàlisi es centra en les distintes posicions teòriques i pràctiques davant la independència nacional.

Donada la realitat de Catalunya i la problemàtica que ens ocupa, la variable principal que hem tingut en compte en l'anàlisi de les respostes és l'origen ètnic dels enquestats. I no per casualitat, és clar. Per una banda, és aquest un factor clarament significatiu que marca la pertinença-inclusió a un grup bàsic d'identitat, com així ho han mostrat diferents estudis empírics realitzats al nostre país. Per l'altra, i més enllà dels estudis empírics, aportacions teòriques de tot arreu i provinents de distintes disciplines ens fan avinent fins a quin punt la construcció de la pròpia identitat és producte de la història i de les distintes vicissituds i condicionaments que han presidit cadascuna de les trajectòries individuals. Finalment, i com diu P. Berger sintetitzant tantes i tantes aportacions teòriques sobre la construcció de la identitat i de les identitats, tota identitat social no és més que una forma d'apropiar-se subjectivament de la realitat social en la qual transcorren les biografies individuals. Són les societats les que tenen història i és a l'interior d'aquestes que emergeixen les identitats específiques. Són en definitiva les estructures socials històriques específiques les que engendren tipus d'identitat que es poden reconèixer en casos individuals.

I és perquè entenem la identitat com un producte social, construïda com a resultat d'un procés dialèctic entre biografia, història i estructura social, que ens sembla especialment rellevant la variable grup ètnic de pertinença.

Entenent que és aquesta pertinença la que estructura un seguit de valoracions, actituds, sabers, maneres de fer i de comportar-se que defineixen de forma pràctica l'adscripció bàsica a una col·lectivitat.

Tot el procés històric i social que ha configurat la Catalunya actual ha contribuït a la formació de la identitat i de les identitats que avui trobem en els catalans que viuen i treballen al país. Percepcions i aspiracions respecte del mateix país en són una conseqüència, i no ha d'estranyar-nos-en la diversitat, ja que diverses han estat també les condicions objectives que han presidit els diferents processos d'inserció social.

És per això que, tenint en compte l'origen històric i la rellevància dels processos socials, hem definit la variable "grup ètnic de pertinença" segons l'origen immigrat o no dels enquestats. Això comportava considerar no només el lloc de naixement dels entrevistats, sinó també el lloc de naixement dels pares. Donades les condicions peculiars de la immigració a casa nostra, semblava força clar, i de fet així ho han fet avinent altres estudis, que no n'hi havia prou amb considerar el lloc de naixement dels enquestats. Si ens fixem en el cens del 1987, el 90% dels joves que tenen 18 anys ja han nascut a Catalunya, i aquesta dada no significa pas que, ara per ara, a Catalunya no s'hi pugui constatar l'existència de dos grups d'origen clarament diferenciats. Oblidar-ho i prendre Catalunya com un tot homogeni només seria contribuir al discurs ideològic dominant, aquell que ens parla de la Catalunya bilingüe, o que ens diu que la majoria de la població se sent tan catalana com espanyola i que el problema només el creen aquells que es situen a les bandes, és a dir aquells que només es senten catalans o espanyols.

En concret, i per a la claredat de l'anàlisi i de la presentació de les dades, hem dividit la població enquestada en dos grans grups. Per un cantó, el grup d'aquells enquestats nascuts a Catalunya i els pares dels quals també hi han nascut (N=878). Per l'altre, un segon grup on figuren els enquestats, nascuts o no a Catalunya, però que o bé ambdós pares, o almenys un, ha nascut fora del Principat (N=1222).

TAULA núm. 17
Classificació dels entrevistats segons el grup d'origen

	Total	%
<u>Autòctons</u>		
L'entrevistat i els seus pares són tots ells nascuts a Catalunya	878	41.8%
<u>Immigrats. Grup de provenença immigrada.</u>		
L'entrevistat pot haver nascut o no a Catalunya. Ambdós pares o un dels dos nascuts fora de Catalunya.	1.222	58.2%
TOTAL	2.100	100%

Insistim que aquesta divisió obeeix sobretot a una major claredat en la presentació de les dades. Som conscients que no és el mateix haver nascut fora de Catalunya i que ambdós pares també siguin nascuts fora de Catalunya que pertànyer al grup mixt, és a dir, a aquell grup d'enquestats que han nascut aquí i que té un dels seus pares que també hi ha nascut. També és diferent haver nascut aquí i tenir 18 anys o haver-hi nascut i tenir-ne més de 50. Tota agrupació és més o menys reduccionista, però ens afanyem a precisar que ho hem tingut en compte. Sovint hem comparat les dades tant pel que fa als resultats respecte del grup mixt com per l'edat dels entrevistats, comprovant-ne les desviacions o diferències, que assenyallem quan s'escau.

Per aclarir la composició més detallada de la població enquestada, tant respecte de l'origen dels pares com de l'edat, les dades són les següents:

TAULA núm. 18

Classificació dels entrevistats segon el lloc de naixement dels pares

	total	%
Autòctons. Entrevistat, pare i mare nascuts a Catalunya	878	41.8
Mixtos. Entrevistat i el pare o la mare nascuts a Catalunya	198	9.5
Immigrats. Els dos pares nascuts fora de Catalunya. L'entrevistat ha nascut a Catalunya o fora de Catalunya	901	42.9
Altres/estranger, NS/NC	123	5.8
TOTAL	2.100	100%

I respecte de les edats, les dades són les que segueixen:

TAULA núm. 19

Autòctons, mixtos i immigrats. Classificació dels entrevistats segons el lloc de naixement dels pares i l'edat

Edat	18/24	25/34	35/44	45/54	55/64	+64	Total
N=	311	401	373	337	322	356	2100
Origen							
Autòctons	40.2	37.6	38.9	37.7	47.5	49.7	41.8
Mixtos	18.0	11.2	8.0	7.1	8.1	5.1	9.5
Immigrats	36.7	45.7	46.4	49.9	38.2	39.3	42.9
Altres	5.1	5.5	6.7	5.3	6.2	5.9	5.8
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Per acabar, una última precisió. Ens cal assenyalar que si bé tota l'anàlisi ha estat feta a partir dels dos grans grups d'origen, el dels autòctons i el dels d'origen immigrant, no ens hem pas limitat a aquesta única variable.

Sempre i en cadascuna de les respostes hem considerat l'edat i l'origen rural o urbà dels entrevistats. La primera, a fi de comprovar la importància de l'"efecte generacional", per tot el que suposa haver viscut de forma diferent les diverses etapes històrico-polítiques del nostre país. La segona per comprovar fins a quin punt és aquest origen rural o urbà per ell mateix el que discrimina -tal com apunten les tesis dominants- les actituds de la gent enfront del nacionalisme.

També hem relacionat les respostes amb l'origen social dels entrevistats, tenint present la professió, l'ocupació, el nivell d'instrucció i la pràctica lingüística.

Finalment hem de dir també que no volem defugir una qüestió possiblement polèmica. Aquest és un estudi d'abast limitat als territoris de l'actual Principat de Catalunya. No inclou, doncs, dades sobre la resta dels Països Catalans. Aquesta decisió de limitar l'estudi a la Catalunya estricta no es deu a cap hostilitat contra la idea dels Països Catalans, ans al contrari. Si ho hem fet així ha estat per un seguit de raons que a continuació explicarem.

En primer lloc, els Països Catalans, entesos com una unitat territorial, pateixen d'una gravíssima mancança d'estudis i de dades a escala global. Pràcticament no existeixen estadístiques i monografies que cobreixin la totalitat d'aquesta àrea geogràfica i, per tant, es fa extraordinàriament difícil disposar d'un conjunt d'informació suficient com per contrastar les nostres troballes amb les d'hipotètics estudis que ens haguessin precedit. Que els Països Catalans siguin gairebé inexistents en aquest nivell indica de manera molt palesa l'alt grau de fragmentació política i nacional en què es troba encara avui el nostre poble.

La limitació de l'enfocament també s'explica per una segona raó de pes. L'esquarterament del nostre país, iniciat amb el Decret de Nova Planta, ha persistit durant 275 anys. Això ha estat determinant a l'hora d'entendre l'evolució de les diferents parts del territori. Aquesta divisió ha generat,

amb el temps, experiències i realitats específiques en cadascun dels nostres països. D'aquesta manera avui ens trobem en una situació caracteritzada per notables diferències, tant de composició demogràfica com d'estructura socio-econòmica o d'explicitació d'una consciència nacional.

Per concretar una mica podem veure com, per exemple, experiències com les de la Mancomunitat o la Generalitat republicana, que han estat decisives per a la conformació d'una determinada memòria històrica de la gent del Principat, no han estat en canvi compartides en els altres territoris de parla catalana. I podríem dir el mateix del sistema de partits polítics, de la força de les opcions nacionalistes, o de tantes altres coses. Fins i tot s'ha fet notar l'absència d'un marc unificat de referències de caire més emotiu, com per exemple els mites, les festes, el folklore, o els referents simbòlics (El Canigó, Montserrat, la sardana...) que estructurin una vivència més sentimental o subjectiva, però segons com també més fonda i popular, de la identitat nacional.

Si un dels objectius del present treball era comprovar fins a quin punt es pot relacionar la identitat subjectiva de pertànyer a un poble diferenciat amb la voluntat política de lluitar pel seu autogovern, no ha de costar gaire veure la dificultat de considerar el marc general dels Països Catalans com el vàlid. Les diferències que acabem d'assenyalar entre les realitats i els nivells de consciència dels diferents països s'haurien diluït en el cas que haguéssim procedit a un estudi unificat i general que cobrés la totalitat del territori. D'altra banda, un cop decidit quin era el nostre enfocament (relacions identitat-voluntat), semblava més pertinent centrar-nos en la realitat específica del Principat, per tal com en aquesta trobàvem una homogeneïtat més gran a tots els nivells.

Tanmateix, volem deixar constància de l'interès que tindria, a parer nostre, disposar d'estudis similars a aquest per a cadascun dels països catalans.

1. La identitat subjectiva

La identitat nacional, abans de ser consciència explícita de pertinença a un poble, a un país, a una nació, passa per l'adopció, a l'estat pràctic i des de la infantesa, de tot un seguit de trets culturals, de costums, de maneres de fer i d'expressar-se que són els de la col·lectivitat de pertinença. Un seguit de trets, entre els quals hi ha la llengua, que fan que hom es reconegui com a semblant als altres amb qui s'identifica espontàniament, sense que calgui, en aquest nivell, ni processos gaire conscients ni operacions gaire complicades d'ordre intel·lectual. De fet, compartir amb els altres aquests trets culturals implica la percepció de similituds i diferències, la interiorització com si formés part del món-donat-per-descomptat de la pertinença a un grup bàsic d'identitat.

També, i junt amb aquest primer procés d'identificació, la construcció d'aquesta identitat passa simultàniament per l'aprenentatge d'uns certs sabers sobre els orígens de la col·lectivitat de pertinença, dels seus límits territorials i dels símbols que en són l'expressió.

Tot plegat va estructurant una identitat col·lectiva fonamental, construïda a través de la relació amb els altres, i que, intervenint en la definició d'un mateix, funciona com un esquema de percepció i classificació de la realitat social i genera una adhesió afectiva amb el poble, país o nació al qual es pertany.

D'aquesta identitat se'n pot tenir una consciència més difusa o més explícita, segons les condicions que al llarg del procés d'inserció social n'hagin possibilitat la seva problematització. Però en qualsevol cas, quan aquesta consciència de pertinença a un poble diferent i diferenciats hi és, constitueix d'alguna manera aquell pòsit que fa possible l'emergència d'un discurs que reivindiqui la necessitat de la independència.

Les dades que presentem a continuació ressegueixen successivament tot allò que fa referència a aquesta identitat implícita. En primer lloc, el coneixement i

l'ús real de la llengua catalana, i també les actituds envers la normalització lingüística. Segonament, l'existència o no d'una auto-definició exclusiva prioritària de ser i sentir-se catalans respecte de ser i sentir-se espanyols. Per últim la identificació afectiva amb alguns d'aquells símbols i valors que es consideren centrals de la catalanitat.

1.1 La llengua: pràctiques i actituds envers el català

Si considerem que el fet de parlar una llengua és molt sovint un dels trets cabdals que materialitzen les diferències de pertinença-inclusió a una col·lectivitat nacional, les dades són més aviat colpidores. Vegeu-ne els resultats:

TAULA núm. 20

Coneixement de la llengua catalana segons l'origen dels pares (1)

N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Total població 2100
Entenen normalment el català	100%	96%	97.7%
Parlen normalment el català	90%	32.7%	56.7%
Llegeixen normalment el català	50%	15.9%	30%
Escriuen normalment el català	38%	10.8%	22%

(1) De cada una de les preguntes només és té en compte el coneixement del català. (A cada pregunta els enquestats responien també coneixement del castellà, de totes dues llengües o d'altres)

TAULA núm. 21

Us real de la llengua segons l'origen dels pares

N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Total 2100
Parlen normalment català	90.2%	32.7%	56.7%
Parlen normalment castellà	3.-%	55.9%	33.8%
Parlen normalment les dues llengües	6.6%	10.6%	9.-%
Altres, NC	0.2%	0.8%	0.5%
TOTAL	100%	100%	100%

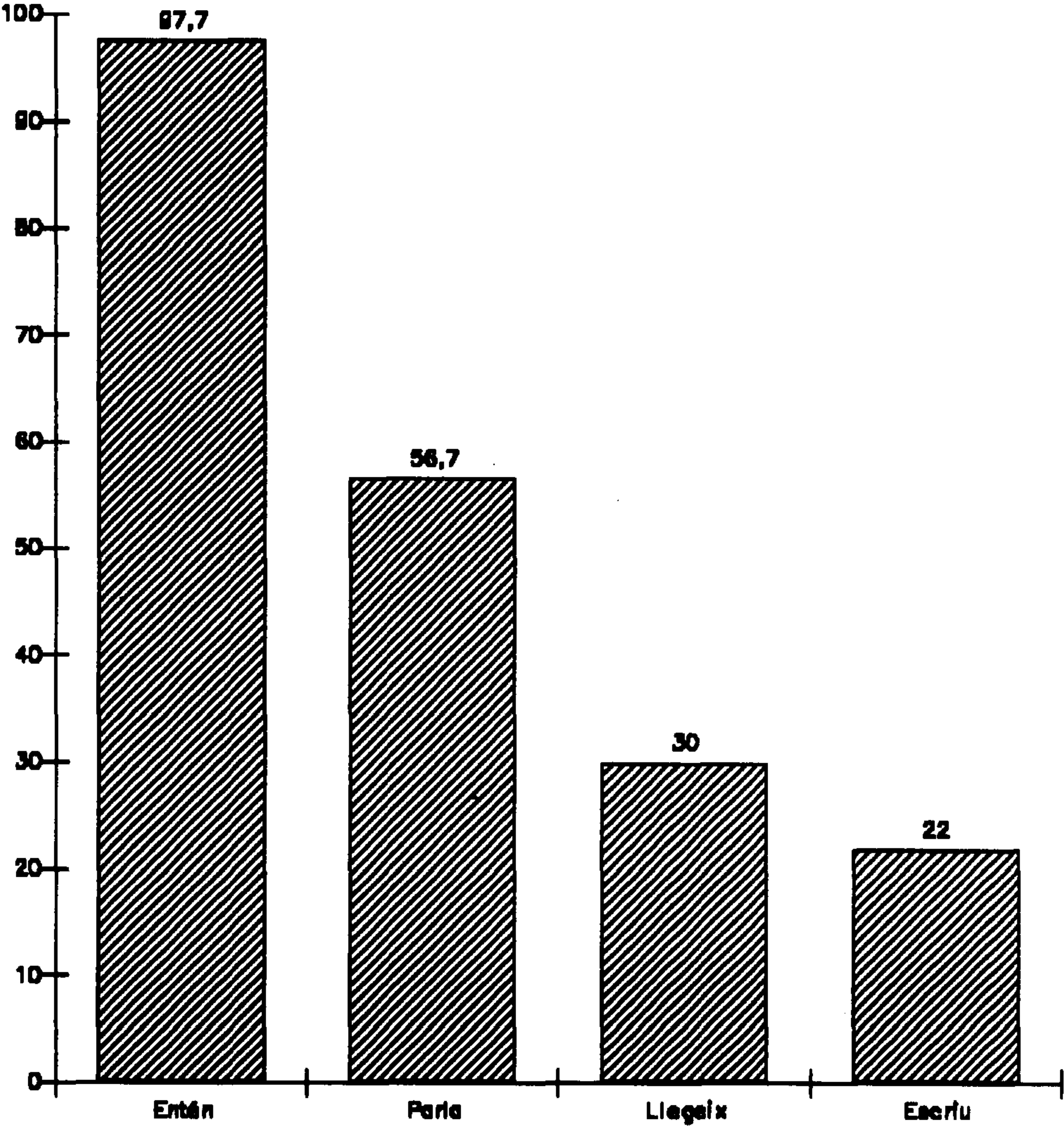
Fixant-nos en les dades globals, podem veure que la realitat de Catalunya no respon pas a la d'un país normal. És cert que un 97,7% dels enquestats manifesten entendre la llengua. Però allò que és significatiu és que l'ús real de la llengua és baix, tan sols un 56,7% diuen parlar-la habitualment. I encara aquest percentatge disminueix considerablement quan es tracta de la lectura i l'escriptura. Només un 30% la llegeix amb certa freqüència, i un 22% l'escriu. Això és sens dubte un primer símptoma d'anormalitat. Però encara hi ha un segon nivell d'anormalitat que està definit pel fet que entre els que la llegeixen predomina la lectura de llibres en català per damunt dels nivells de lectura de la premsa escrita en la nostra llengua. Cal convenir que això no passa en gairebé cap altre país del món on l'idioma propi sigui comprès per la pràctica totalitat de les persones que hi viuen.

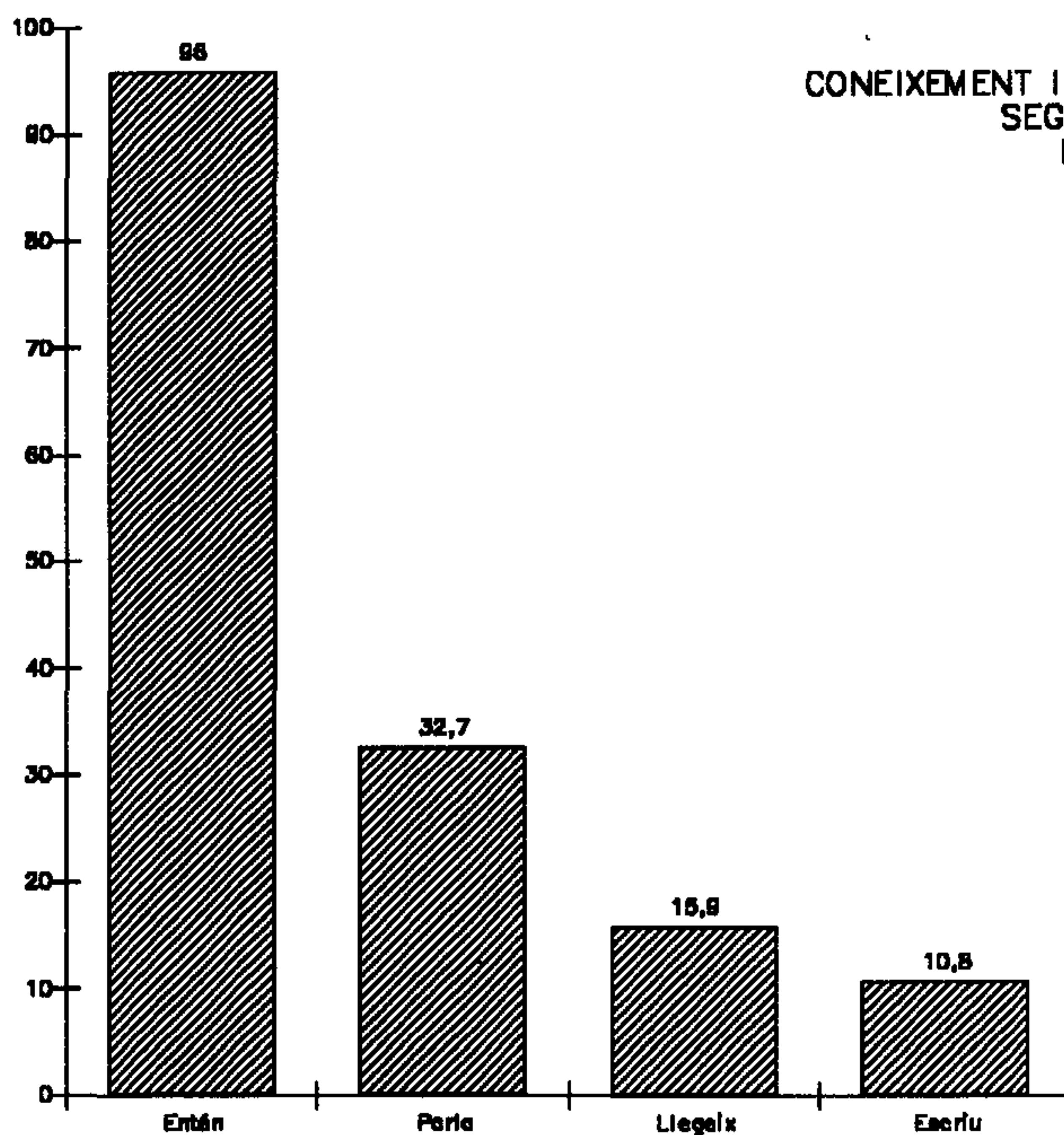
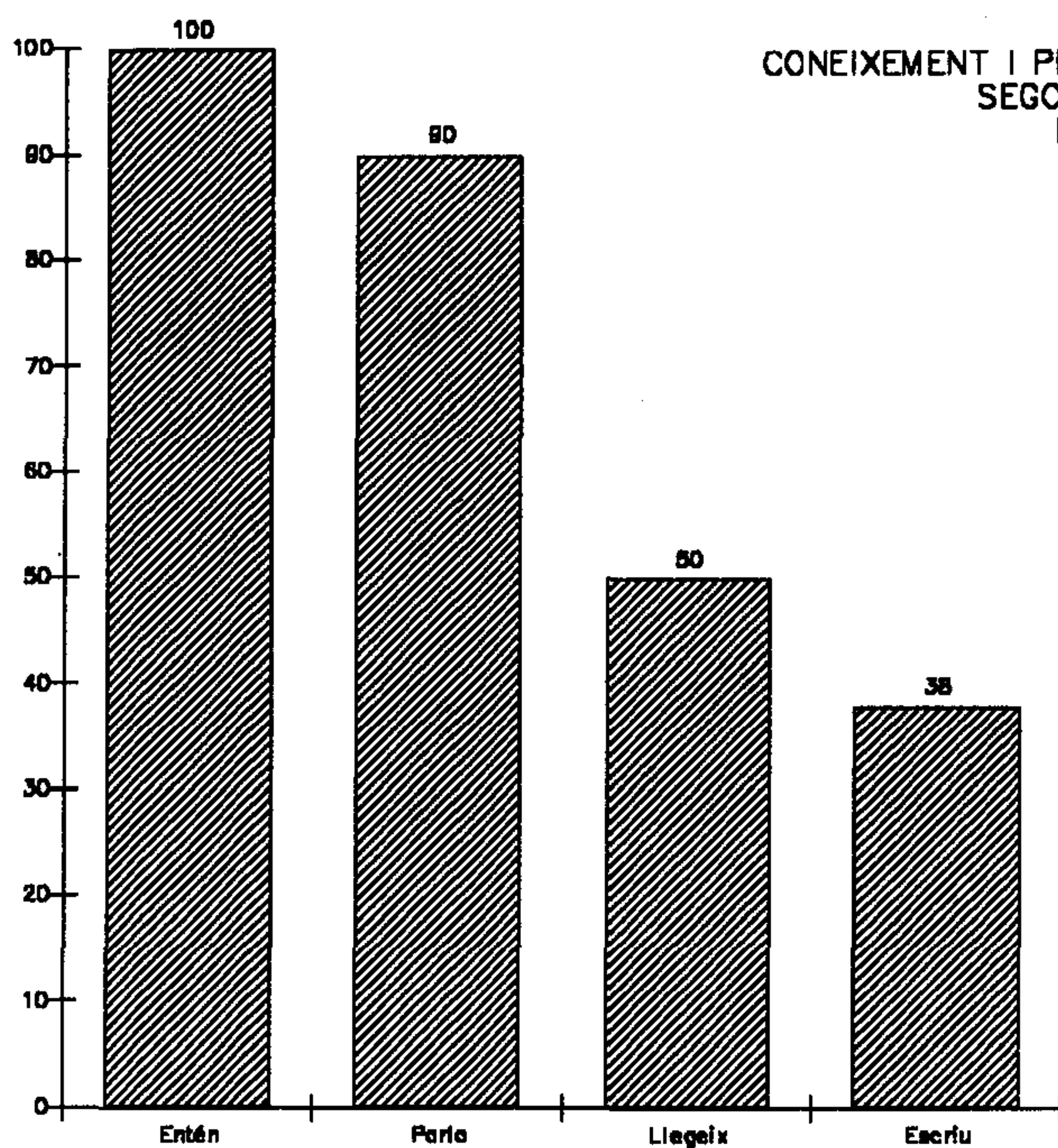
Un país amb dificultats d'integració per la via lingüística

Les característiques que van envoltar l'assentament de la immigració durant el franquisme expliquen les dificultats amb què van topar la immensa majoria dels nousvinguts, tant per accedir al coneixement de la llengua com per utilitzar-la mínimament com a mitjà de comunicació. Ni feia falta saber-la ni tenien gaires possibilitats d'aprendre-la. En bona part, aquests constitueixen encara avui la mena d'obstacles que impedeixen la normalització lingüística i que fan

difícil que ara per ara el català sigui la llengua d'ús majoritari.

Gràfic núm. 4
CONEIXEMENT I PRACTIQUES DE LA LLENGUA CATALANA
SEGONS L'ORIGEN DELS PARES.
Població total
(N=2.100)

Si les dades globals les analitzem pel grup d'origen dels entrevistats, els resultats són encara més colpidors. Com podeu comprovar (Taules 20 i 21 i gràfics 4, 5, i 6), són bàsicament els entrevistats d'origen català els qui usen habitualment la llengua catalana com a mitjà de comunicació. Amb tot, se'ns confirma la mena d'observacions que fèiem per a la població global: malgrat l'ús oral, només prop d'un 50% llegeix en català amb certa freqüència i tan sols un 38% hi escriu, cosa que no deixa de ser indicativa de l'escassa normalització efectiva de la llengua.

Més significatius són, però, els resultats respecte de la població immigrada. Tan sols un 32,7% diu que la parla habitualment, i encara hauríem de tenir present que alguns dels entrevistats tenen un dels dos pares que és autòcton. Si ens fixem en aquells entrevistats que no tenen cap vincle familiar directe amb la població autòctona, només un 22% manifesten parlar habitualment el català. I aquest ús de la llengua disminueix quan es considera la lectura. Són un 15,9% els que la llegeixen amb una certa freqüència (el 10% del grup d'entrevistats amb ambdós pares immigrants). La freqüència d'ús del català en l'escriptura aplega un 10,8% dels entrevistats, percentatge que queda reduït a un 5% per al grup d'entrevistats sense cap vincle familiar directe amb la població autòctona.

Si tenim present que prop del 30% dels entrevistats amb pares d'origen forà ha nascut a Catalunya i que, a més, el 40%, encara que no hi hagi nascut, viu a Catalunya des de fa més de 20 anys, els resultats ens fan avinent per damunt de tot la difícil integració per la via lingüística com a tret molt rellevant de la realitat catalana actual.

Una integració que no hi és, sovint no per manca de voluntat, sinó sobretot perquè no ha estat possible. Encara avui les possibilitats d'accedir-hi no són gaire a l'abast de la majoria. Tampoc hi ha una voluntat política suficient per fer del català una llengua necessària, instrumental, copsada com una cosa que cal saber i aprendre si un es vol fer un lloc en el món laboral i professional. (Podem comprovar en aquest sentit que en la pregunta que es feia als

entrevistats que no parlaven català sobre els motius adduïts per no parlar-lo només un 8% han escollit explícitament la resposta "perquè no vull").

TAULA núm. 22

Autòctons: coneixement de la llengua segons grups d'edat (1)

Edat	18/24	25/34	35/44	45/54	55/64	+64	total
N=	124	150	143	125	153	183	878
Coneix. llengua							
Entén el català	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-
Parla català	87.1	87.3	88.1	92.0	92.8	92.9	90.2
Llegeix en català	62.1	52.7	46.9	44.0	45.8	49.7	50.-
Escriu en català	63.7	42.7	37.1	21.6	30.7	35.0	38.-

(1) De cada una de les preguntes només es té en compte el coneixement del català. Els entrevistats responien també coneixement del castellà, de les dues llengües, d'altres).

TAULA núm. 23

Immigrats: coneixement de la llengua segons grups d'edat (1)

Edats	18/24	25/34	35/44	45/54	55/64	+64	Total pob.
N=	189	251	230	212	169	171	1222
Entén el català	98.4	98.4	96.1	94.8	93.5	93.6	96.0
Parla català	29.6	27.5	31.3	33.5	39.6	37.4	32.7
Llegeix en català	20.1	12.7	16.1	14.6	17.2	15.8	15.9
Escriu en català	20.6	9.2	6.5	7.1	10.1	10.5	10.4

(1) De cada pregunta només es té en compte el coneixement del català. Els entrevistats responien també coneixement del castellà, de les dues llengües, d'altres.

Si analitzem les dades lingüístiques amb més detall, fixant-nos en els grups d'edat, podem adonar-nos que no ha estat endebades l'esforç de normalització lingüística, sobretot pel que fa a la presència del català a les escoles. Són els més joves, tant autòctons com immigrants, els qui respecte de la població adulta escriuen i llegeixen més en català. Amb tot, cal dir que si bé els joves

immigrats són capaços de llegir i d'escriure en català en proporcions molt més elevades que els seus pares, en canvi no s'observa una catalanització lingüística més gran pel que fa a l'ús parlat de la llengua. Sembla comprovar-se que, de moment, no es noten millores substancials en l'ús oral, sinó que més aviat, i també per als més joves, s'hi detecta un cert estancament.

Actitud davant la normalització lingüística

El procés de normalització lingüística, materialitzat en una llei votada per unanimitat al Parlament, va ser engegat per la Generalitat de Catalunya amb la finalitat d'invertir la tendència i de fer del català, de manera progressiva, la llengua d'ús normal de la immensa majoria de la població. Tot i que la intenció manifesta era aquesta, els resultats pràctics no s'han correspost gaire amb aquell optimisme inicial. La moderació de la llei, explicable perquè es volia evitar l'enfrontament entre les dues comunitats d'origen, permet entendre que, d'una banda, l'avenç de la catalanització s'hagi produït en aquells aspectes més passius (comprensió de la llengua parlada, capacitat de llegir missatges en català, etc.) i que, de l'altra, un projecte tan poc agosarat no hagi desvetllat massa oposició per part de la població castellano-parlant.

Això es pot comprovar en els resultats de l'enquesta que fan referència a les actituds dels enquestats davant la normalització lingüística.

TAULA núm. 24

Actitud respecte de la normalització lingüística segons
el grup d'origen

N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Total població 2100
Estic d'acord que tothom hauria de parlar català a Catalunya	89.5	81.-	84.6
No estic d'acord que a Catalunya tothom hagi de parlar català	4.4	10.5	8.-
És indiferent	0.7	1.7	1.2
Depèn	4.7	6.1	5.5
N/C	0.7	0.7	0.7
TOTAL	100%	100%	100%
=====			

TAULA núm. 25

Llengua que li agradaria que parlés l'alcalde, segons grup d'origen

N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Total població 2100
Català	85.8	47.9	63.7
Castellà	0.3	8.1	4.8
Català i castellà	12.2	39.4	28.1
Indiferent/NC	1.7	4.6	3.4
TOTAL	100%	100%	100%
=====			

TAULA núm. 26

Llengua que li agradaria que parlessin els mestres segons grup d'origen

N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Total població 2100
Català	75.5	45.2	57.8
Castellà	1.6	6.2	4.2
Català-castellà	21.2	46.4	36.0
Indiferent/nc	1.7	2.2	2.0

TOTAL	100%	100%	100%
=====			

Observareu que hi ha una contradicció aparent entre aquestes taules. I és que mentre la primera (taula núm. 24) mostra un consens pràcticament generalitzat amb l'afirmació "tothom hauria de parlar català", a les altres (taules núm. 25 i 26) es fa evident que quan es baixa dels plantejaments generals, amb horitzons boirosos i més o menys intemporals, a les realitats quotidianes concretes del temps present, les actituds experimenten un canvis considerables. ¿Com s'explica això?. És la mateixa concepció de la normalització com un procés obert sense terminis prefixats ni caràcter obligatori el que permet situar la hipòtesi d'una plena catalanització en un futur més o menys llunyà i, per tant, converteix l'adhesió a un postulat tan general com l'esmentat en una presa de posició que, pel que fa als seus efectes pràctics immediats, no compromet gaire a res.

En canvi, quan l'opinió que es demana gira al voltant de situacions específiques més concretes i reals, com per exemple quina és la llengua que haurien de fer servir els mestres o els alcaldes ja des d'ara, i on les respostes sí que impliquen un grau bastant alt de compromís, i a més afecten interessos realment existents, llavors allò que es contesta varia sensiblement. Aquí és on es pot detectar una certa resistència, o com a mínim una certa reticència a l'ús prioritari o exclusiu del català.

1.2 La consciència de poble diferenciats

Per identitat subjectiva entenem aquella identitat viscuda a un nivell més afectiu, emotiu i simbòlic. Les preguntes que hi van associades fan referència a la consciència implícita de poble diferenciats. Tot i que això no té sempre una traducció política directa en la línia d'una reivindicació nacional, sí que és veritat que constitueix la base sobre la qual aquesta es pot arribar a fonamentar.

En aquest sentit, la primera cosa que ens ha semblat important de conèixer ha estat el marc de pertinença que suscitava una identificació més gran per part dels enquestats. Vegeu-ne les dades.

TAULA núm. 27

Autoadscripció a Catalunya segons grup d'origen

	N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Total població 2100
Em considero català que viu a Catalunya		79.4	35.7	54.0
Em considero català que viu a Espanya		13.8	12.8	13.2
Em considero espanyol que viu a Catalunya		3.5	33.3	20.8
Em considero espanyol que viu a Espanya		0.3	11.0	6.6
Indiferent/nc.		3.0	7.2	5.4
TOTAL		100%	100%	100%

TAULA núm. 28

Autòctons: Autoadscripció a Catalunya segons grups d'edat

Edats		18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	+64	total
	N=	124	150	143	125	153	183	878
Autoadscripció a Catalunya								
Em considero català								
que viu a Catalunya		80.6	76.0	77.6	74.4	81.7	84.2	79.4
Em considero català		14.5	15.3	15.4	16.0	11.8	10.9	13.8
que viu a Espanya								
Em considero espanyol								
que viu a Catalunya		3.3	3.4	2.1	7.2	3.8	2.2	3.6
Em considero espanyol								
que viu a Espanya		0.8	0.7	0.7	-	-	-	0.3
Indiferent/nc		0.8	4.6	4.2	2.4	2.7	2.7	2.9
TOTAL		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

TAULA núm. 29

Immigrats: Autoadscripció a Catalunya segons grups d'edat

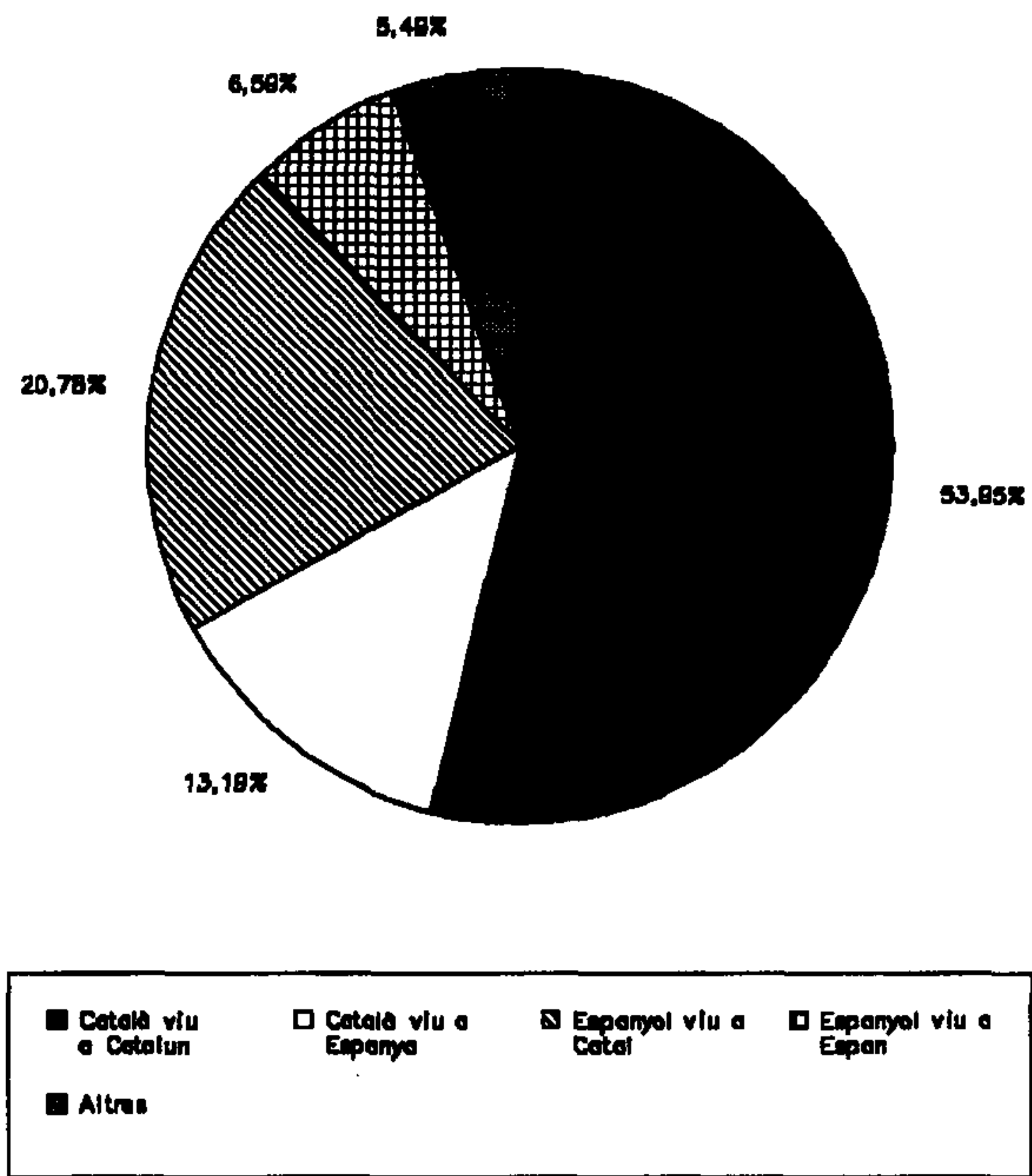
Edat		18-24	25-34	35-44	45/54	55-64	+64	Total
	N=	189	251	230	212	169	171	1222
Autoadscripció a Catalunya								
Em considero català								
que viu a Catalunya		42.3	31.5	31.3	34.4	40.8	36.8	35.7
Em considero català								
que viu a Espanya		21.7	15.5	10.0	10.8	8.3	9.9	12.8
Em considero espanyol								
que viu a Catalunya		19.6	31.5	39.1	34.9	37.8	36.3	33.2
Em considero espanyol								
que viu a Espanya		10.1	11.2	9.6	15.1	7.1	12.9	11.0
Indiferents/nc		6.3	10.4	10.0	4.8	6.0	4.1	7.3
TOTAL		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Més enllà dels resultats globals (vegeu gràfic núm. 7), les dades mostren una identificació molt forta del grup autòcton en la seva autoadscripció a

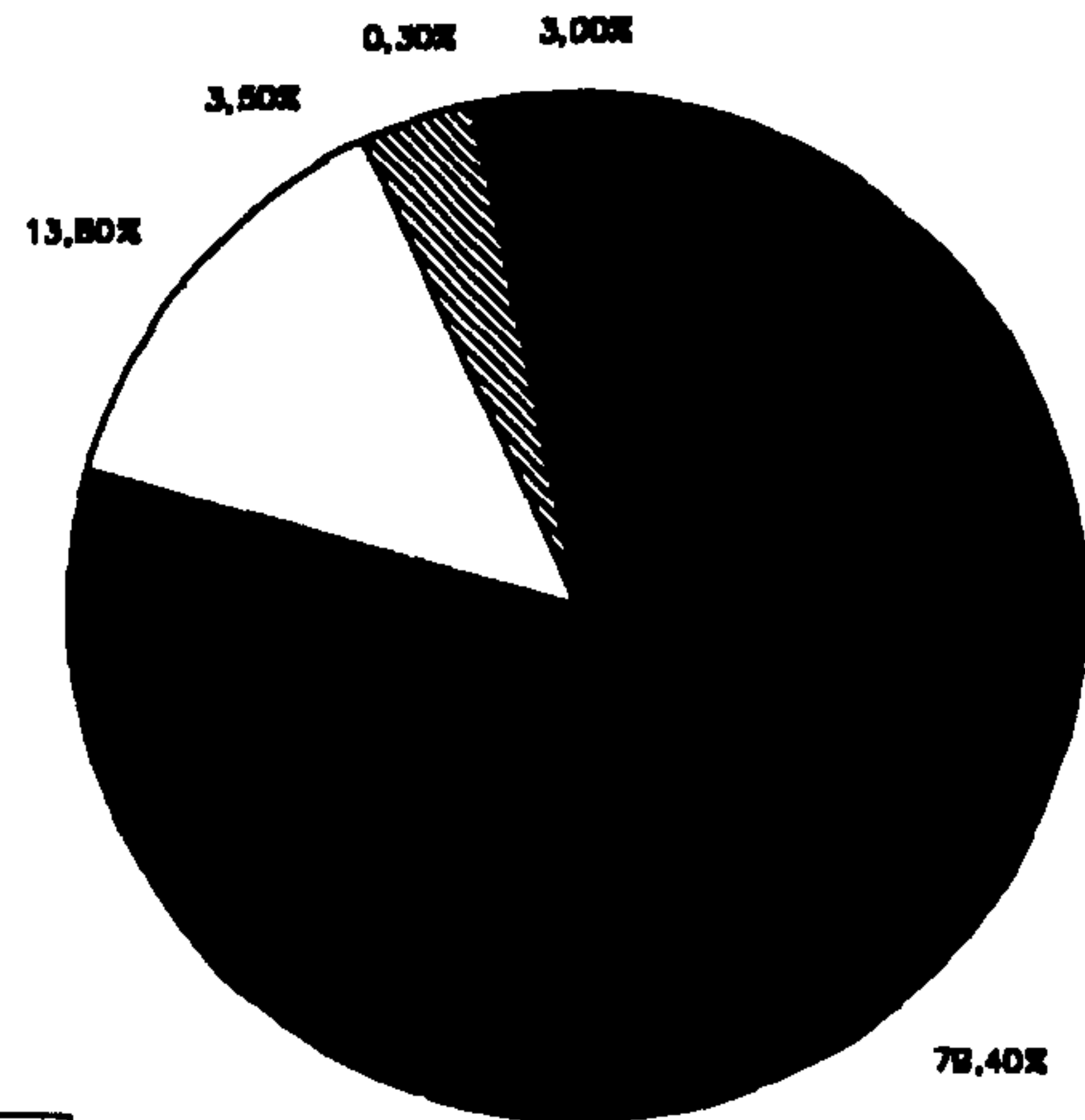
Catalunya. Tot i que en el grup de provinença immigrada els percentatges estan més escampats entre les diferents opcions, és significatiu que més d'un terç dels enquestats d'aquest grup s'autodefineixen com a catalans que viuen a Catalunya, mentre que un altre terç ho fa com a espanyols que viuen a Catalunya. Un 11% es declaren simplement espanyols que viuen a Espanya, és a dir, neguen en la seva identitat subjectiva qualsevol referent vinculat a Catalunya.

Gràfic núm. 7

Gràfic núm. 7
COM LI AGRADARIA QUE SE'L CONSIDERES.
Població total
(N=2.100)

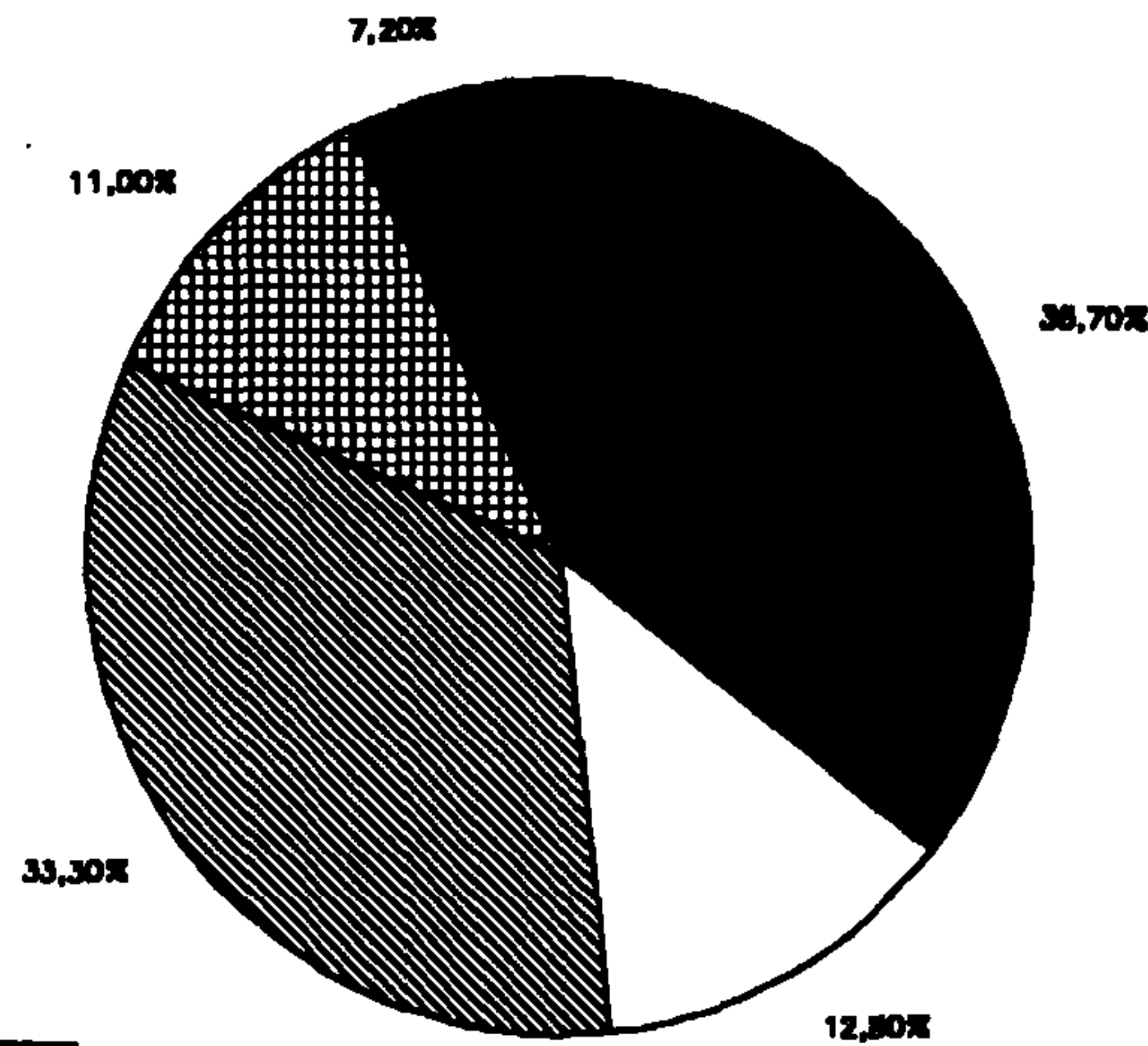

Gràfic núm. 8
 COM LI AGRADARIA QUE SE'L CONSIDERES.
 Pares nats a Catalunya
 (N=878)

☒ Català viu a Catal.	☐ Català viu a Espanya	☐ Espanyol viu a Catal	☐ Espanyol viu a Espan
☒ Altres			

Gràfic núm. 9
 COM LI AGRADARIA QUE SE'L CONSIDERES.
 Pare i/o mare immigrants
 (N=1.222)

☒ Català viu a Catal.	☐ Català viu a Espanya	☐ Espanyol viu a Catal	☐ Espanyol viu a Espan
☒ Altres			

Una dada anecdòtica, però en tot cas molt significativa, és que tan sols 3 dels 878 entrevistats del grup autòcton diuen sentir-se espanyols que viuen a Espanya. No coneixem cap altre cas en tota l'Europa occidental d'estat on es poguessin recollir unes dades semblants, cosa que indica el baixíssim grau d'integració nacional assolit per l'Estat espanyol després de segles d'existència. El caràcter de plebiscit d'aquestes dades mostra com l'orgull de la catalanitat va estretament unit a una clara vergonya de l'espanyolitat.

1.3 La identificació simbòlica

A continuació també crèiem important d'esbrinar, més enllà de l'autodefinició, quins eren els graus d'identificació amb uns quants dels símbols centrals que representen la catalanitat. Per això havíem demanat el parer dels enquestats sobre la bandera que sentien com a pròpia i les festes que els semblaven més seves. Així mateix, havíem inclòs una pregunta sobre el suport que podria tenir una hipotètica selecció esportiva catalana respecte a una d'espanyola. Aquesta qüestió ens semblava particularment rellevant en uns moments històrics en què l'esport s'ha configurat com un dels més grans catalitzadors del sentiment nacional i una de les seves màximes formes d'expressió. Les expectatives recents al voltant de la constitució d'un Comitè Olímpic Català feien interessant veure quin suport podria tenir una iniciativa d'aquesta mena entre la població catalana.

TAULA núm. 30

Bandera amb la qual s'identifica segons grup d'origen

En un acte públic en el qual vostè fos present, ¿quines banderes preferiria veure-hi?

N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Total pob. 2100
Només la bandera catalana	69.2	43.7	54.3
Només la bandera espanyola	8.9	33.1	23.-
Altres(*)	19.7	19.7	19.7
NS/nc	2.2	3.5	3.-
TOTAL	100%	100%	100%

(*) Altres inclou les respostes: la bandera de la ciutat; la de la ciutat, la catalana i l'espanyola juntes; la catalana i l'espanyola juntes; altres banderes o indiferent.

La bandera espanyola, símbol màxim de la unitat de l'Estat, recull l'adhesió de 78 persones del grup autòcton, cosa que representa un 8.9% del 878 enquestats d'aquest grup. Pel que fa al grup dels immigrants, l'entusiasme per aquest símbol és també més aviat limitat: el 33.1% . Si el comparem amb el quadre anterior en resultaria un fet curiós: Hi ha més persones que s'autodefineixen espanyoles que no pas que reconguin aquesta bandera com la que prioritàriament els identifica.

Per contra, la bandera catalana és considerada exclusivament com a pròpia per gairebé un 70% dels autòctons i per prop d'un 44% dels immigrants. Destaquem aquí que aquests percentatges es refereixen a la presència de la bandera catalana en solitari i, per tant, suposen un rebuig explícit de la presència simultània de la bandera espanyola.

TAULA núm. 31
Identificació amb les festes segons grup d'origen

Festa	N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Total població 2100
11 Setembre, Diada nacional de Catalunya		27.3	16.1	20.8
23 d'abril, Sant Jordi		45.9	24.0	33.1
19 de març, Sant Josep		11.6	20.3	16.7
12 d'octubre, El Pilar festa nacional d'Espanya		3.2	13.7	9.4
Cap festa		7.6	14.6	11.7
NS/NC		4.4	11.3	8.3

TOTAL		100%	100%	100%
=====				

TAULA núm. 32
Autòctons: identificació amb les festes segons grups d'edat

Edat	N=	18/24 124	25/34 150	35/44 143	45/54 125	55/64 153	+64 183	Total 878
Festa								
11 Setembre, Diada nacional de Catalunya		37.1	24.0	30.8	16.8	26.8	28.4	27.3
23 d'Abril, Sant Jordi		45.2	50.0	51.9	55.2	37.9	36.6	45.9
19 de Març, Sant Josep		4.0	12.7	7.0	13.6	19.6	11.5	11.6
12 d'Octubre, El Pilar, festa nacional d'Espanya		2.4	1.4	2.1	3.2	3.3	6.0	3.2
Cap festa		9.7	8.7	7.7	4.8	5.9	8.7	7.6
NS/NC		1.6	3.2	0.5	6.4	6.5	8.8	4.4

TOTAL		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
=====								

TAULA núm. 33

Immigrats: identificació amb les festes segons grups d'edat

Edat		18/24	25/34	35/44	45/54	55/64	+64	Total
	N=	189	251	230	212	169	171	1222
Festa								
11 Setembre, Diada nacional de Catalunya		20.6	15.9	12.2	17.5	14.8	16.4	16.1
23 d'Abril, Sant Jordi		30.7	27.5	23.5	18.9	25.4	17.0	24.0
19 de Març, Sant Josep		12.2	22.3	23.5	22.2	18.3	21.6	20.4
12 d'octubre, El Pilar festa nacional d'Espanya		12.2	7.7	12.5	15.1	17.7	20.4	13.6
Cap festa		18.0	17.1	15.7	13.2	11.8	10.5	14.6
NS/NC		6.3	9.5	12.6	13.1	12.0	14.1	11.3
TOTAL		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Pel que fa a les festes, el grup autòcton sent molt particularment com a seves aquelles que connoten referents simbòlics de la catalanitat, com puguin ser St. Jordi o l'11 de setembre. (Són les que apleguen el 73.2% de respostes). Cal dir, però, que la festa de Sant Jordi desvetlla més adhesions que no pas la Diada Nacional de Catalunya. Això és particularment important en les generacions intermèdies, les que tenen de 35 fins a 50 anys.

La diada polimorfa del 12 d'octubre, que en el seu darrer transvestiment ha quedat establerta com la "Fiesta Nacional de España" entusiasma un 3.2% dels autòctons (27 de 878). En els immigrants la xifra de suport a aquesta efemèride aconseguix d'arreglar un 13.6% dels enquestats.

Més enllà d'aquesta dada el capteniment festiu d'aquest grup (el dels immigrants) és el següent: un 40% d'enquestats se senten més identificats amb Sant Jordi i amb l'Onze de setembre. Tot i així, podem observar una certa desorientació festiva en les respostes, com ho demostra el fet que quasi una quarta part dels enquestats tingui dificultats considerables a l'hora de veure's identificat amb alguna festa.

TAULA núm. 34

Identificació amb la selecció catalana segons grup d'origen

En cas d'un encontre internacional a qui donaria suport incondicional?

	Autòctons N= 878	Immigrats 1222	Total població 2100
Selecció catalana	73.3	36.8	52.1
Selecció espanyola	7.8	32.2	22.0
A totes dues	11.2	19.6	16.0
Altres (*)	5.8	7.6	6.9
NS/NC	1.9	3.8	3.0
TOTAL	100%	100%	100%

(*) "Altres" inclou "una altra selecció", "indiferent" i "cap selecció"

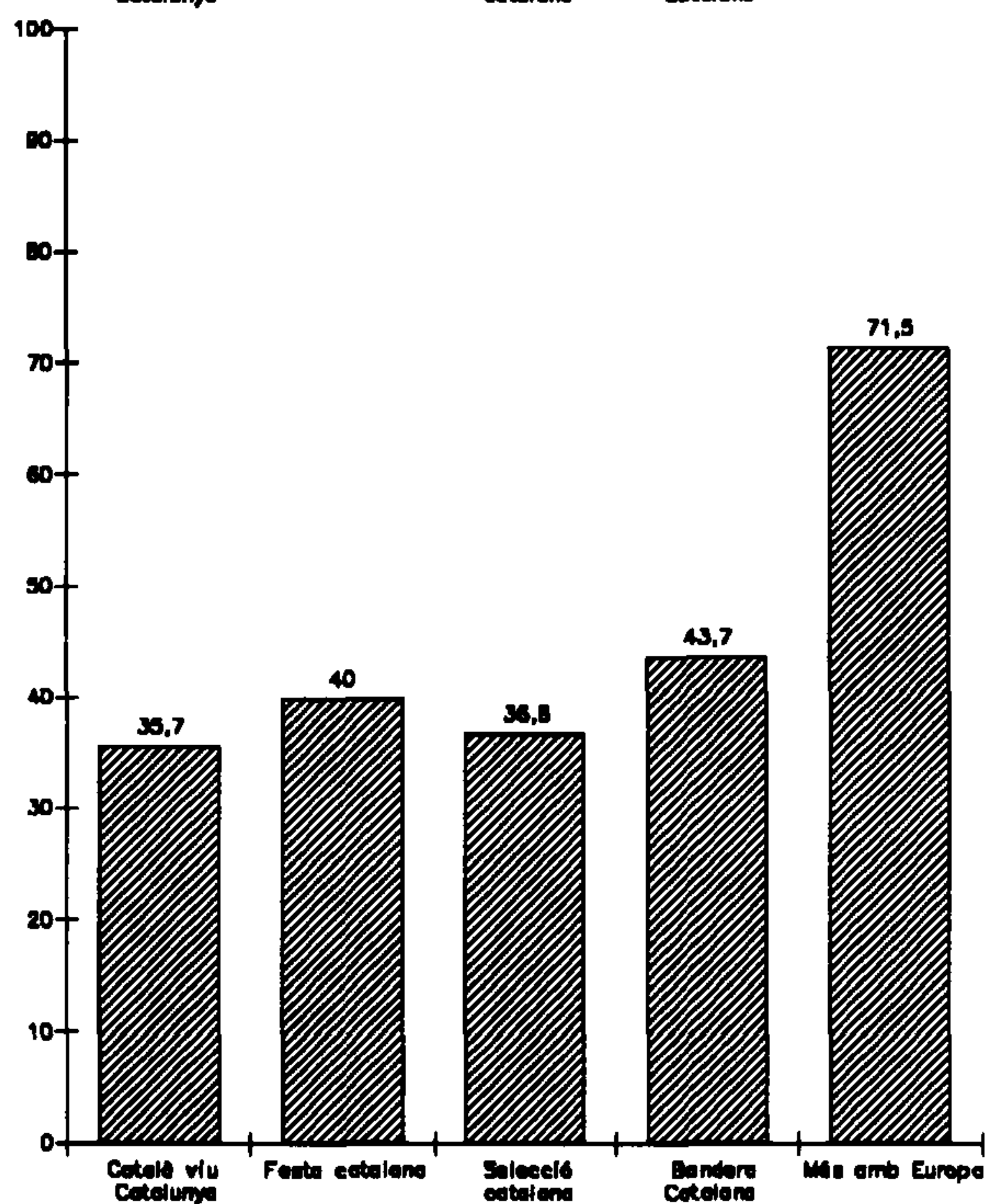
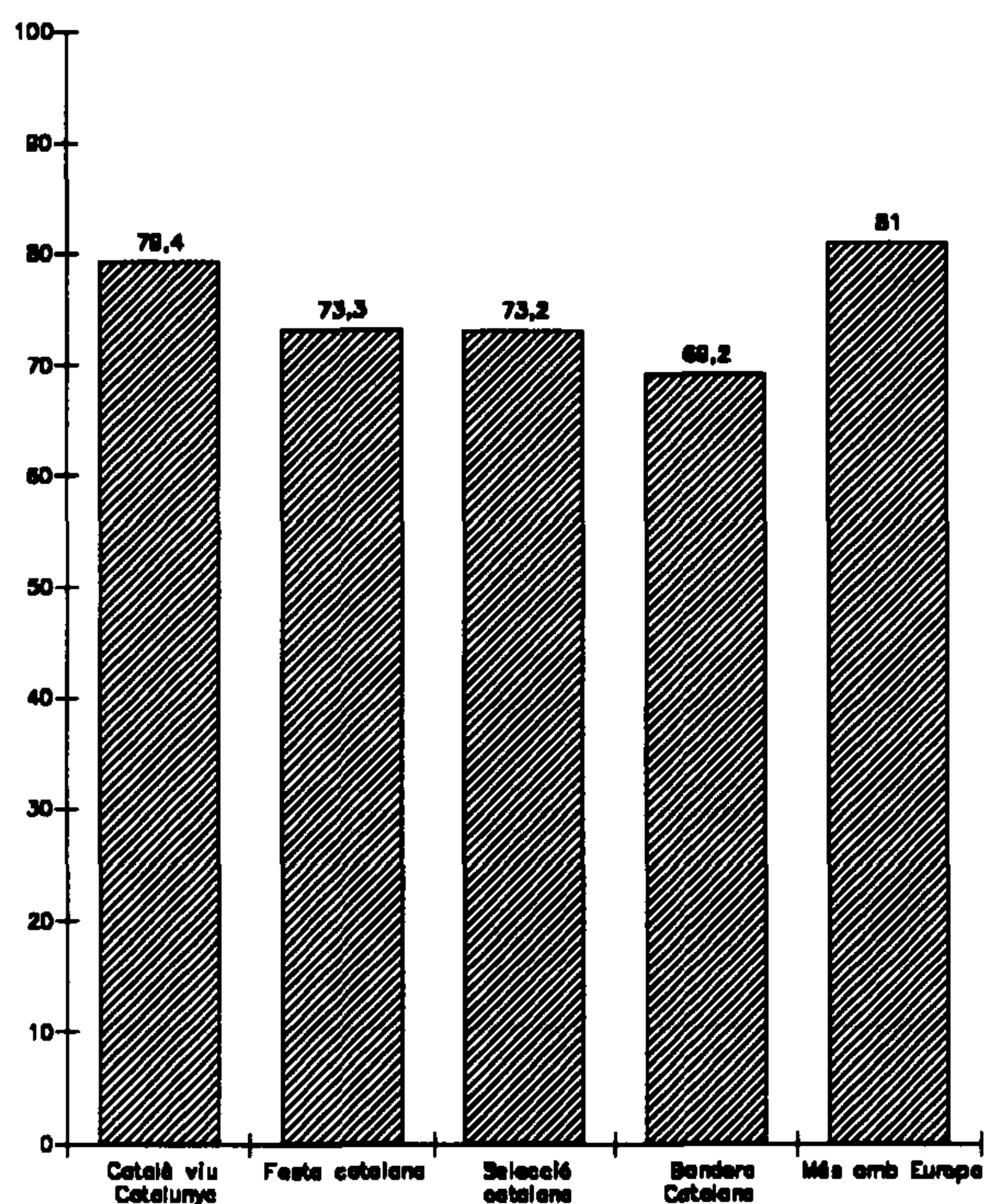
TAULA núm. 35

Autòctons: identificació amb la selecció catalana segons grups d'edat

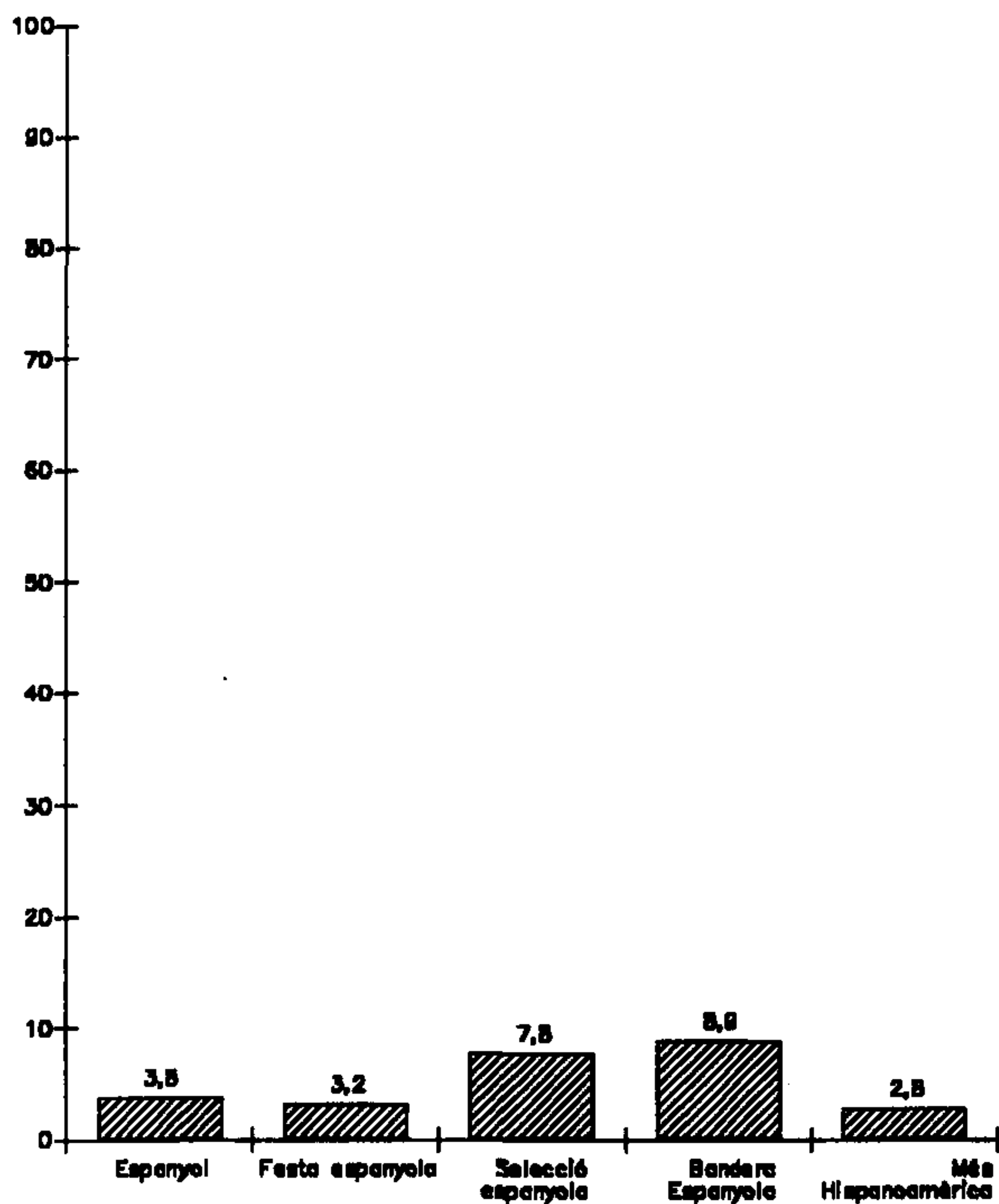
En cas d'un encontre internaiconal a qui donaria suport incondicional?

Edat	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	+64	total
N=	124	150	143	125	153	183	878
Selecció catalana	75.8	70.0	68.5	69.6	81.0	74.3	73.3
Selecció espanyola	10.5	8.0	9.1	6.4	5.9	7.2	7.7
A totes dues	8.1	14.0	11.9	14.4	7.2	11.5	11.3
Altres (*)	3.2	5.3	10.5	7.2	4.6	4.3	5.8
NS/NC	2.4	2.7	0	2.4	1.3	2.7	1.9
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

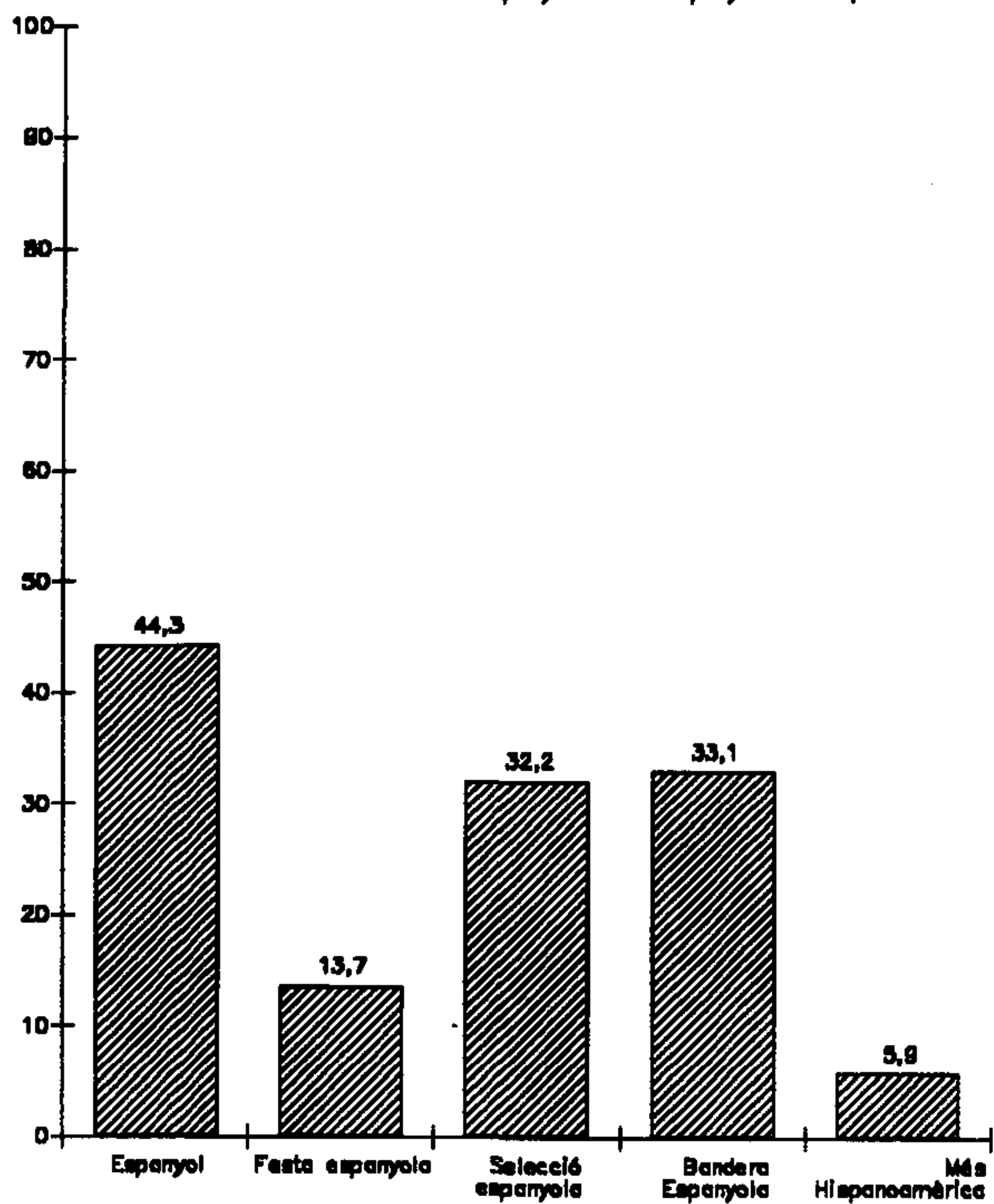
(*) ídem taula 34

Gràfic núm. 12
IDENTITAT AMB ESPANYA
Pares nats a Catalunya

Gràfic núm. 13
IDENTITAT AMB ESPANYA
Pare i/o mare immigrants

TAULA núm. 36

Immigrats: identificació amb la selecció catalana segons grups d'edat

En cas d'un encontre internacional a qui donaria suport incondicional?

Edat	N=	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	+64	Total
		189	251	230	212	169	171	1222
Selecció catalana		41.3	30.3	31.3	37.3	42.6	42.7	36.8
Selecció espanyola		29.6	41.8	31.7	30.2	24.3	32.3	32.2
A totes dues		20.1	15.5	21.7	19.8	21.9	19.3	19.6
Altres(*)		7.9	9,6	7.8	8.0	8.3	2.9	7.6
NS/NC		1.1	2.8	7.5	4.7	3.0	2.9	3.8

TOTAL		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
=====								

(*)ídem taula 34.

Aquestes dades ens semblen particularment interessants, i més quan la resposta contemplava la possibilitat de donar suport a totes dues seleccions esportives, tant a la catalana com a l'espanyola. Tot i així l'opció del grup autòcton és radicalment clara i favorable a la constitució de seleccions esportives d'àmbit nacional català. Els nivells de suport per a una hipotètica selecció catalana es situen en aquest grup en un nivell que voreja les 3/4 parts de la població enquestada. En canvi la selecció espanyola rebria l'adhesió d'un 7.7%. Les persones que haurien escollit la solució que inicialment potser semblava més fàcil i menys compromesa (suport a tot dos equips) representen tan sols un 11.2%.

Fins i tot en el cas dels immigrants, aquells que donen suport a la selecció catalana (36.8%) superen els partidaris de la selecció espanyola (32.2%). Creiem que és una dada com per fer pensar. Aquí els qui opten per totes dues són una mica més nombrosos (19.6%), tot i que destaca també la polarització dels resultats.

Conclusions

En aquest apartat mirarem de fer una avaluació genèrica del que han estat els resultats d'aquest primer bloc de qüestions.

Per començar destacaríem que la identificació global amb Catalunya, tan àmpliament compartida entre els autòctons, s'afirma sovint amb un caràcter d'exclusivitat. Per entendre'ns, diríem que una notable proporció dels enquestats es senten només catalans. Això és així tant pel que fa a l'autoadscripció com pel que fa a l'adhesió als símbols propis de la catalanitat (bandera, festes, selecció).

La famosa tesi de la doble identitat ("som alhora catalans i espanyols") no sembla pas confirmar-se, si més no segons les dades que hem recollit. Unes declaracions com les d'Isidre Molas quan deia (Avui 28/8/89) "Els que es creen problema són els situats a les bandes, els que només se senten espanyols i els que només se senten catalans", es revelen doncs com clarament ideològiques, sense una veritable correspondència amb la realitat. Si "els que es creen problema" representen més del 70% de la població autòctona potser cal pensar, o bé que el "problema" és molt gros o bé que per a ells ser català i prou més aviat constituiria la manera d'estalviar-se els problemes. Si, tal com el senyor Molas pressuposa, allò "problemàtic" és de fet allò que rep el suport d'una minoria de la població (i no entrem ara a considerar quina mena de mentalitat política indica un prejudici com aquest), en tot cas el "problema" el representarien els qui, com ell, diuen ser catalans i espanyols (en la nostra mostra representen, per al grup autòcton, un 17.8%), o bé aquells que només és consideren espanyols (un 0.3%). Per als qui no mengen ideologia cada dia ni viuen professionalment de la política sembla que ser simplement catalans no els produeix cap mena d'angúnia, ans al contrari. Aquí, com a tot arreu, tenir només un àmbit prioritari d'identitat és vist com a normal i el grau d'esquizofrènia (tot i que explicable per unes circumstàncies històriques que ho podrien haver afavorit) és encara força baix.

És, doncs, fins a cert punt lògic que aquesta afirmació exclusiva de la catalanitat es correspongui amb una feblesa més que notòria, estentòria, dels referents simbòlics espanyols. Això s'expressa amb uns percentatges tan contundents que fan possible parlar d'un rebuig implícit de la idea d'Espanya entre els enquestats del grup autòcton.

Sense que els resultats siguin tan espectaculars, la feblesa de l'espanyolitat també és perceptible en les respostes del grup de provinença immigrada, sobretot quan la contrastem amb la fortalesa de la catalanitat observada en el grup autòcton. Aquí el factor edat és revela bastant significatiu, ja que són els més joves els qui neguen més els referents de l'espanyolitat.

TAULA núm. 37

L'independentisme implícit dels catalans, segons grup d'origen(*)

N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Total població 2100
S'autodefineix EXCLUSIVAMENT com a català que viu a Catalunya	79.4%	35.7%	54.-%
S'identifica NOMÉS amb festes catalanes	73.3%	40.-%	53.9%
La selecció catalana seria la seva ÚNICA selecció	73.2%	36.8%	52.1%
En un acte públic prefereix veure-hi NOMÉS la bandera catalana i no l'espanyola	69.2%	43.7%	54.3%

(*) En cadascuna de les preguntes els enquestats podien respondre català que viu a Espanya, espanyol que viu a Catalunya, etc, festes catalanes i espanyoles, selecció espanyola, ambdues seleccions, bandera catalana i espanyola, etc.

Per contra, els nivells d'identificació subjectiva amb els valors i símbols exclusius de la catalanitat són també per a aquest grup superiors als espanyols, encara que per un marge reduït. Constatem com a dada curiosa que això és més clar pel que fa a les festes, a la bandera, i fins i tot a la selecció que no pas a l'autoadscripció on (aquí sí) els qui es declaren prioritàriament

espanyols són bastants més. Això fa pensar si no és aquesta una espanyolitat més administrativa que no pas profundament sentida, si més no en alguns casos.

Ara bé, el que ens sembla tanmateix important de destacar és que, tal i com hem dit abans fent referència al grup autòcton, en el cas dels immigrants tampoc es dona una identitat doble, o en tot cas no és aquesta, ni de lluny, la majoritària. Per exemple, en la qüestió de les banderes un 43.7% dels enquestats d'aquest grup es manifesten favorables a veure desplegada la bandera catalana en solitari i un 33.1% diuen que s'estimen més que tan sols hi figuri la bandera espanyola. En canvi, els qui opten pel que podria semblar una solució de "compromís" (les tres banderes alhora, la catalana, l'espanyola, la de la ciutat) no són sinó un 20.5%.

Per tant, no sembla que cap dels dos grups que aquí hem considerat doni suport en les seves respostes a la tesi tan repetida de la doble identitat catalano-espanyola. Tot fa pensar que, si més no al nivell de la identificació subjectiva, la gent sembla considerar normal pertànyer a un únic àmbit d'adscripció bàsica. En tot cas el que passa és que aquest pot variar segons el grup d'origen. Quan es considera la població de Catalunya com un tot sovint s'oblida la seva composició heterogènia i aleshores és fàcil lliscar pel pendent de treure conclusions que poden acabar sent ben absurdes. Un exemple d'això el trobem en la conegudíssima expressió que diu que aquest és un país bilingüe. El que realment passa és que des de fa un cert temps conviuen aquí dues comunitats lingüístiques diferenciades, cadascuna d'elles amb una llengua pròpia (vegeu en aquest sentit la taula núm. 21, on queda ben palès que la gent de llengua pròpia en té només una). El mateix podríem dir de la identitat.

Amb tots els perills que comporta una generalització, voldríem fer unes consideracions finals que servissin una mica per a tots dos grups alhora. En primer lloc, cal destacar que malgrat la diversitat en els resultats no es produeix una escletxa insalvable entre un grup i l'altre. És força interessant notar com la identificació subjectiva i exclusiva amb Catalunya és, encara que per molt poc, també la prioritària entre els immigrants. Correlativament

s'observa la feblesa de l'espanyolitat, tot i que hi ha un nucli considerable de gent immigrada que se sent espanyola.

El binomi afirmació de Catalunya-negació d'Espanya, que en el cas del grup autòcton pren dimensions gairebé plebiscitàries, també troba un cert consens entre el nucli de provinença immigrada (nivells propers al 40%). Es donen, doncs, condicions suficients com per parlar globalment d'un rebuig implícit de la idea d'Espanya o, quan això és transposa en termes positius o d'afirmació, de l'existència d'allò que en podríem dir un independentisme implícit.

Finalment, i a tall més anecdòtic, volíem presentar-vos una dada curiosa. En uns moments que el discurs oficial del nacionalisme espanyol mira de desacreditar tant com pot la noció de països catalans (i no només de desacreditar-la, com s'ha vist en el cas de la recepció de TV3 al País Valencià) titllant-la de pancatalanisme i de tenir poc suport popular, ens havia semblat divertit veure quin grau d'eufòria podria suscitar entre la població catalana l'afer del panhispanisme, allò que en diuen els "300 millones". Properes ja les festivitats del "quinto centenario", bé semblava prou adient saber quin era el grau d'identificació de la parròquia amb la realitat hispanoamericana, i més quan se'ls demanarà no només l'entusiasme sinó també els diners per sufragar aquests veritables fasts imperials.

Contrastats amb la identificació amb Europa, heus-ne aquí els resultats:

TAULA núm. 38

Percepció d'Europa i d'Hispanoamèrica segons grup d'origen

	Autòctons	Immigrats	Total població
Amb qui creu que s'haurien de mantenir relacions més estretes i cordials	N= 878	1222	2100
Amb Europa	81.0	71.5	75.5
Amb Hispanoamèrica	2.8	5.9	4.6
Amb Europa i Hispanoamèrica	5.6	9.4	7.8
NS/NC	10.6	13.2	12.1
TOTAL	100%	100%	100%

2. La percepció subjectiva del règim polític

Més enllà de l'aparent despolitització general, la gent continua tenint opinions i emetent judicis directament polítics. El que passa, però, és que aquestes opinions i aquests judicis s'expressen sovint en un àmbit més aviat privat, on intervenen elements com ara un cert sentiment de complicitat, la protecció o la seguretat que suposa fer aquests comentaris en presència de persones que hom coneix prou bé, o, en tot cas, que hom identifica a grans trets com a formant part també de l'ampli conjunt dels qui no manen.

És per tant un discurs que difícilment té transcendència pública. Això té conseqüències diverses. Per exemple, d'una banda es tracta d'un discurs difícilment recuperable des de l'esfera política oficial, i com a tal dotat d'una càrrega crítica considerable. Però aquesta mateixa hipotètica virtut suposa pagar el preu d'una extrema dificultat a l'hora de veure representada aquesta veu popular en qualsevol de les formacions polítiques hegemòniques. Es tracta, doncs, d'un discurs sense altaveus, sense traducció política de cap mena.

Tanmateix és interessant fixar-se en les formes concretes en què s'estructura aquesta veu popular. Per dir-ho de manera xocant, són aquestes unes formes prou desestructurades: van des de l'acudit fins al comentari sorneguer, passant per la teatralització del quefer dels actors polítics, amb la qual es posa en evidència el caràcter d'espectacle que aquest té per a la immensa majoria de la gent. Tot i que les crítiques acostumen a ser ferotges i amb "esmenes a la totalitat", sense gaires matisos, no impliquen gairebé mai enfrontaments col·lectius frontals. Això s'explica, d'una banda, per la mateixa desestructuració a què ens hem referit, i per l'altra, per un component gairebé instintiu que prové de l'experiència i de la memòria històrica i que diu que els febles tenen totes les de perdre en una lluita oberta.

Fóra una generalització abusiva concloure que l'absència de conflicte manifest implica obediència pura i simple, i encara ho fóra més parlar d'una realitat àmpliament consensuada. Això suposaria ignorar la queixa, que malgrat ser

inarticulada és existent i que es pot sentir a bastament només parant l'orella a les fondes, al mercat, al tren, al cafè, a la plaça o allà on sigui que es trobi la gent.

Aquestes són la mena de coses que ens interessava esbrinar en aquest apartat. Aquí no volíem saber tant què vol la gent com si li plau allò que té. És a dir, i concretant-t'ho en els termes del present treball, més que saber què pensen de la independència, preteníem conèixer com valoren la dependència.

Tot plegat fa entenedor perquè hem titulat aquest apartat "la percepció subjectiva del règim polític". El que ens mostren les respostes dels enquestats és precisament això: com percep cadascun d'ells el règim polític actual sota el qual Catalunya disposa d'una autonomia limitada sota la vigilància de l'Estat Espanyol.

2.1 Valoració del govern central

D'entrada, un primer bloc de dades fa referència a la valoració que mereix l'actuació del govern central respecte de Catalunya en tot un seguit de qüestions. Heus-ne aquí els resultats:

TAULA núm. 39

Opinió respecte de si el Govern central s'esforça per solucionar els problemes de Catalunya, segons grup d'origen

	N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Total població 2.100
Sí, s'hi esforça molt o suficientment		13.1	23.7	19.3
No s'hi esforça gens o s'hi esforça molt poc		80.1	64.4	70.9
NS/NC		6.8	11.9	9.8
TOTAL		100%	100%	100%
=====				

TAULA núm. 40

Opinió respecte de si el Govern central s'interessa pel progrés econòmic de Catalunya segons grup d'origen

	Autòctons	Immigrats	Total població
N=	878	1222	2100
Sí, s'hi interessa molt o suficientment	27.0	35.3	31.8
No, no s'hi interessa gens s'hi interessa molt poc	63.8	50.4	56.0
NS/NC	9.2	14.3	12.2
TOTAL	100%	100%	100%

TAULA núm. 41

Opinió respecte de si el Govern central retorna suficientment en obres i serveis els impostos recaptats a Catalunya segons grup d'origen

	Autòctons	Immigrats	Total població
N=	878	1222	2100
Sí, és molt just i els retorna suficientment	7.2	17.4	13.1
No, no és just o ben poc just	73.1	50.0	59.6
NS/NC	19.7	32.6	27.3
TOTAL	100%	100%	100%

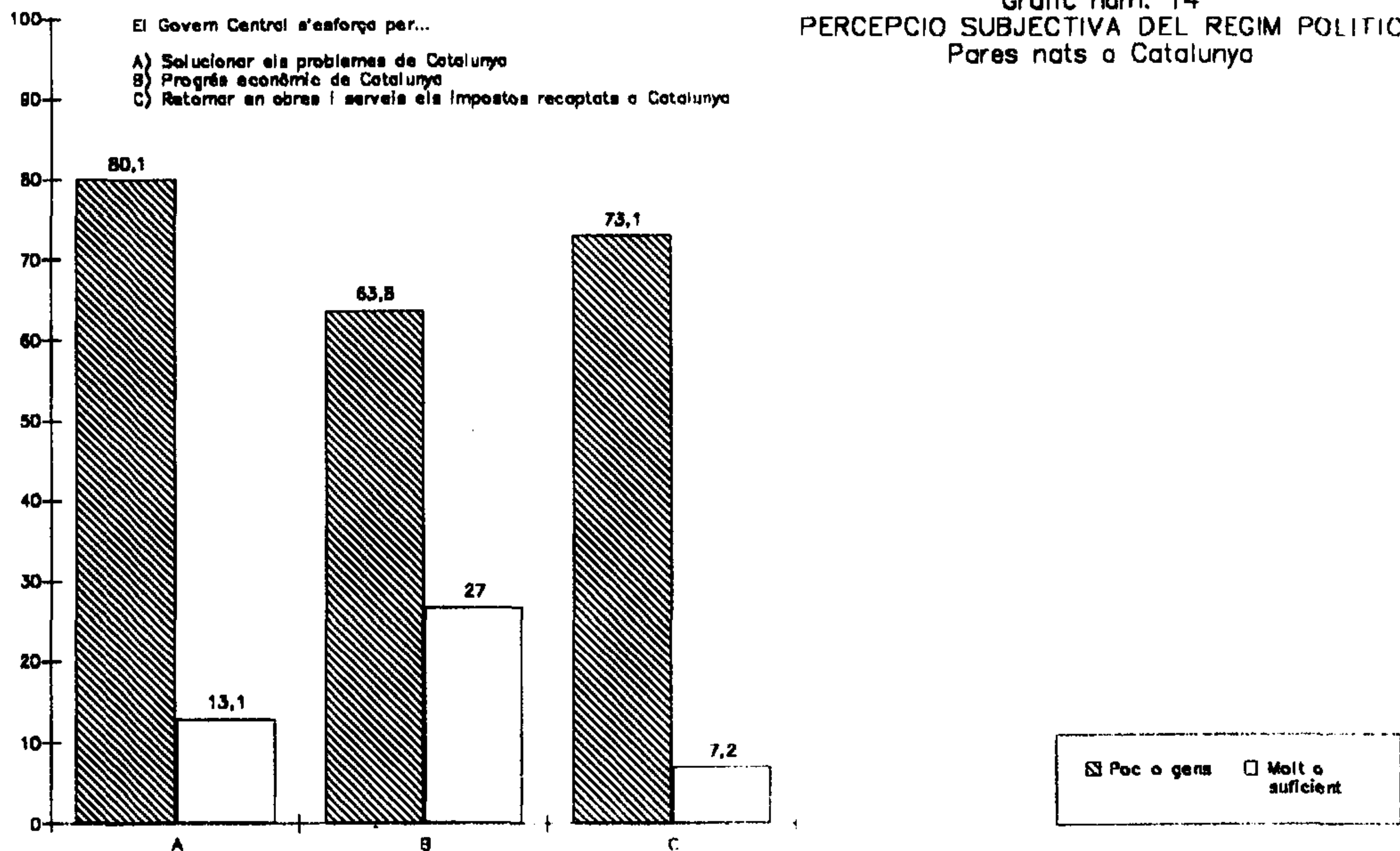
Els resultats són tan contundents que parlen per ells mateixos. Tot i així voldríem fer algunes consideracions.

En primer lloc destaquaríem que uns percentatges tan alts gairebé porten un corol·lari implícit: per força gent el govern central no és el seu govern, si per tal entenem un govern que es preocupa per fomentar el país i per servir-lo en tots els diferents àmbits de la seva realitat. La percepció popular és que el govern es preocupa poc o gens per solucionar els problemes de Catalunya, per

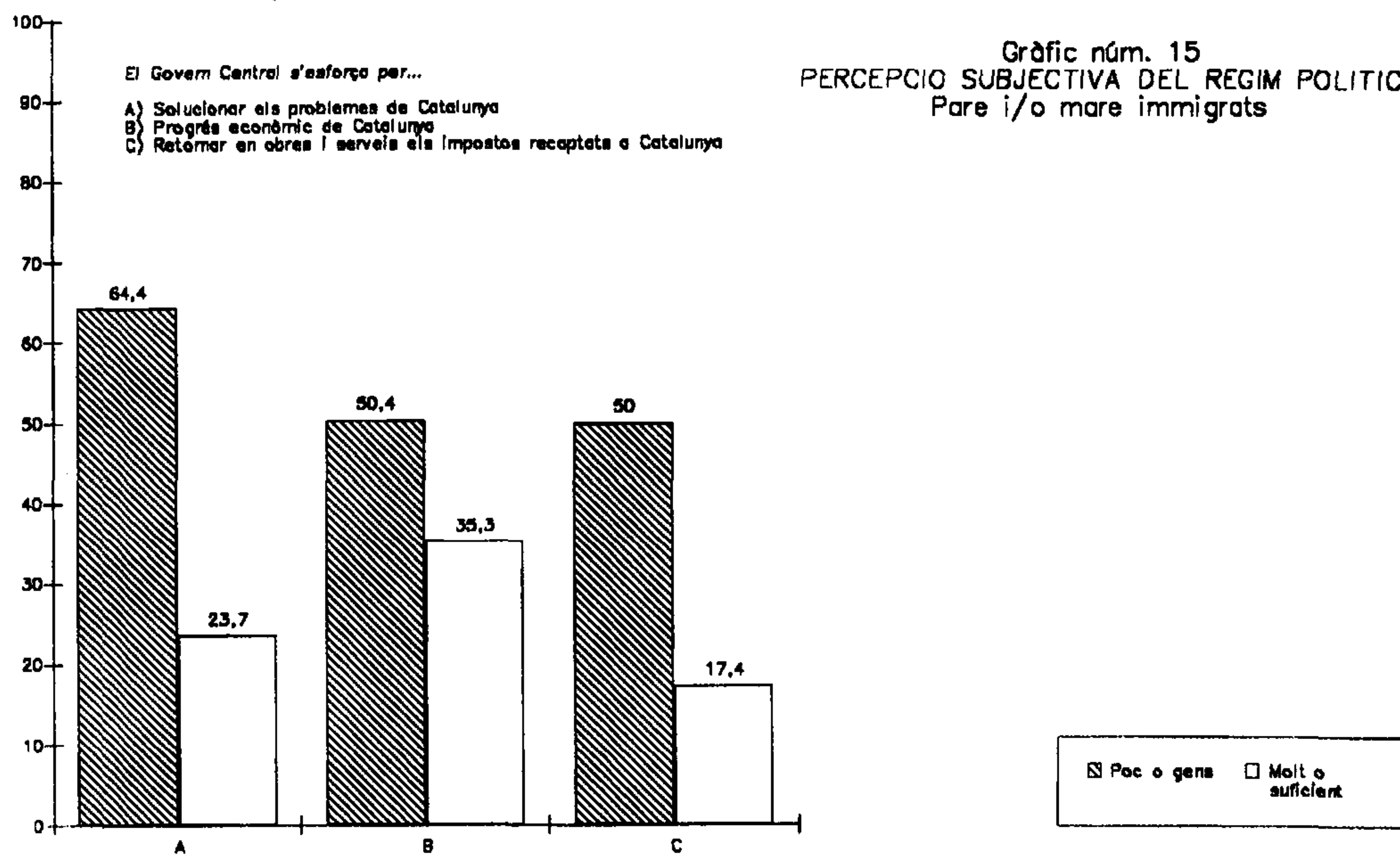
fer-la progressar econòmicament o per retornar en obres i serveis els impostos recaptats aquí.

Un segon fet remarcable que es desprèn de les dades anteriors és que hi hagi en aquestes qüestions uns nivells de coincidència ben rellevants entre el col·lectiu autòcton i el de provinença immigrada. Aquí hi ha una realitat més o menys compartida, que passa per una percepció del govern espanyol com un govern que s'oblida de Catalunya i dels seus ciutadans. I aquesta percepció és comuna, tot i que amb percentatges diferents, a autòctons i immigrants.

Gràfic núm. 14
PERCEPCIO SUBJECTIVA DEL REGIM POLITIC
Pares nats a Catalunya

Gràfic núm. 15
PERCEPCIO SUBJECTIVA DEL REGIM POLITIC
Pare i/o mare immigrants

Per tant, amb independència de qui guanyi les eleccions estatals i més enllà de la quantitat de vots que arreblegui al nostre país (vot que s'explica per múltiples raons, entre les quals l'acord amb el programa de govern que es presenti no és segurament la principal), el fet que es desprèn de l'opinió dels enquestats és que l'actitud del govern espanyol envers Catalunya els sembla francament reprovable.

2.2 Valoració de l'autonomia

Si l'opinió havia resultat majoritàriament negativa pel que fa a l'actuació del govern central, volíem veure a continuació quin era el judici que mereixia als enquestats l'autonomia de què disposa el país d'uns anys ençà.

En aquest sentit, eren tres les qüestions que semblaven tenir més interès. D'una banda, la valoració global de l'obtenció de l'Estatut del 1979; en un segon moment, quines implicacions havia tingut això per a la realitat del país (és a dir, si es pensava que des de l'any 1980 Catalunya havia millorat, havia empitjorat, o continuava igual com abans), i finalment, saber si es creia que amb el present nivell d'autogovern n'hi havia prou o bé, per contra, s'opinava que aquest era encara insuficient.

Vegeu, tot seguit, quines han estat les respostes:

TAULA núm. 42
Valoració de l'autonomia segons grup d'origen

Origen	N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Total població 2100
L'obtenció de l'autonomia la valora				
Molt favorable/favorable		80.4	69.8	74.3
Desfavorable/molt desfavorable		6.0	9.0	7.6
Indiferent/NS/NC		13.6	21.2	18.1

TOTAL		100%	100%	100%
=====				

TAULA núm. 43
Percepció de si el país ha millorat des de l'Estatut del 1979
segons grup d'origen

Origen	N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Total població 2100
Des de l'any 1980 creu vostè que Catalunya				
Ha millorat		77.7	75.0	76.1
Ha empitjorat		5.9	6.5	6.2
Segueix igual		10.6	11.5	11.1
Depèn/NS/NC		5.8	7.0	6.6

TOTAL		100%	100%	100%
=====				

TAULA núm. 44

Percepció de si l'autonomia és suficient, segons grup d'origen

Origen	N=	Autòctons	Immigrats	Total població
		878	1222	2100
L'autonomia actual és:				
Insuficient		67.5	46.2	55.1
Suficient		19.6	33.1	27.3
NS/NC		12.9	20.7	17.6

TOTAL		100%	100%	100%
=====				

El que contesten les persones enquestades indica ben clarament la valoració favorable que un percentatge molt ampli de la mostra fa, tant de l'obtenció de l'autonomia com de la repercussió que aquesta ha tingut en la millora substancial del país. Això és així, i amb uns tants per cents força semblants, per als dos grups de la mostra.

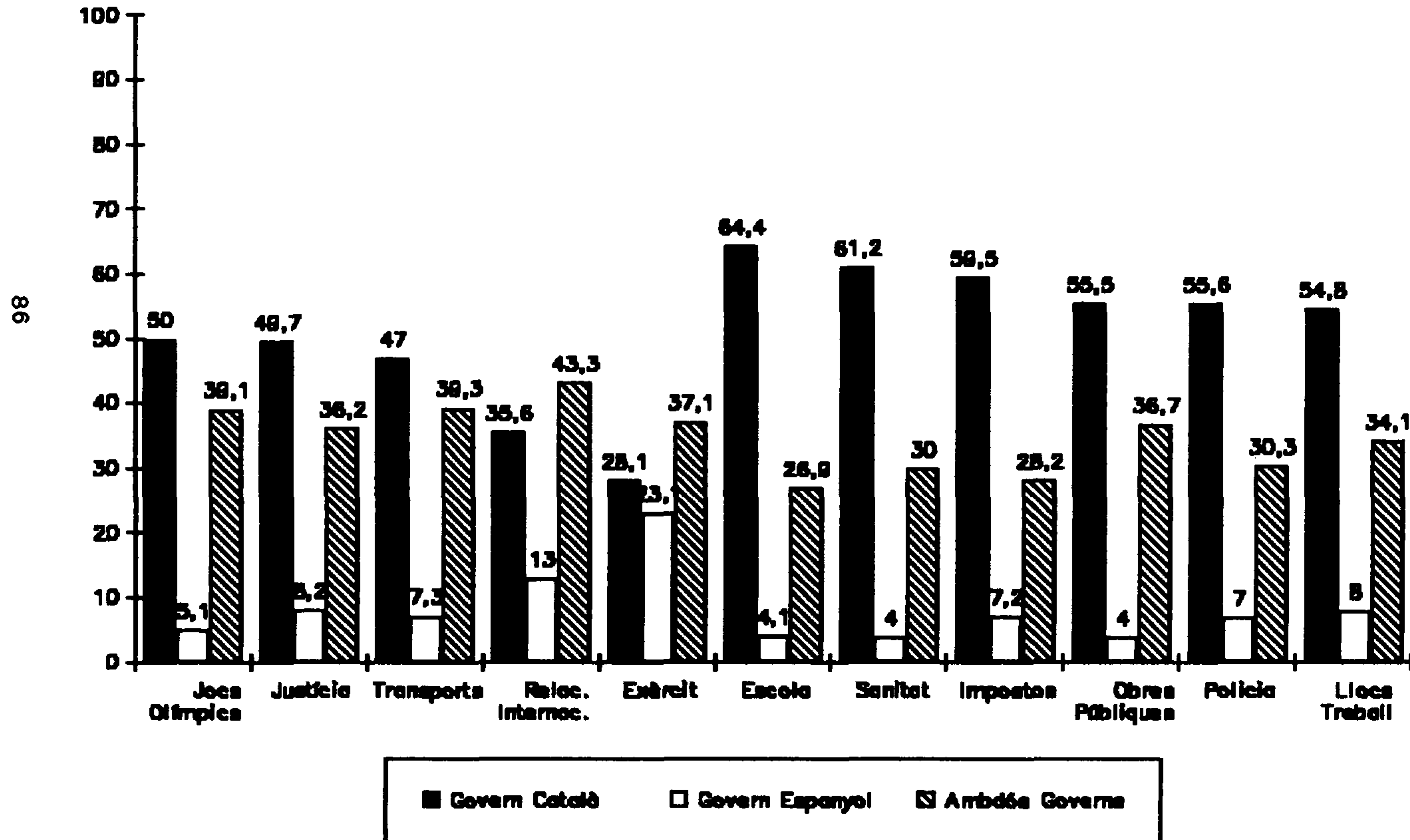
Ara bé, tot i la inicial predisposició positiva vers l'autogovern, les respostes permeten endevinar una insatisfacció considerable amb el grau d'aquesta autonomia.

Així, per exemple, a la pregunta sobre si l'autonomia actual és suficient o insuficient, un 67.5% d'autòctons i un 46.2% d'immigrats (55.1% del total) creuen que aquesta és insuficient, contra un 19,6% d'autòctons i un 33.1% dels immigrants que pensen que és suficient (27.4% del total). La resta d'enquestats pertanyen en la seva pràctica totalitat al grup dels qui no es manifesten (NS/NC).

Com acabem de veure, la majoria absoluta dels enquestats, amb independència del seu origen, perceben l'actual nivell d'autogovern com a molt migrat. Pel que sembla, i d'acord amb aquestes dades, hi hauria una bona part del país que estaria ben disposada a donar suport a un procés de reforma de l'Estatut que permetés una més gran autonomia efectiva per a Catalunya.

Les reticències del nacionalisme majoritari que governa la Generalitat a l'hora d'obrir un procés d'aquesta mena només semblarien justificables si es considera que una mesura així seria molt difícil de fer-la aprovar pel Parlament espanyol. No tindria en canvi gaire consistència una argumentació que insistís en una manca de suport popular a la reforma i l'ampliació de l'Estatut. Pel que es desprèn de la nostra enquesta, la gent un cop més es manifesta menys poruga i més conscient que no pas es pensen els qui la governen.

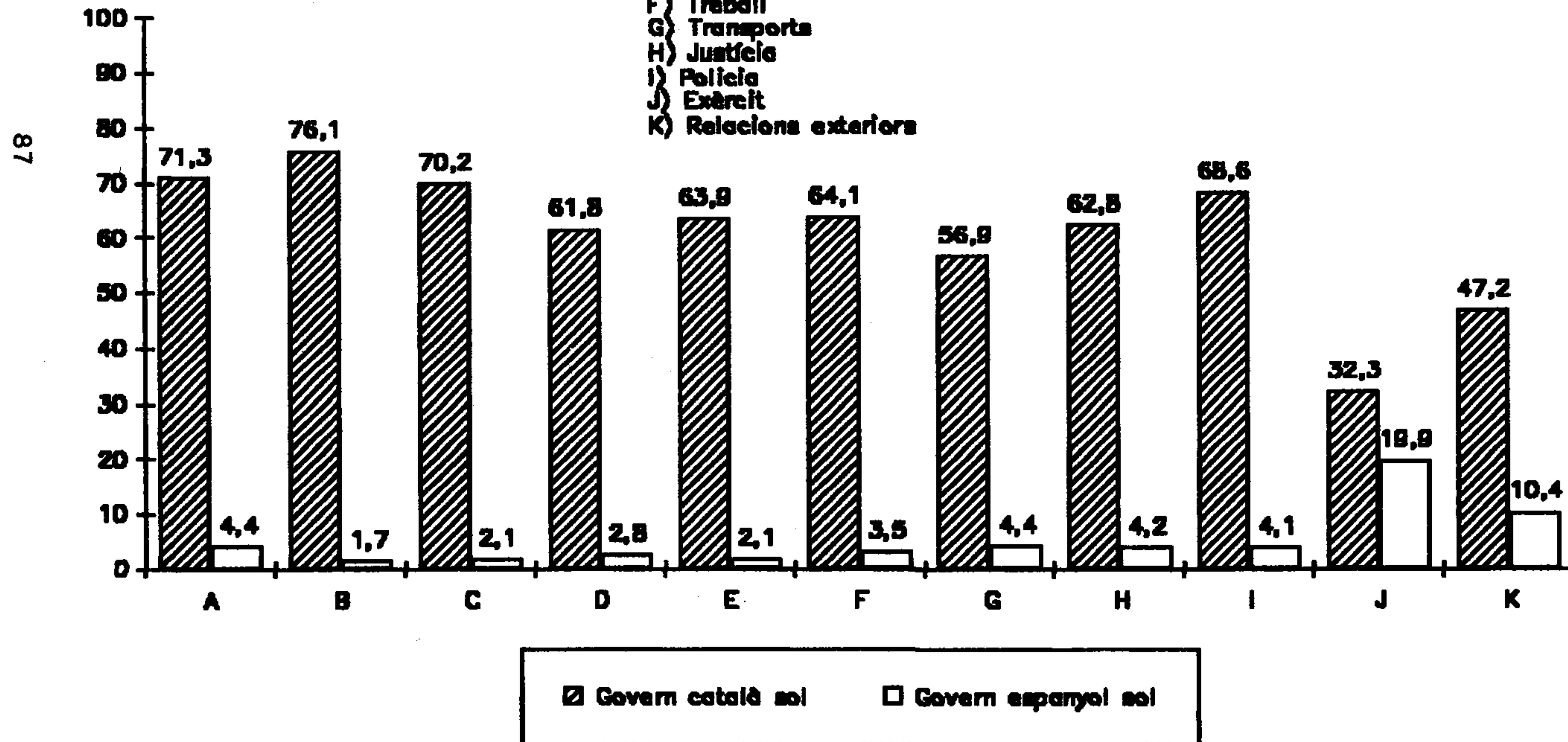
Gràfic núm. 16
QUI HA DE PRENDRE LES DECISIONS A CATALUNYA
Població total
(N=2.100)

Gràfic núm. 17
PERCEPCIO SUBJECTIVA DEL REGIM POLITIC
 Pares nats a Catalunya
 (N=878)

Quí hauria de prendre les decisions

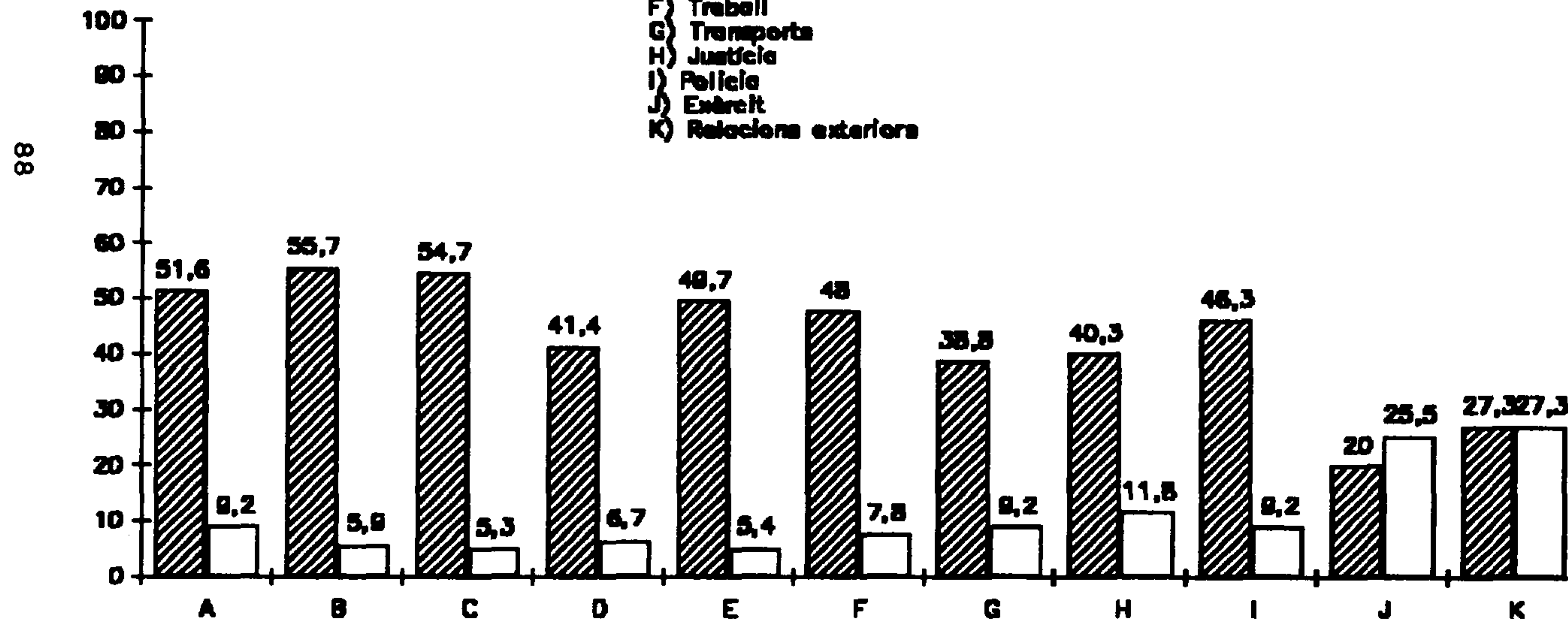
- A) Impostos
- B) Escola
- C) Sanitat
- D) Jocs Olímpics
- E) Obres Públiques
- F) Treball
- G) Transports
- H) Justícia
- I) Policia
- J) Exèrcit
- K) Relacions exteriors

Gràfic núm. 18
 PERCEPCIO SUBJECTIVA DEL REGIM POLITIC
 Pare i/o mare immigrants
 (N=1.222)

Qui hauria de prendre les decisions

- A) Impostos
- B) Escola
- C) Sanitat
- D) Jocs Olímpics
- E) Obres Públiques
- F) Treball
- G) Transport
- H) Justícia
- I) Policia
- J) Exèrcit
- K) Relacions exteriors

▨ Govern català sol

□ Govern espanyol sol

En el cas concret de Convergència i Unió, aquesta força política no hauria de tenir por de cap daltabaix electoral motivat per una operació que tendís a l'eixamplament de l'autonomia. Ben al contrari, és en els votants d'aquesta força política on és pot trobar un dels percentatges més alts d'enquestats que a hores d'ara en constaten la insuficiència.

2.3 ¿Qui ha de governar a Catalunya?

El bloc de qüestions que a continuació presentem suposava per als enquestats un salt qualitatiu, en el sentit de passar de la valoració de la realitat a la formulació del desig. En aquesta direcció creïem més escaient començar per fer preguntes particularitzades sobre alguns dels àmbits concrets de competències (impostos, escola, sanitat, etc.) que no pas plantejar d'entrada coses més abstractes. Si ho volíem fer així era per escatir si el desig d'autogovern obeïa a una constatació àrea per àrea de la necessitat d'una gestió autònoma dels diferents serveis, i no tant a una reivindicació formal sense gaire arrelament en la realitat viscuda i quotidiana dels catalans.

Els resultats (veure gràfics, núm. 14 i 15 a nivell global i 16 i 17 per grups d'origen) els hem polaritzat conscientment entre aquells que entenen que era el govern català qui s'havia d'ocupar exclusivament de cada afer, i els que, per contra, s'estimaven més que ho fes el govern espanyol. Si es té present que el nivell percentual mitjà dels qui "no ho saben-no contesten" és per a aquestes qüestions d'un 5%, podreu calcular de manera aproximada quants són els enquestats que s'han manifestat per una gestió conjunta dels dos governs.

Les respostes del grup autòcton són àmpliament favorables a la gestió exclusiva del govern català en totes i cadascuna de les diferents àrees considerades (nivell mitjà, 66.2%). Només és produeixen dues excepcions significatives que tenen a veure amb l'exèrcit i amb les relacions amb altres països (32.3% i 47.2% respectivament).

Pel que fa als immigrants, la tendència general també és favorable a l'autogovern integral, si bé amb un percentatge inferior (mitjana de 47.4%). Aquí, en el cas

de l'exèrcit la majoria creu que les competències han de ser compartides, tot i que els partidaris que sigui únicament el govern espanyol qui prengui decisions sobre aquest tema superen (25.5%) els qui pensen que ho hauria de fer el govern català (20%). És aquest l'únic punt en el qual és produeix una inflexió de la tendència general.

Si mirem ara els resultats globals, veiem com més de la meitat dels enquestats opinen que ha de ser el govern català qui executi en exclusiva les diferents polítiques sectorials, amb les excepcions abans esmentades (exèrcit i relacions internacionals). D'això es desprèn quin es concretament el nivell d'autonomia que es desitja, i que contrasta amb el que actualment es posseeix. Per tant, quan abans ens parlaven de la insuficiència de l'autonomia, el que molts ciutadans tenien al cap era un marc d'atribucions i competències molt més ampli que el contemplat per l'Estatut vigent (per exemple es reclama sobirania plena pel que fa als impostos i a la policia).

Les excepcions a què ens hem referit repetidament (exèrcit i relacions internacionals) s'expliquen per dues raons bàsiques. En primer lloc, són matèries relatives a activitats percebudes com a més llunyanes respecte de la vida quotidiana de la gent. En segon lloc, també s'entenen per una dosi considerable de "realisme", que fa que per un sector majoritari de la població aquestes competències no es puguin imaginar, ara per ara, com a àrees de gestió exclusiva del govern català. Tot i així, cal destacar que prop d'un terç dels autòctons creuen que només la Generalitat hauria de manar sobre l'exèrcit i que el govern de Madrid no hi hauria de fer res. Pel que fa a les relacions internacionals, aquest percentatge s'eleva fins al 47.2%. Són les persones que han contestat que el govern català és l'únic que s'ha d'ocupar de la defensa i de la política exterior els qui de fet ens indiquen amb la seva opinió que hi ha un sector considerable de la població catalana que, a efectes pràctics, podem caracteritzar ras i curt com independentista.

2.4 ¿Què passaria amb la independència?

Les preguntes que vénen a continuació responen a una certa lògica de plantejament. Si fins ara s'havia constatat una percepció subjectiva del règim polític espanyol majoritàriament negativa i, per contra, una valoració molt positiva de l'autonomia alhora que una clara consciència de la seva insuficiència i de la necessitat d'avançar cap a un marc d'autogovern sensiblement més ampli, ara el que semblava interessant de conèixer era quina imatge concreta es feia la gent d'una Catalunya independent.

Aquí també, més que copsar el desig boirós per una independència abstracta el que volíem era que els enquestats ens diguessin com creien que la consecució de la plena sobirania afectaria el nivell cultural, el creixement econòmic i el benestar social de la població.

Vegeu tot seguit què en diuen:

TAULA núm. 45

Opinió respecte de si el país milloraria culturalment si fos independent,
segons grup d'origen

	N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Població total 2100
Sí, el país milloraria		71.8	50.7	59.5
Seguiria igual		12.2	18.7	16.0
El país empitjoraria		5.2	12.2	9.3
NS/NC		10.8	18.4	15.2

TOTAL		100%	100%	100%
=====				

TAULA núm. 46

Opinió respecte de si el país milloraria pel que fa a la riquesa
en cas que fos independent, per grup d'origen

	N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Població total 2100
Sí, el país milloraria		65.0	41.3	51.2
Seguiria igual		10.6	15.1	13.2
El país empitjoraria		10.5	22.0	17.2
NS/NC		13.9	21.6	18.4

TOTAL		100%	100%	100%
=====				

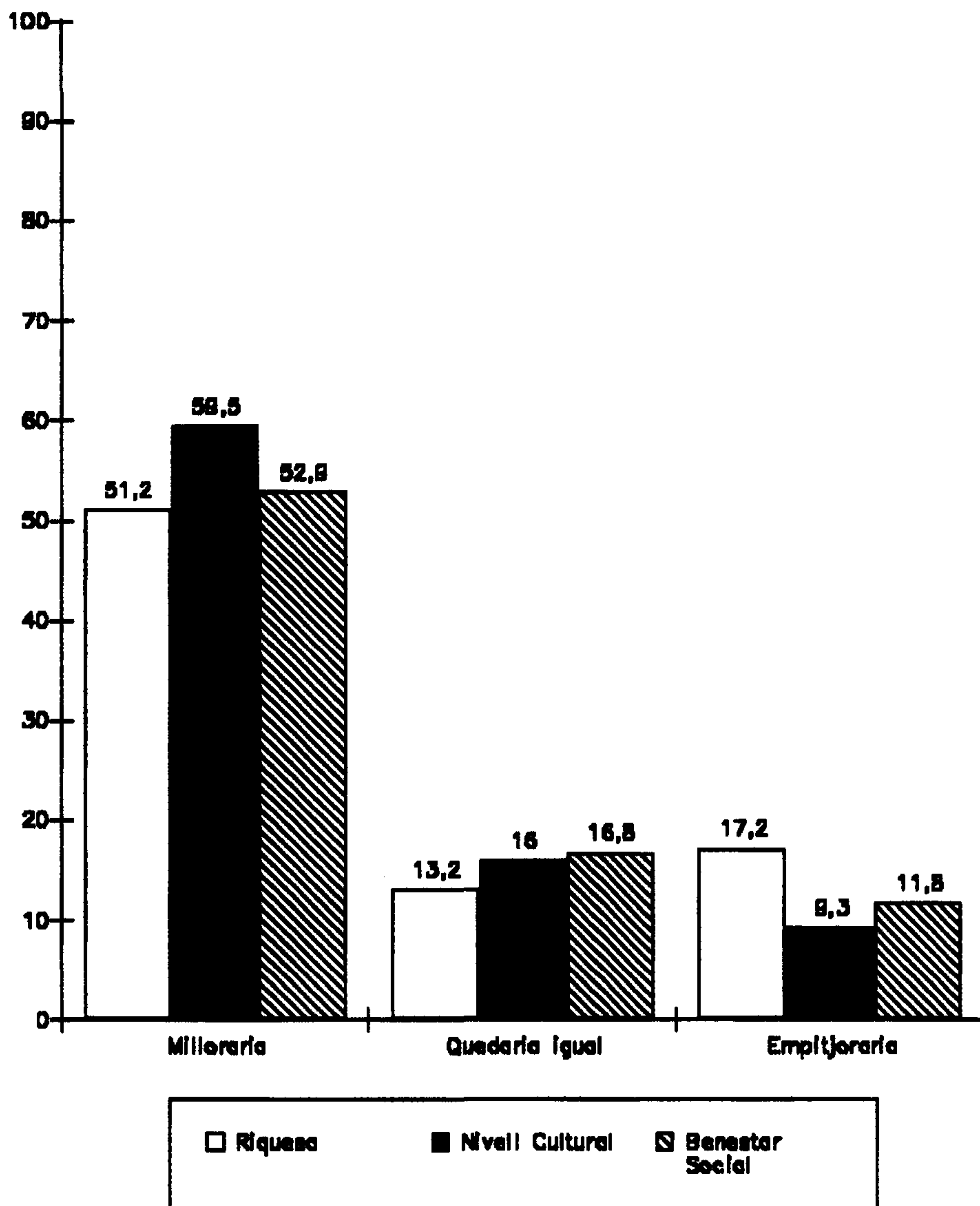
TAULA núm. 47

Opinió respecte de si el benestar social milloraria
en cas que el país fos independent

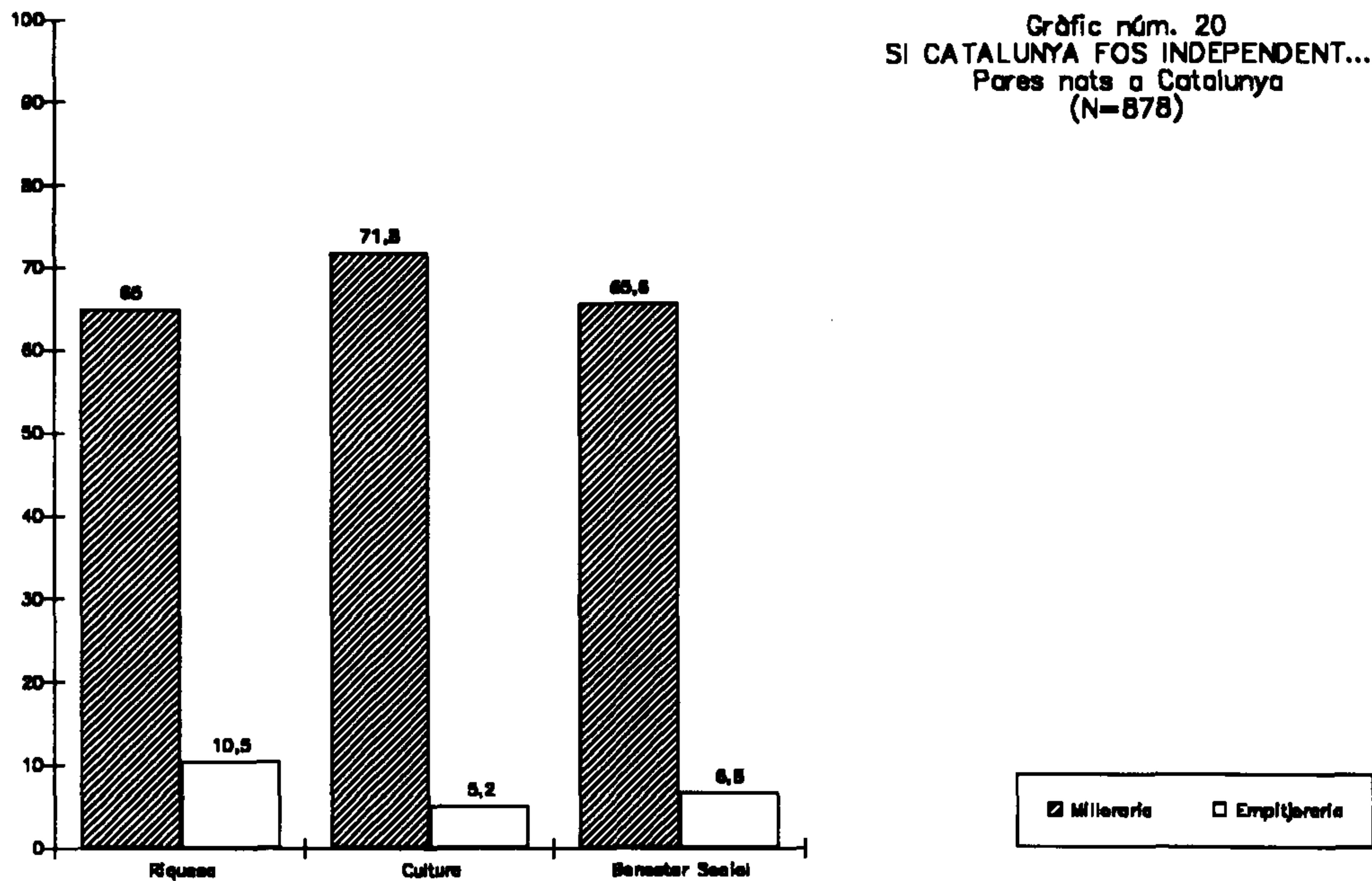
	N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Població total 2100
Sí, milloraria		65.6	43.8	52.9
Seguiria igual		13.4	19.2	16.8
Empitjoraria		6.9	15.3	11.8
NS/NC		14.1	21.7	18.5

TOTAL		100%	100%	100%
=====				

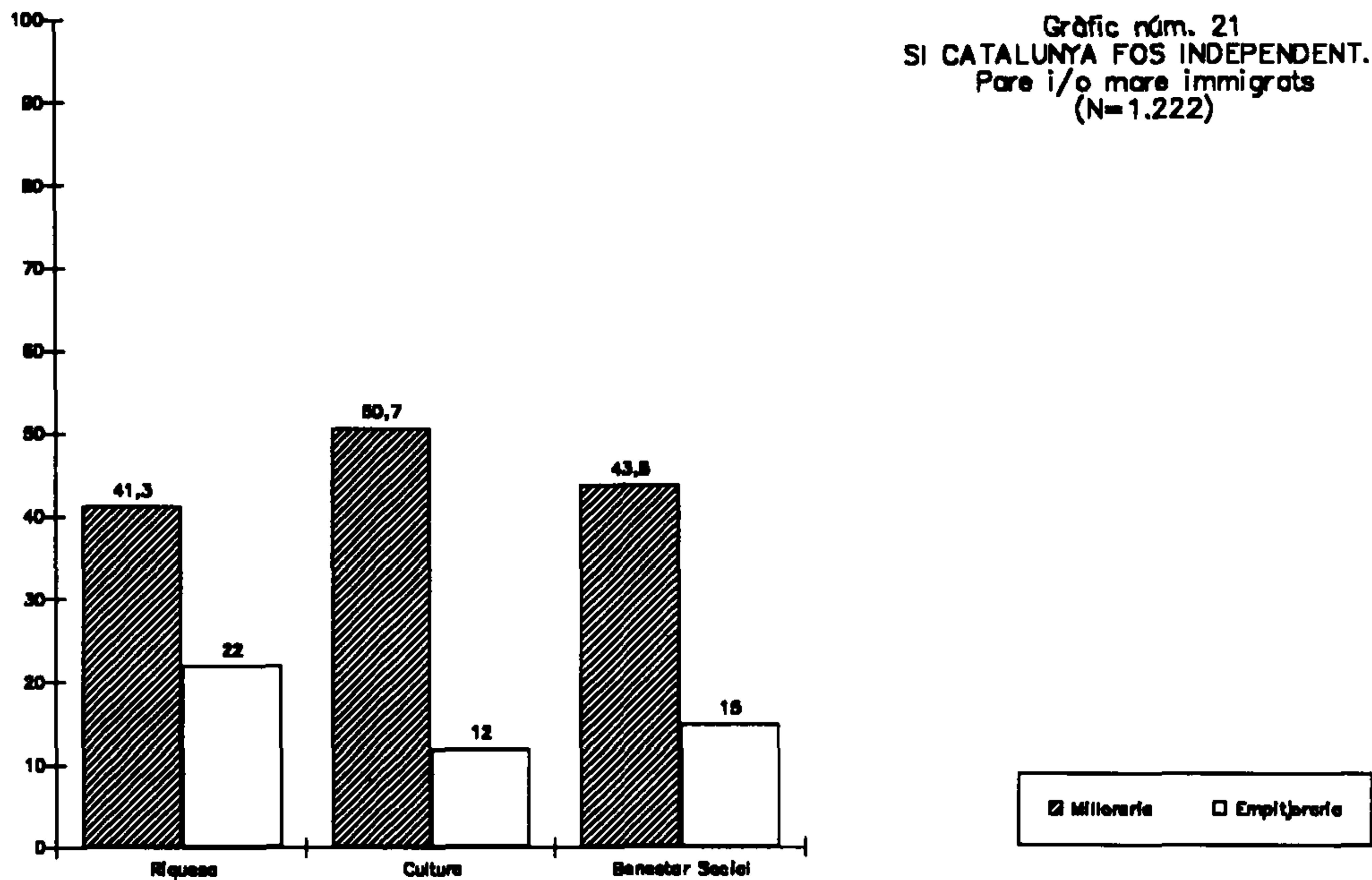
Gràfic núm. 19
SI CATALUNYA FOS INDEPENDENT...
Població total
(N=2.100)

Gràfic núm. 20
SI CATALUNYA FOS INDEPENDENT...
Pares nats a Catalunya
(N=878)

Gràfic núm. 21
SI CATALUNYA FOS INDEPENDENT...
Pare i/o mare immigrants
(N=1.222)

Els resultats, un cop més, poden sobtar molta gent, acostumats com estem tots plegats a sentir un dia darrere l'altre l'estereotip que vol presentar la independència com una situació caòtica i de regressió en tots els aspectes (interpretació apocalíptica escampada per molts profetes, un dels més conspicus dels quals ha estat el professor Jordi Solé Tura).

Els resultats, en canvi, ens assenyalen com per a una majoria molt notable dels autòctons, però també per a una porció ben significativa dels immigrants la percepció apunta cap a una valoració francament positiva del que suposaria la independència en tots i cadascun dels diversos terrenys (cultural, econòmic, benestar social).

Recordem que aquesta és encara una resposta que es mou al nivell de la pura conjectura, i que per tant no implica necessàriament un compromís amb l'objectiu independentista ni tan sols una simpatia explícita amb aquest. Sigui com sigui, cal subratllar l'amplitud amb la qual els enquestats, i sobretot els autòctons, tenen una imatge positiva de les repercussions de la independència, quan en el discurs polític públic aquests plantejaments són pràcticament inexistents.

Conclusions

Si en el primer bloc de qüestions, que feien referència a allò que anomenàvem la identitat subjectiva, podíem observar una certa esgerda entre els dos grans grups d'origen considerats, aquí, en canvi, allò que destaca és el notable grau de consens a l'hora de percebre l'actual règim polític.

L'apreciació que es fa del tracte que rep Catalunya del Govern central és clarament negativa, tant si ens fixem en les respostes dels autòctons com si tenim en compte les dels immigrants. Els percentatges no són iguals en ambdós grups, però sí que hi trobem la mateixa actitud majoritària. La queixa és, doncs, palesament compartida.

Pel que fa a la manera com es considera l'autonomia de Catalunya, també s'hi produeixen coincidències significatives. Les tres quartes parts de la població,

al marge del seu origen, creuen que la situació a Catalunya ha experimentat una millora des del 1980, és a dir, des que hi ha un govern de la Generalitat nascut en el marc de l'Estatut. Tot i això, una proporció molt notable dels enquestats, que arriba a un 67.5% en el cas dels autòctons i a un 46.2% en el cas dels immigrants, opina que l'autonomia actual és encara insuficient per a les necessitats del país (els que creuen que amb el present nivell d'autogovern ja n'hi ha prou són un 19.6% i un 33.1%, respectivament).

Entrant més en concret a examinar àrea per àrea el que els enquestats pensen sobre si hauríem de disposar d'un autogovern exclusiu, d'un de compartit amb l'Estat central, o per contra, si hauríem de deixar en mans de l'Estat la confecció, la gestió i l'execució de les diferents polítiques, veiem com el parer majoritari es decanta sensiblement cap a la primera solució. Per a un nivell mitjà del 66.2% els autòctons i d'un 47.4% els immigrants (aquests percentatges estan calculats excloent les esferes de la defensa i de les relacions internacionals, per raons ja explicades abans) s'opta per disposar de competències exclusives en tots els àmbits. Hi ha doncs, aquí, un clar rebuig de la filosofia de les competències compartides, tan estesa en medis oficialistes i neocentralistes, una prova més que allò que els catalans demanen no és una pura regionalització administrativa i que, per tant, aquí gairebé ningú no creu, com el Sr. Josep Borrell, que el que ens convé sigui un "subsistema descentralitzat".

Fem un pas més i observem ara què passa quan es demanen respostes sobre les conseqüències d'una hipotètica independència. Encara que això pugui sorprendre molts, aquí també és dóna un consens remarcable a l'hora de creure que la independència suposaria una millora, tant en el nivell de riquesa com en el de cultura i el de benestar social. El grup immigrant, tot i presentar uns percentatges més baixos, és així mateix de l'opinió que la plena sobirania seria favorable a Catalunya en tots els aspectes esmentats (nivells del 45% de mitjana, contra una mitjana del 16% que pensen que amb la independència la situació empitjoraria).

¿Com s'explica la tendència cap a un creixent consens entre els dos grups d'origen, que es pot detectar en les respostes a les qüestions d'aquest segon bloc temàtic? De manera molt general i sintètica podríem dir que les preguntes sobre la identitat subjectiva feien referència sobretot a la memòria, és a dir, a la percepció de formar part d'un poble que té unes arrels llunyanes en la història que es concreten en tot un seguit de símbols, de referents sentimentals, de records, de pràctiques culturals específiques, els quals estructuren un sentiment de continuïtat nacional al llarg de les diferents generacions, i també a un sentiment de lleialtat primordial, és a dir, de fidelitat bàsica al país que hom sent com el seu.

En canvi, les preguntes sobre allò que hem anomenat la percepció subjectiva del règim polític fan referència més aviat a l'experiència, o sigui, a la realitat viscuda en el present quotidià i en el passat més immediat. No ha de sorprendre doncs que pel que fa a la vivència de la situació present es produeixi una notable confluència en les actituds i valoracions dels dos grups d'origen. Això era molt més difícil d'obtenir en el cas del primer apartat, perquè allò que ho hagués fet possible hauria estat l'existència d'un passat històric compartit, supòsit que òbviament no es dona.

3. La voluntat d'independència

Si les preguntes del primer bloc feien referència a la manera com els enquestats es representaven el seu passat i les del segon bloc anaven adreçades a saber com percebien el present, aquestes d'ara, en canvi, apunten vers el futur que desitjarien.

En aquest tercer apartat arribem a l'autèntic moll de l'os de l'estudi. Aquí el que preteníem era veure fins a quin punt la identificació col·lectiva amb els valors i els símbols propis del país, junt amb la percepció del règim polític espanyol com una estructura de poder centralista que no serveix gaire als interessos de Catalunya, és traduïa en una explícita reivindicació d'independència nacional.

Ens trobàvem d'entrada amb uns quants handicaps considerables. D'una banda, la pràctica absència d'un discurs ben articulat i amb vocació majoritària que pogués prestigiar l'objectiu de la independència. De l'altra, la persistència de tota una colla de missatges que des dels diferents poders i des dels principals mitjans de conformació de l'opinió insisteixen a associar independentisme amb violència, amb totalitarisme, amb grupúsculs minoritaris, amb aldarulls al carrer, amb infantilisme i amb un llarg etcètera. Tot plegat podria fer pensar que l'opció independentista no ho té gaire fàcil a l'hora de captar el suport de la majoria de la població i que per tant aquella correspondència entre memòria, experiència i desig de què parlàvem al començament fóra difícil que es produís en un sentit favorable a la independència.

Encara caldria tenir present una altra cosa. Cap dels principals partits catalans que disposen de representació parlamentària formula sense embuts una proposta independentista. Ben al contrari, ha estat un dels tics més arrelats del catalanisme de postguerra l'intent de presentar-se públicament com no separatista i partidari d'articular la presència de Catalunya dins de l'Estat espanyol. Així ho veiem per exemple en els que han estat els plantejaments majoritaris entorn de la qüestió nacional: uns plantejaments

que han anat de l'autonomia a la confederació passant pel federalisme, però que en molts pocs casos han advocat obertament per la independència del nostre país. Fins i tot les formacions que avui en dia es declaren formalment independentistes (Esquerra Republicana de Catalunya, Entesa dels Nacionalistes d'Esquerra), quan és l'hora de presentar-se en públic davant dels electors parlen de la reforma de l'Estatut, del dret a l'autodeterminació o d'una boirosa sobirania nacional, sense que gairebé mai no es declarin obertament partidàries de la independència. Aquest concepte, doncs, sembla provocar tanta por que ni els més agosarats no s'atreveixen a defensar-lo.

Si a això hi afegim que, pel que fa a l'Esquerra Republicana, només fa alguns mesos que es manifesta independentista, i que pel que fa a l'Entesa s'acaba d'estrenar com a força parlamentària i dins d'una formació com Iniciativa, que més aviat dilueix la seva imatge específica, no és pas exagerat de concloure que l'independentisme polític es troba encara a les beceroles.

Per totes aquestes raons podem afirmar que el discurs independentista és per ara un discurs sense altaveus. I, com a tal, hem de suposar que es tracta d'un missatge que encara ha d'arribar a molta gent, a moltes persones a les quals la proposta independentista pot resultar poc familiar.

És això el que havia fet aconsellable que la primera pregunta d'aquest apartat consistís a demanar a la gent si hi havien pensat mai, en la independència. Semblava que abans de saber què en pensaven calia saber si és que realment els havia passat pel cap, si era aquesta una idea a la qual havien dedicat alguna reflexió.

Vegeu quines han estat les respostes:

TAULA núm. 48

¿Ha pensat mai en la independència nacional? (segons grup d'origen)

N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Total 2100
Sí, hi he pensat	63.2	40.6	50.0
No, no hi he pensat	34.2	56.1	47.0
NS/NC	2.6	3.3	3.0

TOTAL	100%	100%	100%
=====			

Com podem veure, pràcticament la meitat dels enquestats declaren no haver pensat mai en la independència. Això és així per al total de la mostra. Si tenim en compte els dos grups d'origen, observem que per als autòctons el percentatge dels que no hi han pensat mai és d'un 34.2%, mentre que per als d'origen immigrant s'arriba a un 56.1%. Aquestes dades a nosaltres sí que ens fan pensar, i bastant. D'entrada confirmen les nostres previsions inicials en el sentit que hi ha un sector gens menyspreable del país al qual no ha arribat el plantejament independentista. Per un altre cantó, també ens fa avinent que allò que contestaran més tard cal relativitzar-ho una mica tenint present que a molts dels enquestats és la primera vegada que se'ls presenta l'ocasió de dir alguna cosa sobre aquesta problemàtica.

3.1. La independència, ¿és possible i desitjable?

¿És possible la independència?

La segona pregunta d'aquest bloc ens semblava que havia de fer referència a la possibilitat o impossibilitat de la independència. És a dir, si per als entrevistats la independència apareixia com una cosa inassolible o, per contra, creien que es tractava d'un projecte factible.

Miràvem d'aquesta manera d'avaluar el grau de penetració d'un discurs, abassegadorament dominant, que insisteix en la impossibilitat de la independència i que és hegemònic, tant en el camp que podríem anomenar

"espanyolista" com en el que s'autoqualifica de "catalanista". Alhora, els que es diuen independentistes no subratllen gaire la possibilitat de la independència, no posen prou l'accent a dir que la independència és possible, que no és només un ideal utòpic.

Totes aquestes consideracions poden fer pensar que per a la immensa majoria de la gent del nostre país la independència és difícilment imaginable com un projecte realitzable en uns terminis prudencials, que és en tot cas una volada de coloms d'uns quants somiatruïtes.

Mireu ara que en surt:

TAULA núm. 49
Opinió respecte de si la independència seria possible,
segons grup d'origen

N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Total 2100
Sí, és possible	41.3	34.6	37.4
No, no és possible	47.0	51.0	49.3
Depèn	3.8	4.3	4.1
NS/NC	7.9	10.1	9.2
TOTAL	100%	100%	100%
=====			

Aquests resultats només poden considerar-se com a molt sorprenents. No ho és de sorprenent que els partidaris del "no" siguin majoria. Allò que sí que ho és, però, és que per a més d'un terç dels enquestats (concretament el 37.4% del total) la independència sembli un objectiu possible. Si malgrat tots els condicionaments en contra que abans hem assenyalat la independència els sembla un objectiu possible a gairebé 4 de cada 10 catalans, l'interrogant inevitable és: ¿què passaria si la majoria de les forces polítiques esbombessin a tort i a dret que és possible que Catalunya esdevingui una nació independent?

Caldria també prendre en consideració un factor molt important. I és que sobre aquesta qüestió no hi ha diferències gaire notables entre els dos grans grups d'origen: el percentatge d'autòctons que veuen possible la independència és d'un 41.3% i el d'immigrants d'un 34.6%.

Finalment, i a tall de reflexió més general, aquesta pregunta, com moltes altres, revela l'existència d'un més que notable decalatge entre les creences i les actituds dels dirigents polítics o intel·lectuals, i les del gruix de la població. No entrem a jutjar ara si això és més aviat conseqüència de la ignorància i de la despolitització que no pas de la consciència. Sigui com sigui, no deixa de ser un bon símptoma que la gent encara resulti bastant difícil de "domesticar".

També és prou significatiu constatar que el discurs sobre la impossibilitat de la independència és molt més estès en determinats cercles que s'autoqualifiquen d'esquerra, cosa que, quan s'hi pensa, no pot sinó considerar-se xocant. En efecte, els discursos sobre la impossibilitat han estat generalment propis de formacions conservadores, interessades a presentar els possibles canvis polítics com a projectes forassenyats i irrealitzables. Sobta, per tant, que ara sigui l'esquerra qui practiqui aquesta estratègia tradicionalment dretana. Això no pot fer-ho sense caure en contradiccions fonamentals i insalvables. Perquè posats a filar prim, i pensant tothora en quins han estat els objectius finals defensats per l'esquerra, ¿què és veritablement més "impossible": l'assoliment d'una societat totalment justa, lliure i fraternal, sense desigualtats ni opressions de cap mena, amb plena abundància per tothom en un context caracteritzat per l'abolició de l'Estat, del diner i del treball assalariat, (cosa mai no aconseguida enlloc); o bé plantejar la possibilitat que una nació disposi d'un Estat propi (objectiu perfectament abastable com ho demostra l'evolució històrica de dotzenes i dotzenes de nacions de tots els continents)?

Que consti que dient això no pretenem de cap manera desacreditar els ideals utòpics de l'esquerra. L'únic que volem fer ben palès és l'ús absolutament

ideològic que tan sovint es fa d'aquesta pretesa impossibilitat de la independència, una crítica que quan es formula des de posicions d'esquerra es revela sempre radicalment incoherent.

¿És desitjable la independència?

Després d'haver demanat si hi havien pensat mai i si la creien possible, la pregunta que ens semblava més adient de plantejar a continuació era si els enquestats veïen la independència de Catalunya com una cosa desitjable.

La nostra intenció inicial era conèixer el parer estrictament individual de l'enquestat a l'entorn d'aquesta qüestió. No demanàvem, per tant, si la independència era desitjable per al país en general, ni tampoc (encara menys) si era efectivament desitjada pel conjunt dels catalans. Hi ha més d'un indici que ens fa pensar que en aquesta resposta hi ha hagut un cert grau de confusió, potser imputable a una formulació no gaire correcta de la pregunta. Això en tot cas es fa evident quan es contrasta el resultat d'aquestes respostes amb les de qüestions posteriors. Que consti que no estem afirmant que aquests siguin uns resultats "equivocats", ni que els que vindran després siguin els "correctes". Simplement estem dient que sembla que hi ha una certa contradicció entre uns i altres (si més no en la nostra "lògica", que com hem vist en la introducció no té per què ser sempre la de la persona enquestada).

TAULA núm. 50

Opinió respecte de si la independència seria desitjable, segons grup d'origen

	Autòctons N= 878	Immigrats 1222	Total 2100
Sí, seria desitjable	55.4	28.0	39.4
No, no seria desitjable	31.3	56.7	46.1
Altres, indiferent	3.0	4.7	4.0
NS/NC	10.3	10.6	10.5

TOTAL	100%	100%	100%
=====			

La primera cosa que se'ns acut en comentar les dades d'aquest quadre és que aquí sí que es dona una clara diferenciació entre els dos grups d'origen. Els percentatges són gairebé invertits: mentre que quant als autòctons el 55.4% diu que la independència els sembla desitjable, quant als immigrants aquest percentatge es redueix fins a la meitat, (28.%). Globalment, el resultat és bastant equilibrat, tot i que són més nombrosos per poc els qui creuen que la independència no fóra desitjable. En part això s'explica també perquè el grup d'origen immigrant és bastant més nombrós en la nostra mostra (1222 persones davant dels 878 autòctons).

En aquest tema la variable "edat" se'ns revela molt significativa. Pel que fa als joves autòctons, un 71.8% dels compresos entre 18 i 24 anys i un 64% dels que en tenen de 25 a 34 diuen que a ells la independència els sembla desitjable. Són percentatges que fan rumiar bastant i que després veurem que tornen a sortir en altres respostes d'aquest mateix apartat. Pel que fa als joves immigrants, un 36% dels qui tenen entre 18 i 24 anys opinen que la independència és desitjable, un percentatge que tot i ser superior a la mitjana del grup tampoc se'n separa gaire.

3.2. ¿I si la poguéssim votar?

Resultats d'un hipotètic referèndum sobre la independència.

A aquestes alçades del qüestionari no ens semblava forassenyat plantejar als enquestats una pregunta de política-ficció. El que se'ls volia demanar era si en un hipotètic referèndum que es convoqués ara a fi d'iniciar un procés gradual cap a la independència de Catalunya, el seu vot personal seria favorable o contrari a aquesta possibilitat.

Abans de procedir a l'anàlisi dels resultats, és extremament important fixar-se en els supòsits previs establerts a l'hora de formular aquesta qüestió. En primer lloc, el possible assoliment de la independència es situa en un marc legal i pacífic que es concreta en una consulta democràtica oberta a

tota la població. Es procura per tant i de manera conscient evitar l'associació d'independència i insurrecció violenta més o menys revolucionària. D'altra banda, el procés cap a la independència es planteja com un procés gradual, sense gaires canvis traumàtics, i s'estableix que la seva factibilitat només depèn de la voluntat de la gent.

El que pretenem amb tots aquests supòsits no és pas propiciar unes condicions que siguin el màxim de favorables perquè es pugui expressar una presumpta voluntat independentista. Senzillament, volem contribuir a donar la sensació que la independència és una qüestió absolutament normal, que pot plantejar-se en uns termes tan normals i civilitzats com qualsevol altre tema, i que, per tant, quan fem el supòsit d'un referèndum d'aquesta mena estem contribuint a una desdramatització que creiem necessària i saludable. Això ens sembla tan elemental que fins i tot ens fa una certa vergonya haver-ho de dir com si no fos prou evident. Ara bé, com que no som en un país normal, de vegades els pensaments que s'hi donen tampoc no ho són gaire de normals. I així, hem vist com d'una manera irracional i sectària s'ha tendit a donar una imatge de la independència i de l'independentisme carregada de tremendisme, i en els casos més exagerats suggerint fins i tot que aquests objectius i moviments eren propis gairebé de bàrbars (violents, fonamentalistes, exaltats, carlins, trabucaires, cridaners, "gamberros"...). Interpretacions tan matusseres com aquestes han estat pròpies d'una certa esquerra, profundament reaccionària i conservadora, i sobretot (cosa que encara ens sembla més greu) de determinats intel·lectuals que sota la bandera de la racionalitat han fet exhibició d'un apassionament descontrolat i primari, ben allunyat de l'objectivitat serena que teòricament hauria de caracteritzar les seves anàlisis.

Dit això, vegem quins han estat els resultats del "referèndum":

TAULA núm. 51

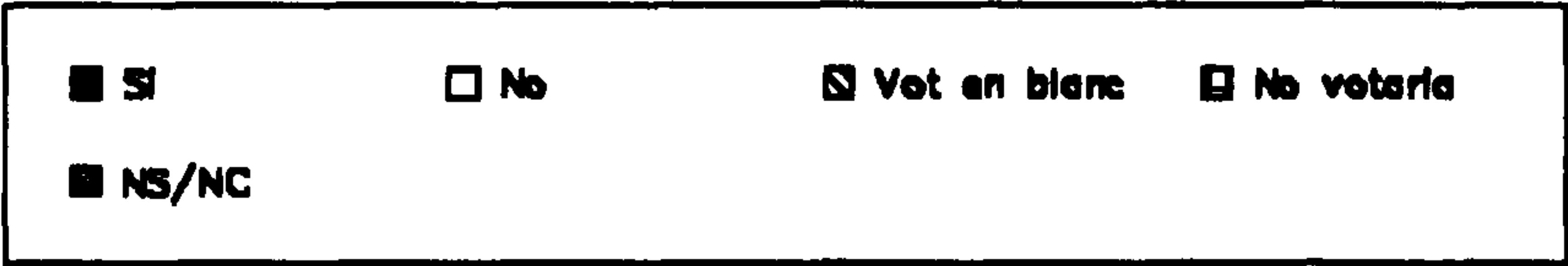
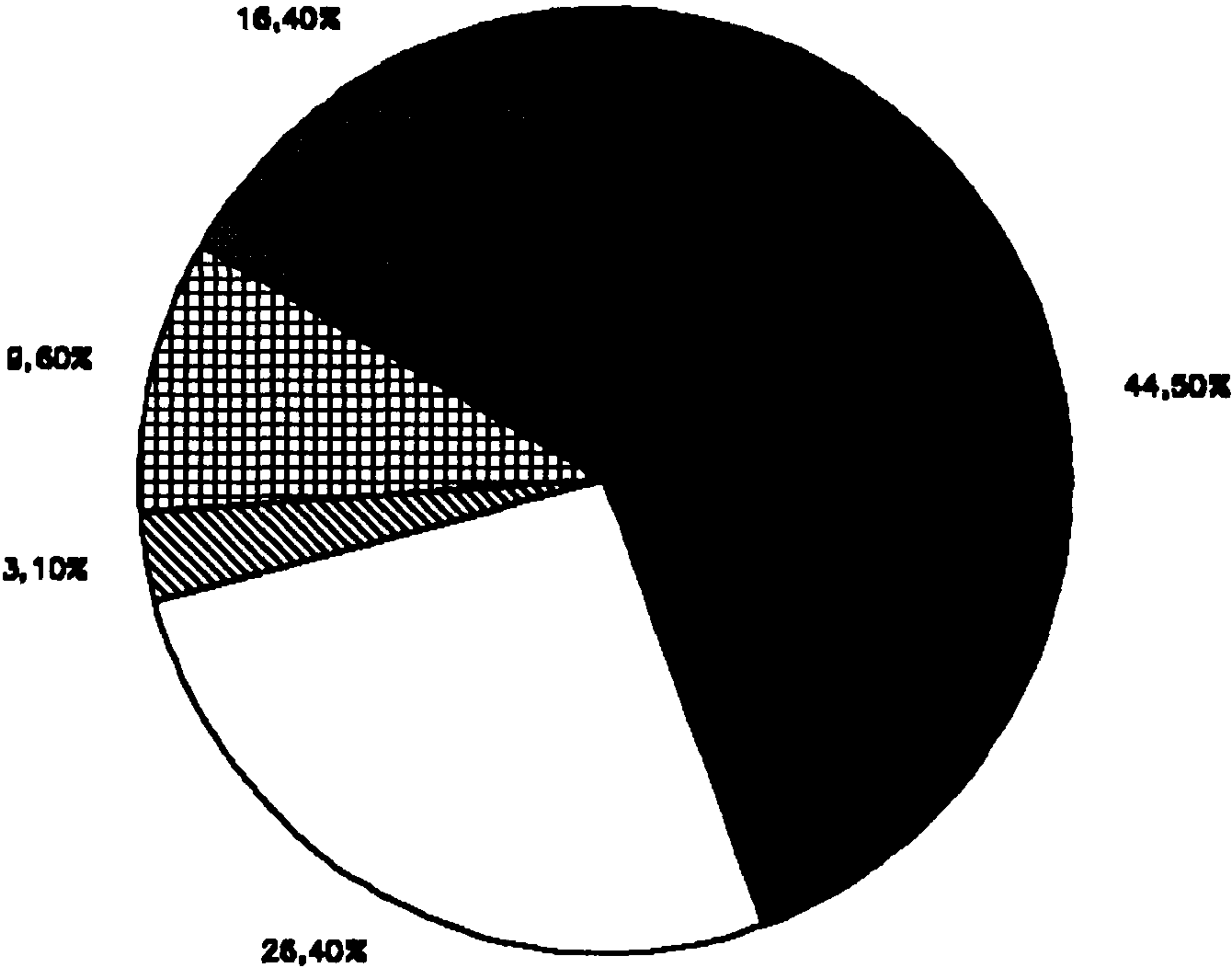
Si ara es convoqués un referèndum per iniciar de forma gradual un procés cap a la independència de Catalunya, ¿vostè què votaria?.

Distribució del vot segons el grup d'origen

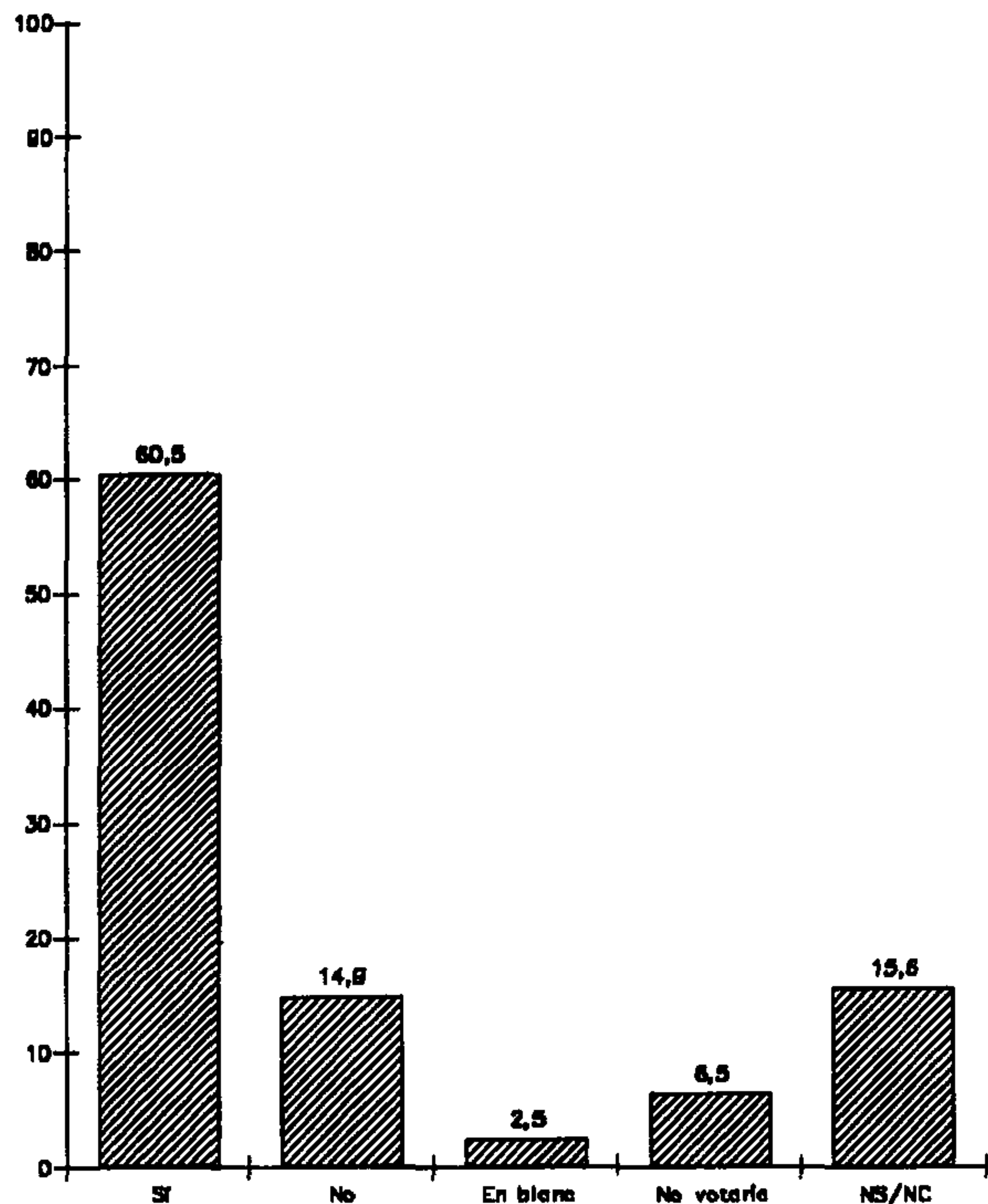
	N=	Autòctons 878	Immigrats 1222	Total 2100
Votaria Sí		60.5	33.0	44.5
Votaria NO		14.9	34.6	26.4
Votaria en BLANC		2.5	3.6	3.1
No votaria		6.5	11.8	9.6
NS/NC		15.6	17.0	16.4

TOTAL		100%	100%	100%
=====				

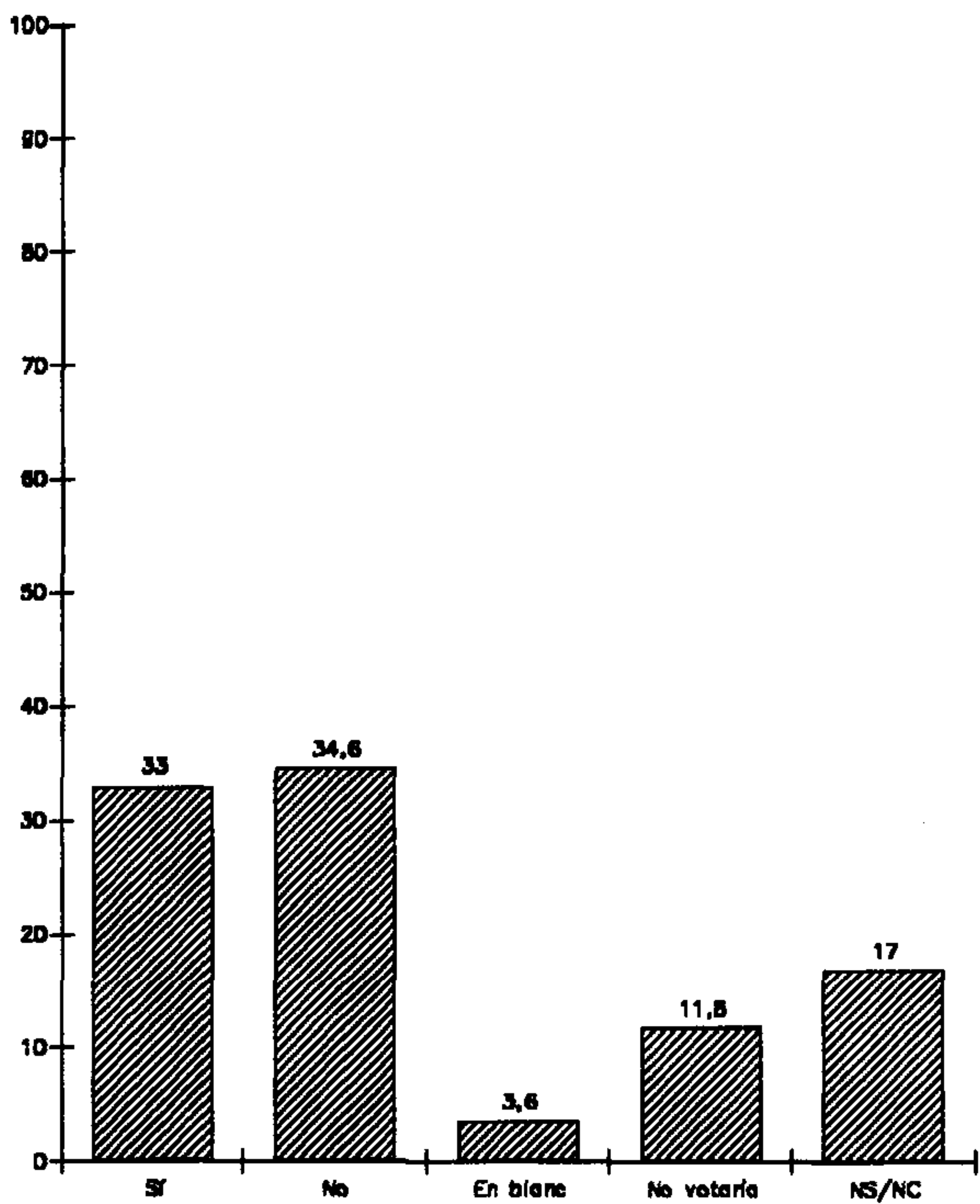
Gràfic núm. 22
QUE VOTARIA EN UN REFERENDUM?
Població total
(N=2.100)

Gràfic núm. 23
QUE VOTARIA EN UN REFERENDUM?
Pares nats a Catalunya

Gràfic núm. 24
QUE VOTARIA EN UN REFERENDUM?
Pare i/o mare immigrat

Els resultats són clars i rotunds. Considerant la població de Catalunya com un tot, l'opció del "sí" guanya l'opció del "no" per una diferència de quasi 20 punts. Ben segur que un resultat d'aquesta mena sorprèn gairebé tothom. Són tants anys de sentir que la voluntat independentista és minoritària, que els partidaris de la independència són quatre gats, que cap partit important no la defensa, etc.; són tants anys de sentir tot això, que ara, de cop i volta, un resultat com aquest destarota. Destarota per igual els independentistes acèrrims, que no poden entendre com pot ser compatible amb el seu escàs predicament, i els antiindependentistes furibunds per als quals representa una autèntica bufetada .

Per tot plegat resulta comprensible la reacció escèptica que hem pogut constatar en moltes persones quan els hem presentat aquestes dades. La majoria fins i tot han dubtat de la imparcialitat de l'enquesta, suposant que s'hi havia practicat algun tipus de manipulació. Els més arrauxats ho han engegat tot a rodar en comentaris que barrejaven el sarcasme amb la indignació. Tot això és molt humà, i en aquest sentit cal confessar que els primers sorpresos pels resultats vam ser nosaltres mateixos. Ara bé, malgrat tot, no hi ha cap motiu per suposar que aquesta resposta sigui menys certa que qualsevol altra del present qüestionari. Ens trobem doncs en condicions d'afirmar que l'enquesta ha estat realitzada (dintre de les limitacions de tota enquesta per l'estil) amb uns criteris molt notables de rigor professional, i que, per tant, no hi ha cap raó per imaginar que aquest resultat no sigui absolutament fidedigne amb allò que els enquestats van declarar. Quan alguna cosa no s'avé amb la idea que ens en havíem format és més honest reformular la idea que negar la realitat. En aquest sentit, tot i tractar-se d'un resultat sorprenent, no podem sinó considerar-lo com un resultat de fet, igual que la resta de resultats de la present enquesta. Esperem que això quedi absolutament clar.

D'altra banda, enquestes realitzades durant el mateix any per institucions ben diverses han donat resultats bàsicament semblants. Per exemple l'enquesta que Gabise va publicar al Diari de Barcelona (23.IV.1988) donava un percentatge de prop d'un 40% de catalans partidaris de la independència. El

mateix C.I.S (Centro de Investigaciones Sociológicas), organització estatal caracteritzada per la seva pràctica de l'ocultisme estadístic, havia recollit en algunes enquestes informacions que no s'aparten gaire d'aquestes dades.

Si examinem els resultats per als dos grans grups d'origen ens adonem que hi ha diferències ben significatives. Mentre que per als autòctons els partidaris del "sí" guanyen de molt els partidaris del "no" (60.5% vs.14.9%), en el cas dels enquestats de provinença immigrada el resultat és molt més ajustat i guanya el no per una molt petita diferència (33.0% vs.34.6%).

La consideració d'aquestes dades possibilita un conjunt de reflexions prou interessants. Pel cantó dels autòctons, el referèndum agafa proporcions quasi plebiscitàries en favor de la independència. Potser molta gent s'imaginava que en el cas dels autòctons el percentatge de votants del "sí" havia de ser per força superior al que es podria detectar en els entrevistats d'origen immigrant. Ara bé, segur que el que ben pocs pensaven, per no dir pràcticament ningú, és que la xifra de votants favorables a la independència fos tan elevada. Es pot, com sempre, continuar amagant l'ou dient que aquestes són unes dades gens fiables i fruit de tota mena d'obscuras manipulacions. No obstant això, segons el nostre modest parer, el que caldria i el que convindria és pensar a fons i sense gaires prejudicis què significa exactament aquest resultat.

Sabem que l'opinió expressada pels qui han respost aquesta pregunta no és una opinió gaire meditada ni gaire ponderada. En seccions anteriors d'aquest mateix treball ja ens havíem referit al fet que prop d'un 50% dels enquestats no havia pensat mai en la independència i que per tant era la primera vegada que s'hi pronunciaven. D'altra banda, també sap tothom que quan es contesta una enquesta es mira d'anar de pressa i d'acabar aviat. Sigui com sigui, i amb tots els matisos que facin al cas, el resultat continua sent com a mínim simptomàtic, encara que no sigui definitiu. Simptomàtic en el sentit que ens dóna pistes per interpretar i per entendre un seguit de coses, a les quals d'una manera o altra ja ens hem referit unes ratlles més amunt.

Allò que ens sembla més important de constatar en aquest sentit és que hi ha realment un sentiment i una voluntat populars d'independència que no troben, ara per ara, l'adequada representació política en les esferes institucionals del nostre país. Això pot tenir diverses explicacions i nosaltres en proposem una. No sabem si és la més encertada, però en canvi ens sembla que aclareix determinats aspectes d'aquesta qüestió.

La metàfora que més ha circulat, sovint de manera més implícita que explícita, a l'hora d'imaginar-nos el funcionament d'una democràcia representativa és la que podríem descriure com la teoria del mirall. El Parlament, segons aquesta imatge, vindria a ser com un mirall en el qual s'hauria de reflectir la realitat del país amb tota la seva pluralitat i de la manera més fidedigna possible. Quan es parla del caràcter representatiu del sistema democràtic el que es dona a entendre és bàsicament això.

Ara bé, si se'ns permet un joc de paraules, el problema d'aquesta teoria del mirall és que sovint porta molta gent a emmirallar-s'hi i a veure coses que no hi són. N'hi ha de tan exagerats que fins i tot creuen més real la imatge reflectida en aquest hipotètic mirall que no pas la pròpia realitat.

Nosaltres, però, seríem més aviat del parer que tot i que el mirall reflecteix determinades coses (i en aquest sentit no és un pur artifici), no tot el que hi ha, hi surt. Podríem ser encara més agosarats i afegir que no només no hi surt sinó que no hi pot sortir. Les institucions parlamentàries haurien de ser tan complexes i haurien de tenir un nombre tan elevat de membres per funcionar efectivament com un mirall que perdrien segurament tota eficàcia. Per tant, la distorsió simplificadora que suposen respecte del que és la realitat multiforme del país és una distorsió en bona part inevitable. Hi ha doncs raons estructurals que permeten entendre que no sempre es doni una correspondència prou ajustada entre les percepcions, les conviccions i els sentiments de sectors populars bastant nombrosos i la seva traducció política per part de les forces de l'arc parlamentari.

Tot el que acabem de dir pot servir bastant bé com a reflexió teòrica de fons sobre els límits de la representativitat, però de cap manera és suficient per entendre què passa exactament amb el problema que aquí consideràvem. En efecte, una disparitat de les proporcions de la present fa pensar si de fet no hi ha distorsions i "distorsions". És a dir, si en el cas concret del nostre país a les distorsions pròpies de tot sistema parlamentari no caldria afegir-n'hi altres de ben autòctones.

D'entrada, un primer focus de distorsió afegida s'explicaria pel fet de la més que notable abstenció que es produeix en les diferents consultes electorals que tenen lloc a la nostra nació. Posats a parlar de miralls, potser no seria sobrer ser realment conscients que prop d'un 40% de ciutadans no hi surten reflectits ni poc ni gens. Del que puguin arribar a pensar aquesta gent no en tenim, doncs, ni la més mínima idea, i no sembla precisament que la millor solució sigui l'actual, que consisteix a ignorar-los i a no tenir-los en compte. Coherents amb el que acabem de dir, som ben lluny de suposar que en l'abstenció es refugien centenars de milers d'independentistes anònims. Això fóra una ximpleria i suposaria no haver entès res de res. Amb tot, l'important aquí era deixar constància de l'existència d'una franja abstencionista molt considerable que suposava un plus afegit de distorsió en aquell hipotètic reflex de la realitat que suposàvem que havia de ser el Parlament.

Un segon factor de distorsió addicional estaria representat pel fet que els partits majoritaris són aquí partits d'escàs arrelament popular i de militància reduïda. Amb la possible excepció de Convergència (amb uns nivells de militància que malgrat tot semblarien una mica ridículs si els comparéssim amb partits com per exemple el Partit Comunista Italià) la resta de forces polítiques apleguen una proporció molt migrada dels catalans. Com a conseqüència d'això els partits no poden (a voltes ni tan sols volen) convertir-se en instruments pedagògics que facin créixer la cultura política del país. D'aquesta manera es pot concloure que el vot que s'emet en les diferents consultes electorals no és un vot gaire informat, precisament perquè ningú no s'ha preocupat gaire de formar el possible votant. Només cal

que penseu per un moment què passaria si a les urnes poguéssim instal·lar un aparell que mesurés el grau d'engrescament amb què vota la gent. Segur que n'hi hauria per llogar cadires.

Tot plegat fa pensar, doncs, que l'hipotètic mirall que havia de ser el Parlament és, en el cas específic del nostre país, un mirall molt deformador i que, per tant, la imatge que hi surt reflectida no es correspon gaire amb la seva realitat i la de la seva gent. La canalització dels desitjos polítics que s'efectua a través de les institucions parlamentàries és una canalització enormement filtrada: determinats desitjos no hi són representats tot i la seva importància quantitativa i qualitativa, perquè pràcticament ningú no s'encarrega de vehicular-los amb efectivitat. Això no vol dir, però, que siguin inexistents. Hi són, i enquestes com la present ho palesen clarament.

Només cal que centrem la nostra atenció per un moment en unes altres preguntes del qüestionari per veure fins a quin punt és real tot allò que hem dit fins ara. Per exemple, la pregunta núm. 30 demana què pensen els enquestats dels partits que defensen la independència nacional. Per als autòctons, les dades d'aquest apartat ens diuen que pràcticament un 65% del total de les respostes consideren l'existència de partits independentistes com a "positiva" (54%) o "molt positiva"(10.7%). Pel que fa als immigrants, els qui veuen positivament l'existència de partits independentistes són un 48.3% (44.6% "positiu", 3.7% "molt positiu"). Per tant, tots dos grups veurien amb notable simpatia la configuració d'organitzacions polítiques que tinguessin per objectiu declarat la consecució de la independència.

Ara bé, les respostes a la pregunta 32, on se'ls demana si coneixen algun grup o partit que defensi la independència, presenten uns resultats ben significatius i que cal tenir molt en compte a l'hora de les interpretacions. Prop d'un 40% dels autòctons i un 52.5% dels immigrants diuen que no en coneixen cap. Als que sí que diuen que en coneixen algun, a continuació, en la pregunta 33, se'ls demana que especifiquin quins són. És simptomàtic que més o menys un de cada cinc enquestats esmenti Convergència i Unió com una organització independentista.

Tenint present tot això es comencen ja a entendre més coses. D'una banda, sembla bastant clar que hi ha una considerable demanda potencial per a una hipotètica força independentista que es llenci de manera seriosa i decidida a l'arena política. Pel que sembla desprendre's d'aquestes dades els partits actualment existents no haurien de tenir massa por de reformular el seu nacionalisme en una línia independentista. Més aviat sembla que molts hi sortirien guanyant. Però el que realment passa, i això ho indiquen amb nitidesa els resultats, és que ara per ara aquesta oferta senzillament no hi és: el fet que molta gent no sàpiga ni identificar-ne cap, n'és una prova fefaent.

Això fa que sigui del tot impossible fer servir els resultats electorals com a pista per detectar l'existència de sentiments independentistes entre la població. I més quan entre els votants de les principals formacions polítiques, que en general no es declaren obertament com organitzacions favorables a la independència, sinó més aviat al contrari, els que serien partidaris dels "sí" en un referèndum per la independència són molt nombrosos i en algun cas notablement majoritaris.

Vegeu el quadre següent, que fa referència a les últimes eleccions al Parlament de Catalunya, del maig de 1988.

TAULA núm. 52

Forces polítiques i percentatges dels seus votants que votarien "sí"
al referèndum

	Autòctons		Immigrats	
	Vota "sí"	Vota "no"	Vota "sí"	Vota "no"
C. i U.	67.7%	13.2%	46.3%	26.8%
PSC/PSOE	51.7%	29.3%	19.7%	48.4%
PSUC/IC	64.3%	17.9%	58.8%	21.6%
ERC	90.9%	3.0%	72.0%	8.0%

(*) Dades referents a les eleccions al Parlament de Catalunya, maig 1988.

La taula ja és prou il·lustrativa per si mateixa i no cal fer-ne gaires comentaris. Fora del cas del PSC, que compta amb un percentatge considerable de vot immigrat reticent a la idea de la independència (tot i així, mireu que passa amb els autòctons), la resta de forces polítiques més votades pels enquestats apleguen una considerable majoria de votants del "sí" en l'hipotètic referèndum que nosaltres havíem plantejat. Les dades haurien de fer reflexionar a tothom, però potser més que ningú CiU com a coalició que disposa de majoria absoluta en l'actual Parlament, i que és també la que governa en solitari a la Generalitat.

3.3. Els qui han votat "sí", ¿quina mena de gent són?

Hem cregut que calia fer un tractament més aprofundit de les dades de què disposàvem, amb la intenció de construir una espècie de retrat-robot d'aquelles persones que s'han manifestat partidàries del "sí" en el referèndum que els havíem plantejat. Volíem saber si aquest conjunt de gent responia a algunes característiques molt particulars o si més aviat aplegava persones de tota condició. D'aquesta manera preteníem esbrinar si un nacionalisme que reivindicqués la independència s'hauria d'adreçar a uns sectors concrets de la població o si bé, per contra, el seu missatge podria arrelar en pràcticament tots els diferents sectors socials i, per tant, tindria possibilitats d'esdevenir àmpliament majoritari.

Una bona part dels discursos ideològics dominants durant els darrers anys han anat insistint en els límits territorials, culturals i socials del nacionalisme, alhora que predicaven el caràcter inevitablement i eternament minoritari de l'independentisme. Se'ns ha volgut fer creure que aquestes coses només podien atreure botiguers, pagesos i gent poc informada d'allò que amb superficialitat s'ha anomenat "la Catalunya profunda" (bàsicament les comarques "rurals" de l'interior). Per tant, tot plegat un afer de provincians fanàtics i conservadors. Indirectament se'ns suggeria que a ciutat, on la gent és il·lustrada i enllustrada, bajanades com aquestes no hi tenen cap mena de predicament. La imatge mítica d'aquest pseudo-progressisme ha identificat l'independentista com una mena de timbaler del Bruc, de trabucaire carlí, de Manelic, o de qui sap què... En tot cas, algú que amb posat feréstec i sense gaire cosa al cap, baixa de les muntanyes. Quan no ha estat així, s'ha mirat de vincular el nacionalisme amb l'alta burgesia capitalista, que només procura pels seus interessos i que ensarrona aquells pobres babaus de què parlàvem abans. És tot allò dels qui ensenyen la bandera i amaguen la cartera, que hem sentit tantes vegades.

Volíem saber quina part de veritat hi havia (si és que n'hi havia) en aquests tòpics. Pel que hem pogut concloure de les nostres dades, no és pas aquest el perfil que es correspon amb aquelles persones que han optat pel "sí" a la independència. Més aviat el que es desprèn de la informació que tenim demostra la radical falsedat d'aquests estereotips i la seva absoluta manca de connexió amb la realitat. Vegem-ho amb una mica de detall.

No són preferentment gent rural

Votants del "sí" i ubicació territorial en el context rural-urbà

El primer mite que cau per terra amb contundència és aquell que establia una equivalència entre nacionalisme i ruralitat. Segons els resultats de l'enquesta, no es pot dir de cap manera que els votants del "sí" es concentrin més significativament en els pobles de les comarques de

l'interior. La seva distribució segons el nombre d'habitants de les diferents àrees de població és pràcticament uniforme, sense que es noti cap tendència acusada a concentrar-se en un determinat hàbitat. D'una manera molt gràfica i sintètica ho podeu veure en la taula següent.

TAULA núm. 53
Autòctons: vot al referèndum segons context rural/urbà

Grandària dels municipis (1)		1	2	3	4	5	Total
Vot	N=	201	95	157	165	260	878
Votaria "sí"		56.2	68.4	56.7	59.4	63.8	60.5
Votaria "no"		21.9	12.6	12.1	14.6	12.3	14.9
Votaria en blanc		2.5	3.2	3.2	3.6	1.2	2.5
No votaria		7.5	3.2	6.4	7.9	6.2	6.5
NS/nc		11.9	12.6	21.6	14.5	16.5	15.6
TOTAL		100%	100%	100%	100%	100%	100%

(1) Grandària municipis: 1: Barcelona, 2: àrea metropolitana, 3: Més de 50.000 hab. 4: De 10.000 a 50.000 hab. 5: Menys de 10.000 hab.

TAULA núm. 54
Immigrats: vot al referèndum segons context rural/urbà.

Mida municipis (1)		1	2	3	4	5	Total
Vot	N=	400	323	205	156	138	1222
Votaria Sí		33.8	33.7	31.7	32.7	31.2	33.0
Votaria NO		36.5	32.5	38.0	39.1	23.9	34.6
Votaria en blanc		4.5	4.3	1.5	3.2	2.9	3.6
No votaria		13.0	10.8	14.1	9.0	10.1	11.8
NS/NC		12.3	18.6	14.6	16.0	31.9	17.0
TOTAL		100%	100%	100%	100%	100%	100%

(1) ídem taula 53.

Les dades, doncs, són prou clares per elles mateixes i no cal que esmercem més temps a combatre idees que demostrin ser com a castells en l'aire. Amb tot, voldríem apuntar una petita reflexió de caire més teòric o general, que ens sembla pertinent i necessària.

Som del parer que potser convindria començar a considerar si això que s'anomena el món rural existeix realment o és una pura construcció ideològica que ja no s'avé massa amb la realitat actual de Catalunya. A frec de la dècada dels 90, ¿es pot parlar sincerament i amb sentit de l'existència d'una Catalunya rural? ¿No és aquesta, en tot cas, una realitat molt minoritària i gairebé abocada a la desaparició?. No som pas els únics a parlar d'aquesta manera. La recent tesi doctoral d'Andreu Mayayo a la Universitat Central de Barcelona, de pròxima publicació, insisteix abundantment en aquest plantejament des d'una perspectiva d'història contemporània del nostre país.

No són burgesos

Votants del "sí" i ubicació social en funció de l'estructura ocupacional i educativa

Tampoc és gens clar, si ens atenim a la informació de què disposem, que els votants del "sí" provinguin majoritàriament de les classes benestants que es podrien qualificar com burgeses. Hem classificat els enquestats en funció de la seva ocupació i del seu nivell educatiu, i, considerant aquestes dues variables, no observem que siguin gaire discriminadores a l'hora d'explicar-nos el vot.

Si alguna cosa destaca és una certa polarització del vot afirmatiu en aquelles franges de població que vagament podríem descriure com les classes populars (obrers especialitzats i no especialitzats, administratius, dependents, venedors, autònoms, treballadors de serveis). Això és així (tot i que amb diferents percentatges) tant per als autòctons com per als de provinença immigrada.

En canvi, allí on els percentatges són més baixos no és pas entre la burgesia tradicional petita o mitjana (que també es mostra considerablement partidària del "sí"), sinó en les professions liberals i entre els tècnics superiors, és a dir, en aquelles persones que van configurant el que podríem anomenar la nova classe dirigent del nostre temps. Són aquests els qui semblen una mica més reticents a la idea de la independència.

TAULA núm. 55

Autòctons: vot al referèndum i ocupació professional

Prof.(1)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Total
N=	52	197	185	122	95	48	19	100	20	40	878
Vot											
"sí"	75.0	53.3	58.3	66.4	64.2	62.5	36.8	70.0	70.0	40.0	60.5
"no"	13.5	13.7	15.2	9.8	13.7	22.9	36.8	13.0	10.0	27.5	14.9
en blanc	1.9	2.5	2.2	3.3	1.1	4.2	0	2.0	5.0	5.0	2.5
no vot.	3.8	5.1	6.5	7.4	10.5	2.1	5.3	6.0	5.0	12.5	6.5
NS/NC	5.8	25.4	17.8	13.1	10.5	8.3	21.1	9.0	10.0	15.0	15.6

TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
=====											

(1) Professions: 1: estudiants. 2: Mestresses de casa. 3: Jubilats. 4: Obrers especialitzats i no especialitzats. 5: Administratius, dependents, venedors. 6: Tècnics mitjans. 7: Tècnics superiors. 8: Autònoms, serveis. 9: Empresaris. 10: Professions liberals.

TAULA núm. 56

Immigrats: vot al referèndum i ocupació professional

Prof.(1)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Total
N=	82	370	170	310	95	50	23	59	24	39	1222
Vot											
"sí"	40.2	32.4	25.9	35.2	40.0	28.0	21.7	39.0	20.8	30.8	33.0
"no"	40.2	31.1	37.0	33.9	28.4	3.8	52.2	35.6	50.0	41.0	34.6
blanc	3.7	3.5	3.6	3.2	7.4	2.0	4.3	1.7	8.3	0	3.6
No vot.	11.0	11.1	13.5	11.0	12.6	14.0	13.1	5.1	16.7	20.5	11.8
NS/NC	4.9	21.9	20.0	16.8	11.6	18.0	16.9	18.7	4.2	7.7	17.0

TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
=====											

(1) Professions: ídem taula 55.

Atenent ara al nivell d'estudis, no sembla pas que les diferències educatives es tradueixin en actituds diferents a l'hora de votar en el referèndum. Els percentatges del "sí" només baixen clarament en el cas de les persones sense cap mena d'estudis. La resta de grups mostren un comportament notablement homogeni, i s'observa una lleugera tendència a la baixa entre aquells que han tingut la possibilitat de cursar estudis universitaris, siguin de nivell mitjà o superior. Com a conseqüència d'això, no pot dir-se que les opinions favorables a la independència es concentrin en sectors socials sense gaire informació ni preparació. Tampoc pot afirmar-se que les postures pro-independentistes només les sostinguin aquelles élites que han pogut gaudir d'educació universitària. Contràriament a tot això, la voluntat d'independència expressada pels votants del "sí" se'ns revela àmpliament majoritària i interclassista, travessant pràcticament tots els nivells educatius i tota l'estructura ocupacional.

TAULA núm. 57

Autòctons: nivell d'estudis i vot al referèndum.

Estudis (1)	1	2	3	4	5	6	7	8	total
	N=34	348	143	91	117	53	85	7	878
Vot									
"sí"	26.5	60.3	62.9	70.3	69.2	49.1	57.6	40.0	60.5
"no"	23.5	12.1	14.0	14.3	15.4	18.9	22.4	20.-	14.9
blanc	2.9	2.3	2.1	1.1	3.4	3.8	3.5	0.-	2.5
No vot.	11.8	5.5	7.7	7.7	4.3	5.6	8.2	20.-	6.5
NS/NC	35.3	19.8	13.3	6.6	7.7	22.6	8.3	20.-	15.6

TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
=====									

(1) Estudis: 1: Sense estudis. 2: Estudis primaris. 3: EGB, Batxillerat elemental 4: BUP, batxillerat superior. 5: Formació professional 6: Diplomats, títols intermedis 7: Universitat. Títols superiors. 8: Altres, NS/NC

TAULA núm. 58
Immigrats: nivell d'estudis i vot al referèndum

Estudis(1)	1	2	3	4	5	6	7	8	Total
N=	96	541	210	109	108	48	104	6	1222
Vot									
"sí"	20.8	33.3	34.8	32.1	43.5	29.2	27.9	8.3	33.0
"no"	33.3	32.7	33.8	40.4	33.3	37.5	42.2	1.7	34.6
blanc	2.1	3.9	3.3	2.8	6.5	6.3	1.0	0.-	3.6
No votaria	11.5	12.0	11.0	11.9	7.4	10.3	18.3	0.-	11.8
NS/NC	32.3	18.1	17.1	12.8	9.3	16.7	10.6	0.-	17.0

TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
=====									

(1) Estudis: ídem taula 57.

Per tant, de cap de les maneres es pot continuar dient que el nacionalisme sigui un fenomen bàsicament burgès. Ni ho és ara ni ho ha estat mai: tampoc és que aquí descobrim la sopa d'all. Ja fa molts anys que diferents estudiosos del fet nacional català, com Fèlix Cucurull o Josep Termes entre d'altres, han insistit en aquesta línia, demostrant que el nacionalisme català calia considerar-lo com un ampli moviment social d'arrel popular. Tot i les diferents expressions polítiques hegemòniques que l'hagin pogut canalitzar en el decurs de les diverses etapes històriques, el catalanisme mai no ha perdut la seva dimensió de massa i popular. Ben al contrari, ha estat precisament aquesta dimensió la que ha fet del catalanisme un ingredient indispensable de qualsevol oferta política que aspirés a esdevenir majoritària.

Així doncs, els qui n'han fet un gra massa sobre el caràcter burgès del nacionalisme ens han intentat de vendre un fantasma, una cosa que no existeix enlloc si no és en el seu cap. Interpretacions -o millor dit imaginacions- com aquestes només s'entenen si s'examina com han estat fetes i quins interessos serveixen. En primer lloc, aquestes teories provenen d'una concepció idealista, reduccionista i conservadora de la història. Els seus propagadors s'han limitat a considerar determinats textos del pensament

nacionalista i algunes formacions polítiques que s'han declarat catalanistes. Pretenien d'aquesta manera donar una imatge del catalanisme com un simple corrent polític-ideològic de caràcter purament superestructural, alhora que n'amagaven la seva dimensió de moviment popular. Com si el catalanisme pogués reduir-se a quatre idees de quatre personatges: una visió, com dèiem, clarament idealista, elitista i, per tant, conservadora, d'aquest fenomen social.

Un cop fet aquest tall tan obertament reduccionista (nacionalisme= doctrina nacionalista) la resta de la feina ja era bufar i fer ampolles. Només calia mostrar l'origen social d'aquests pensadors i el contingut conservador de la seva concepció de la societat, per acabar amb la brillant conclusió que el nacionalisme és poca cosa més que ideologia burgesa convenientment maquillada. Aquí l'idealisme inicial ha donat la mà, de manera prou xocant, a un materialisme mecanicista, economicista i barroer: si es poden trobar burgesos que són nacionalistes i que en determinats moments fan una certa funció de lideratge dins del moviment, això es prova fefaent i inapel·lable que el nacionalisme és un corrent intrínsecament burgès, que serveix els interessos dels capitalistes. Que el gruix de la burgesia catalana fos ben poc o gens nacionalista no semblava tenir prou importància com per corregir aquests punts de vista.

Afortunadament uns tals plantejaments no eren, en el passat, gaire influents dins de l'esquerra catalana. La seva influència havia estat més aviat notòria entre sectors intel·lectuals d'una esquerra exageradament dogmàtica i amb inclinacions espanyolistes, abocada en molts casos a la marginalitat política. Si les coses continuessin sent així no tindria gaire sentit haver esmerçat tant de temps ni tant d'espai en la crítica d'unes posicions que no sosté pràcticament ningú. El problema, però, i fins a cert punt el drama, és que, de manera progressiva i en el curs d'aquests últims anys, aquestes fantasmades s'han deixat sentir amb particular insistència, vehiculades per certes persones relacionades amb el principal partit d'esquerra del país. Des de determinats sectors del Partit Socialista, hem tornat a sentir la cantarella que parla del nacionalisme com un fenomen rural, burgès,

conservador, irracional, etc. No és pas estrany que hagi estat així si tenim en compte tant la infeudació política d'aquest partit per part del seu homòleg espanyol com el fet que molts dels personatges que ara n'han parlat són els mateixos que, a final dels seixanta o a principi dels setanta, ja ho deien des de la seva militància en partits que algú tan adequadament ha caracteritzat com d'esquerra paleolítica. Si abans les seves posicions tenien un interès només anecdòtic, ara, en canvi, quan ho diuen des del poder i ho difonen a través dels principals mitjans de comunicació, cal prendre-s'ho una mica més seriosament.

Malgrat que hagi guanyat en projecció, aquest discurs no ha guanyat pas en qualitat: es continuen repetint els mateixos estereotips sense cap altra aportació. Per tant, com a intent de diagnòstic de la història i de la realitat actual del nacionalisme, continua sent perfectament inútil. El perill, si de cas, estaria representat pel fet que durant un cert temps aquest ha estat el discurs públic dominant sobre el nacionalisme. És per això que hem considerat convenient d'efectuar-ne la crítica.

No són necessàriament conservadors

Votants del "sí" i adscripció ideològica en funció del vot

Un altre dels estereotips que s'ha sentit amb més insistència al llarg d'aquests darrers anys ha estat el que interpretava el nacionalisme com un corrent polític-ideològic d'arrel conservadora. Això s'ha fet servir tant quan se n'ha resseguit la història (en aquest sentit, punts de vista com els manifestats per Jordi Solé Tura en el seu llibre Catalanisme i revolució burgesa en són ben representatius) com quan s'intenta explicar la realitat actual del catalanisme, hegemonitzat ara i aquí per Convergència i Unió.

Abans d'entrar a examinar si es pot parlar del predomini de la ideologia conservadora entre aquelles persones que han optat pel "sí" en la nostra consulta hipotètica, ens sembla convenient fer alguna reflexió prèvia. Si ho creiem així és perquè ens fa efecte que quan s'usa l'adjectiu "conservador"

per qualificar el nacionalisme català, això no es fa tant amb la voluntat de descriure'l com de desqualificar-lo. D'altra banda, aquestes consideracions, que responen més a pretensions ideològiques que no pas pròpiament analítiques, permeten passar per alt una qüestió fonamental: ¿Què s'entén exactament pel terme "conservador"? ¿Quines ideologies, quines actituds, quins sistemes de valors poden ser titllats d'aquesta manera?.

Com tota categoria social, aquesta està també sotmesa a canvis profunds de significat en funció de l'evolució històrica i social més general. No existeixen moviments conservadors ni polítiques conservadores en abstracte, sinó que aquesta qualificació sempre es refereix a un context concret i a la correlació de forces i tendències d'un moment determinat. Voler ignorar això és, per tant, profundament deshonest i només s'explica quan algú defensa de manera implícita interessos inconfessables. Fins i tot el marxisme de manual, sovint tant maniqueu en molts aspectes, reconeix que la burgesia fa un paper revolucionari en determinats episodis històrics i un paper conservador en d'altres.

Si això és així en el cas de la burgesia, ¿per què ha de ser diferent en el cas del nacionalisme? Se'ns fa evident, doncs, que el nacionalisme no "és" conservador sinó que, si de cas, n'esdevé en determinats moments. La pregunta lògica, pertinent i inevitable és si, en el context actual, el nacionalisme català fa una funció conservadora o si, per contra, representa una força de transformació i de canvi. No cal dir que és en aquests mateixos paràmetres que cal considerar la dimensió conservadora o no de l'independentisme.

Partint d'aquests pressupòsits, que ens semblen molt més encertats i coherents, les coses agafen tot un altre caire. Constatem, d'una manera gairebé còmica, que aquells que més s'entesten a dir que el nacionalisme català és conservador són els partidaris més aferrissats de la conservació de l'actual statu quo espanyol, constitucional i monàrquic. Són aquesta mena de personatges els qui reaccionen de manera instintiva, nerviosa i visceral davant qualsevol proposta, per tímida que sigui, de reforma de l'actual ordenament jurídic, que ells consideren com un marc quasi sagrat i

immodificable. Com exemple d'això, tots hem pogut veure recentment la febre, els marejos i la histèria que ha provocat entre aquesta gent la resolució del Parlament de Catalunya, que proposava la no renúncia del poble català al dret d'autodeterminació.

És potser l'hora, doncs, d'establir ben clarament i ben altrament qui són els que fan una política conservadora ara i aquí. Per nosaltres la resposta és clara: són els qui defensen l'ordre establert, els partidaris de l'Estat i de les seves institucions i símbols (la monarquia, l'exèrcit, la policia, la bandera espanyola, "la unitat de la pàtria comuna i indivisible", etc.), els qui s'emmirallen amb l'actual model de societat. En definitiva, i com sempre, els que tenen més a perdre que a guanyar en qualsevol procés de canvi que es produeixi.

Tenint present aquestes consideracions inicials, convé ara que examinem com varien els percentatges de vot al referèndum segons quin hagi estat el comportament electoral dels enquestats en les darreres eleccions al Parlament de Catalunya que van tenir lloc al maig de 1988. D'aquesta manera podrem observar si és veritat que les posicions més radicalment favorables al nacionalisme (és a dir, les d'aquells qui han votat "sí" al referèndum) provenen de persones que han donat el seu suport a formacions polítiques que s'acostuma a titllar de conservadores.

Vegem-ho doncs a continuació, considerant com sempre els dos grans grups d'origen.

TAULA núm. 59

Autòctons: vot al referèndum i comportament electoral

Partit	CiU.	PSC/PSOE	PSUC/IC	ERC	AP	Alt.	No vot.	N/S	Total
N=	439	58	28	66	7	15	137	128	878
Vot									
"sí"	67.0	51.7	64.3	90.9	14.3	53.3	51.8	38.2	60.5
"no"	13.2	29.3	17.9	3.0	57.1	26.7	17.5	13.3	14.9
En blanc	1.1	5.2	7.1	0.-	14.3	0.-	2.2	6.3	2.5
No votaria	2.8	1.7	3.6	0.-	14.3	6.7	17.5	13.3	6.5
NS/NC	15.9	12.1	7.1	6.1	0.-	13.3	10.9	28.9	15.6
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
=====									

Dades referents a les eleccions al Parlament de Catalunya, maig 1988.

TAULA núm. 60

Immigrats: vot al referèndum i comportament electoral

Partit	CiU	PSC/PSOE	PSUC/IC	ERC	AP	Altres	No vota	NS/NC	Total
N=	287	254	51	25	24	52	301	228	1222
Vot									
"sí"	46.3	19.7	58.8	72.0	4.2	30.8	32.9	24.6	33.0
"no"	26.8	48.4	21.6	8.0	70.8	44.3	27.2	38.6	34.6
En blanc	4.2	3.5	5.9	4.0	4.2	3.8	2.0	4.4	3.6
No votaria	5.3	9.8	7.8	8.0	4.2	5.7	23.9	9.6	11.8
Ns/nc	17.4	18.6	5.9	8.0	16.6	15.4	14.1	22.8	17.0
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
=====									

Dades referents a les eleccions al Parlament de Catalunya, maig 1988.

Pel que fa als autòctons, podem veure que el percentatge de vots favorables a la independència ultrapassarien el 50% dels qui l'any 1988 van votar les següents opcions polítiques: C. i U.(67% dels seus votants optarien pel "sí"), PSC-PSOE (51.7%), IC (64.3%), ERC (90.9%). És tot just entre els votants de la formació que sovint es qualifica com més conservadora allà on el percentatge dels qui optarien pel "sí" és més baix (AP,14.3%). En canvi,

els qui van votar partits que són considerats generalment d'esquerra són els qui presenten actituds més favorables a la independència: si sumem els votants del PSC-PSOE, d'IC i d'ERC que optarien pel "sí" obtenim entre tots una mitjana ponderada del 71%, superior per tant en un 10.5% a la mitjana global del grup autòcton, que era d'un 60.5%.

Com a conclusió, doncs, i pel que fa si més no als autòctons, no tindria cap validesa aquell prejudici que sostenia el caràcter sobretot conservador del nacionalisme.

Si ens fixem ara en la taula que recull els resultats de les persones de provinença immigrada, ens adonarem que el "sí" a la independència és francament majoritari entre els enquestats que van votar per C.i U. (46.3%), IC (58.8%) i ERC (72.%). Aquí també els resultats del "sí" són més migrats entre els qui van votar AP (4.2%). A diferència, però, dels autòctons, es detecta aquí una inversió de percentatges molt important entre els votants del PSC-PSOE. El percentatge d'aquests últims que optarien pel "sí" en el "nostre" referèndum és només del 19.7% (compareu-ho si us plau amb el 51.7% que s'obtenia entre els votants autòctons d'aquesta força política).

Entre els immigrants no sembla que es pugui extrapol·lar la mateixa conclusió que trèiem per als autòctons. Aquí si sumem els vots favorables a la independència dels enquestats que han optat per aquells partits anomenats d'esquerra obtenim un resultat (29.7%) lleugerament per sota de la mitjana global del grup (33%). Aquesta diferència, però, tot i existir no és pas tan grossa com per forçar unes conclusions que sostinguessin que, en el cas dels immigrants, els partidaris de la independència són persones amb una ideologia bàsicament conservadora. Ben al contrari, podem observar que els percentatges són aquí també més elevats en el cas de les formacions més esquerranes (ERC i IC).

No són només joves

Votants del "sí" i grups d'edat

A diferència dels altres estereotips que s'han fet servir per caracteritzar negativament tot el nacionalisme català en les seves diferents expressions, aquest que ara examinem ha circulat de manera preferent a l'hora de parlar de qui eren els partidaris de la independència.

En efecte, el tòpic potser més repetit a l'hora d'identificar les persones amb voluntat independentista ha estat dir que eren bàsicament gent jove, més aviat eixelebrada, i que, en tot cas, aquesta "vel.leïtat secessionista" calia considerar-la com una espècie de febre o d'acne propi de l'edat i que el mateix pas del temps s'encarregaria de fer desaparèixer. Amb això es procurava donar una imatge de la independència que la presentava com un objectiu esbojarrat, que com a tal només era reivindicat per adolescents i gent políticament immadura.

Pel que es desprèn de les dades que tenim, aquest estereotip tampoc sembla tenir cap mena de consistència. No es pot dir que entre els votants del "sí" només s'hi trobin els més joves, sinó que, per contra, s'hi apleguen persones de tots els grups d'edat. Si bé és veritat que els més joves mostren uns percentatges favorables al "sí" bastant més elevats que els de la resta, també ho és que els tants per cent dels altres grups no es separen gaire de la mitjana general. Ho podem veure en el següent quadre.

TAULA núm. 61
Autòctons: vot al referèndum i grups d'edat

Edat	18/24	25/34	35/44	45/54	55/64	+64	Total
N=	124	150	143	125	153	183	878
Vot							
Votaria "sí"	78.2	64.0	55.2	59.2	54.2	55.7	60.5
Votaria "no"	9.7	16.7	21.7	12-0	14.4	14.2	14.9
Votaria en blanc	1.6	4.0	3.5	1.6	2.0	2.2	2.5
No votaria	3.2	5.3	7.7	9.6	5.2	7.7	6.5
NS/NC	7.3	10.0	11.9	17.6	24.2	20.2	15.6
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

TAULA núm. 62
Immigrats: vot al referèndum i grups d'edat

Edat	18/24	25/34	35/44	45/54	55/64	+64	Total
N=	189	251	230	212	169	171	1222
Vot							
Votaria "sí"	41.8	34.7	27.0	37.3	30.2	26.3	33.0
Votaria "no"	32.8	31.5	40.9	34.9	30.2	36.8	34.6
Votaria en blanc	3.7	5.2	3.0	1.9	6.5	1.2	3.6
No votaria	10.1	12.4	12.1	8.0	13.6	15.2	11.8
NS/NC	11.6	16.2	17.0	17.9	19.5	20.5	17.0
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Com podeu veure, això és així pel que fa als dos grans grups d'origen considerats al llarg de tot el treball. En conseqüència, no es pot continuar dient que la independència sigui fonamentalment una dèria juvenil, sinó que és entesa i sentida per gent de tota edat i condició.

No ens trobem, doncs, en una situació similar a la del Quebec de final dels anys 70 (abans del famós referèndum del maig del 1980), on els que es sentien més nacionalistes i partidaris de la independència es concentraven

significativament en els grups d'edat més jove i els percentatges baixaven bastant a mesura que l'edat augmentava.

TAULA núm. 63

La identificació nacional dels joves del Quebec (en %)

	Grups d'edat			
	18-24	25/34	35/44	+45
S'identifiquen prioritàriament amb el govern del Quebec	70	62	49	40
Es defineixen per damunt de tot com a ciutadans del Quebec	54	52	36	27
Consideren que estan més ben atesos pel Govern del Quebec	58	52	36	27
Prefereixen veure onejar la bandera del Quebec i no la del Canadà	55	45	29	26

Taula de: Latouche, Daniel, in "Jeunesse et nationalisme au Québec, Une idéologie peut-elle mourir?" Revue française de science politique. V. 35, núm. 2, abril 1985.

TAULA núm. 64

Les eleccions constitucionals dels joves del Quebec (en %)

	Grups d'edat			
	18-24	25-34	35-44	+45
Votarien "sí" a una pregunta sobre la independència	30	31	19	16
Votarien "sí" a una pregunta sobre la sobirania-associació	57	50	41	30
Votarien "sí" a un mandat de negociar sobre la base de la sobirania-associació	69	68	59	49
Prefereix la sobirania-associació al federalisme renovat	51	49	37	24

Taula i dades íd. taula 63.

Amb tot, ens sembla que cal explicar una mica per què són justament els joves els qui mostren una preferència més marcada per l'opció independentista. Aquí

caldria considerar uns quants factors de diferent naturalesa. Uns serien d'ordre més general, i farien referència als mòbils polítics i a allò que podríem denominar la sòcio-psicologia dels grups juvenils, més enllà del marc concret en què visquin. Uns altres, en canvi, serien més propis dels joves catalans i tindrien a veure amb la seva específica experiència generacional i amb el context històric i polític en el qual s'han desenvolupat.

Entre els primers, destacariem que sectors molt notables de la joventut quan prenen posicions políticament ho fan tenint en compte com un dels valors positius i orientadors de les preferències polítiques el fet de si l'opció que consideren conté allò que podríem anomenar una dimensió de caràcter utòpic, en el sentit que propugni una transformació radical de la societat. Fins i tot aquells que acaben per militar en una organització vinculada a una de les forces polítiques majoritàries (i per tant, sovint més o menys moderades) defensen objectius i polítiques que moltes vegades depassen notablement els sostinguts pels seus homònims més grans, que no són tan agosarats.

Això és així potser perquè respon a un tret més general de la gent jove, que acostuma a valorar més les actituds decidides que no pas les que es puguin qualificar de prudents. Aquest tarannà no es posa només de manifest a l'hora d'escollir alternatives polítiques, sinó que és present també en moltes altres pràctiques característiques del jovent (des de la identificació amb les motos i la velocitat fins a la preferència per esports de risc). No és estrany, doncs, que la claredat i la radicalitat de les ofertes polítiques siguin dos aspectes molt valorats pels joves a l'hora de decantar les seves simpaties. Tampoc és aliè tot això a un cert simplisme, que tendeix a afavorir plantejaments que facilitin una percepció més senzilla de quins són "els nostres" i quins són "els altres", actitud que s'avé molt amb la necessitat de seguretat i d'identificació que és més peremptòria en les persones d'aquesta edat.

Precisament la independència, en el cas del nostre país, és un d'aquests objectius que s'adequa a les característiques que acabem d'esmentar. Per un

cantó, i en les condicions polítiques actuals, la reivindicació independentista presenta un caràcter rupturista i va acompanyada d'una càrrega simbòlica bastant accentuada de transformació de la realitat. D'altra banda, la claredat, la radicalitat i la decisió que comporta aquesta proposta la fa atractiva per als sectors juvenils, i més quan és titllada d'imprudent per part de les forces establertes. L'acusació d'imprudència, alhora que excita el gust dels joves per allò que els grans consideren temerari, serveix per fonamentar la sospita que la independència no convé de cap manera als qui ara manen i, per tant, la revesteix encara més de connotacions rupturistes i transformadores.

A Catalunya, i en el transcurs dels anys 80, el que acabem de dir no s'entén sense tenir en compte paral·lelament la crisi de les ideologies i dels partits d'esquerra pel que fa a la incidència i l'arrelament que tenen en el món juvenil. En l'imaginari col·lectiu de molts joves les forces d'esquerra han deixat de representar un paper de transgressió i de revolta per convertir-se bàsicament en estructures polítiques convencionals, associades a les idees d'ordre, de governabilitat i de conservació del status quo. D'aquesta manera han perdut bona part de la seva imatge utòpica, que era justament la que connectava amb les aspiracions característiques de la joventut polititzada.

El procés que acabem d'esmentar s'ha accentuat molt des que el partit socialista s'ha fet càrrec del govern espanyol. La relativa infeudació política de l'esquerra catalana respecte de l'esquerra espanyola ha provocat que el PSC aparegués molts cops com la força justificadora de les accions de l'Estat Espanyol, i que, per tant, difícilment pogués continuar representant un paper crític i inconformista. La mateixa orientació general de la política socialista a nivell de tot l'Estat s'ha caracteritzat per un extremat possibilisme, que ha fet que sovint les seves actuacions no s'hagin diferenciat gaire de les d'un govern dretà. Per tot plegat, i a ulls dels joves, difícilment l'opció socialista representa ja una força de canvi capaç d'entusiasmar-los, sinó que, al cap dels anys, molts d'ells s'han acostumat

a veure-la precisament com la força més representativa de l'ordre establert ("els qui manen").

L'espai polític comunista, que semblava que hagués de recollir el desencís generat per l'actuació dels socialistes, tampoc ho ha fet en la mesura que hagués estat imaginable. Això pot ser degut a diverses causes. D'entrada, comunistes i socialistes no divergien gaire en alguns aspectes essencials (acatament i gairebé sacralització del marc constitucional, acceptació de la monarquia, dependència estructural dels seus homònims de l'Estat, refús dels plantejaments independentistes, etc.) i això dificultava que els uns apareguessin com a radicalment diferents dels altres. El fet que molts antics comunistes hagin ingressat al Partit Socialista ha reforçat encara més aquesta sensació que tots plegats s'assemblaven prou.

El terratrèmol polític que es va produir en el cinquè congrés del PSUC i la consegüent divisió en dos partits comunistes (PSUC i PCC) va comportar una notable davallada electoral d'aquestes forces i va afeblir de manera molt marcada el seu pes específic dins de la societat catalana. No podem deixar de considerar la importància d'aquests fets com tampoc podríem prescindir d'una certa tendència bastant acusada a desprestigiar el comunisme, que s'ha anat fent més i més evident al llarg de la dècada dels 80, a escala internacional.

Aquest seguit de coses ha estat determinant a l'hora d'entendre per què els comunistes tampoc han estat capaços de connectar suficientment amb les aspiracions dels joves i per què no han aparegut com la força de recanvi que semblava necessària.

L'intent de cop d'Estat del 23 de febrer del 1981 marca un punt decisiu en tot el procés que acabem de descriure. Una de les conseqüències (i, indirectament, un dels triomfs parcials) del 23-F va ser la "reconducció" del procés autonòmic que es va materialitzar en la LOAPA (Llei orgànica d'harmonització del procés autonòmic), una llei que mirava de limitar l'abast i les atribucions dels governs autònoms, amb l'ull especialment posat en els

casos basc i català. La conveniència de procedir a una tal "reconducció" va ser pactada entre la UCD (partit que aleshores governava a l'Estat) i el PSOE, com a principal força d'oposició. Tot i que la llei com a tal va ser impugnada seriosament pel Tribunal Constitucional, el famós "esperit de la LOAPA", amb tot el que comportava de reflexos centralistes i antiautonòmics, va ser heretat per l'administració socialista a les acaballes del 1982.

Des d'aquells moments ençà, el PSOE s'ha configurat com el principal garant de la unitat de l'Estat i ha dut a terme una política d'ofec de les autonomies que s'ha fet notar especialment en el cas de Catalunya. Els socialistes catalans, lluny de combatre aquests plantejaments, han fet sovint un paper de justificadors de les actuacions del govern central, i, com a conseqüència d'això, han anat agafant una imatge cada cop menys catalanista. Alhora, la seva participació en la direcció del govern espanyol els ha convertit bàsicament en un partit del poder més que no pas en un referent utòpic i de transformació.

Al seu torn, Convergència i Unió ha conservat durant tots aquests anys el control de la Generalitat, i, tant per aquest fet com per la seva ideologia i el seu tarannà, tampoc podia representar una força que, a ulls de molts joves, s'associés amb aquelles imatges i aquells valors que com hem vist anteriorment són determinants a l'hora d'orientar el compromís polític de bastants sectors juvenils. En aquest context, la idea d'independència i els moviments independentistes apareixen precisament com els referents màxims d'oposició a allò que vagament podríem anomenar l'ordre establert. D'una banda, la mateixa noció d'independència sembla suggerir, ja d'entrada, la superació de l'actual marc constitucional i autonòmic, i apunta cap a un objectiu alhora tan connectat i tan allunyat de la realitat immediata que pot perfectament fer d'esperó utòpic, de consigna que mobilitzi i canalitzi les aspiracions polítiques dels joves. De l'altra, els moviments independentistes s'han caracteritzat sovint per plantejaments radicals en una línia de transformació social, aspecte que sens dubte sintonitza prou bé amb les exigències de la joventut més polititzada, i que també serveix per

contrastar amb l'aparentment excessiva moderació de les principals forces polítiques parlamentàries.

L'"afinitat electiva" que sembla haver-hi entre determinats sectors de la joventut catalana i la idea d'independència s'explica per tot el que acabem de dir i també per un altre factor que esmentarem a continuació, la importància del qual no es pot pas menystenir. I és que aquesta generació de joves de què parlem es caracteritza, entre d'altres coses, per la seva manca d'experiència generacional del franquisme, un sistema de dominació que molts d'ells ja no han conegut. Això fa que la cultura política d'aquests joves sigui sensiblement distinta de la de les persones que els precedien, entre d'altres coses perquè ja és pràcticament inexistent entre ells aquella vella "cultura de la por" que propugnava la moderació apel·lant contínuament a la possible intervenció d'allò que amb massa pudor s'anomenava els poders fàctics (principalment l'exèrcit espanyol). Molts dels joves més polititzats d'avui ja no han estat gaire socialitzats políticament en aquest clima d'amenaça permanent que servia per legitimar renúncies, i, per tant, quan és el cas es plantegen objectius molt més atrevits sense que la por sigui un fre gaire efectiu per dissuadir-los-en.

No són només els autòctons

Votants del "sí" i grups d'origen

Un prejudici interessat, que s'ha anat també escampant aquests darrers anys, ha insistit a presentar els objectius nacionalistes com preocupacions en tot cas pròpies de determinats sectors de la població autòctona (els catalans de "soca-rel", "els de la ceba"...), però que no eren compartides en absolut per la immensa majoria de les persones de provinença immigrada. Aquesta sensació s'ha estès encara molt més quan s'ha considerat la qüestió de la independència. Aquí semblava molt més clar que només entre els catalans d'origen podíem trobar partidaris d'una solució independentista al problema nacional de Catalunya. Fins i tot molts nuclis d'allò que s'ha anomenat el nacionalisme moderat han exposat repetidament aquesta convicció.

Per tot plegat, molta gent ha pensat que això podia suposar un perill per a la cohesió civil del país i abocar a una divisió profunda de la població en dues comunitats. Aquest espantall ha estat d'una eficàcia formidable a l'hora de frenar la consciència i la voluntat explícites d'independència.

Tanmateix, les dades de què disposem semblen contradir bastant aquests pressupòsits dominants. Contràriament a allò que es podria esperar, s'observa la presència d'un sector notable d'enquestats de provinença immigrada que veuen amb simpatia l'objectiu de la independència, que estarien disposats a votar afirmativament en un hipotètic referèndum que plantegés l'obertura d'un procés gradual per tal d'assolir-la i, sobretot, que pensarien que les repercussions de la independència serien globalment favorables per al conjunt de la població catalana.

Ho podeu veure d'una manera més gràfica en el següent quadre sintètic.

TAULA núm. 65
Immigrats i percepció de la independència

N=1222	Total	%
Votaria "sí" al referèndum	403	33.0
Amb la independència el país milloraria <u>culturalment</u>	619	50.7
Amb la independència el <u>benestar social</u> milloraria	535	43.8
Amb la independència <u>la riquesa del país</u> milloraria	505	41.3

Si bé els percentatges de vot són remarcablement diferents segons quin sigui el grup d'origen considerat (i en aquest sentit hauríem de reconèixer que aquesta variable té un pes específic bastant més rellevant a l'hora de diferenciar les actituds d'uns i altres), allò que veritablement sobta dels resultats, perquè es contraposa a aquell estereotip tan estès de què abans parlàvem, és que, malgrat tot, podem detectar que prop d'un terç dels enquestats d'origen immigrant tenen una posició francament favorable a la idea de la independència. En el context de tot el que hem anat dient al llarg

d'aquest treball, un resultat així tampoc ha de sorprendre tant. Com ja hem vist anteriorment, la reivindicació de la independència no és només una conseqüència que es derivi del fet de compartir una determinada memòria històrica i d'haver-se socialitzat en el marc d'unes determinades particularitats ètniques i culturals, sinó que respon també, i de manera molt remarcable, al fet d'haver viscut tot un conjunt d'experiències, moltes de les quals són comunes a la totalitat de la població amb independència del seu grup d'origen (i més quan aquesta immigració és una immigració assentada des de fa com a mínim 20 anys).

Això se'ns fa particularment avinent quan analitzem amb més cura aquestes dades. Així veiem, per exemple, com en els fills ja nascuts aquí de pares immigrants (la generació més jove) els sentiments filoindependentistes assoleixen percentatges per damunt de la mitjana del grup. També fóra important veure les raons per les quals les persones de provinença immigrada es manifesten favorables a la independència, però en tot cas, això ja ha de ser objecte d'un altre apartat.

Conclusions

De l'anàlisi que hem anat efectuant es desprèn com a conclusió que els votants del "sí" no es concentren especialment en cap categoria social. Només la variable "grup d'origen" es revela significativa, en el sentit que els autòctons es mostren bastant més partidaris del "sí" (60.5%) que no pas els de provinença immigrada (33.%), tot i que els resultats d'aquests darrers no es poden pas interpretar com un rebuig frontal a la independència. Fora d'una lleugera diferència també observable en el cas dels grups més joves (que es decanten pel "sí" en proporcions més altes), la resta d'indicadors socials ens assenyalen que no hi ha diferències apreciables que permetin considerar aquestes actituds com específiques de determinats sectors. Ben al contrari; les dades semblen indicar que es poden trobar hipotètics votants del "sí" repartits de manera bastant equitativa a tot el llarg de l'estructura social, educativa, ocupacional, d'edats, de població i també entre els electors de

la majoria de forces polítiques més votades que tinguin alguna mena de referent nacional català.

S'imposa, doncs, constatar, si fem cas de les dades de l'enquesta, que la independència és un valor polític pel que sembla àmpliament acceptable i que els partits que la defensin, sempre que ho facin de manera prou versemblant, poden aspirar a ser forces majoritàries i de govern. Fent un símil amb la terminologia pròpia dels estudis tècnics de mercat, diríem que la independència és un "article" que compta amb una demanda potencial gens menyspreable i que té uns nivells d'acceptació i de cotització que la situen com un producte de possible consum de massa. Per tant, el problema si de cas és el de col·locar en el mercat polític l'oferta necessària per satisfer aquesta hipotètica demanda que es detecta, i, alhora, realitzar una campanya de marqueting prou atractiva com per estimular-ne la compra. Ara bé, el que ja no es pot fer és continuar amagant l'ou i dient que com que l'oferta no existeix, la demanda tampoc.

Cal, d'una vegada, prendre consciència que l'objectiu de la independència, segons com es postuli i es defensi, no té per què contradir-se amb la vocació majoritària d'una determinada força política sinó que pot convertir-se en un element més de la seva atracció electoral. Fixeu-vos que diem un element més i no pas l'únic. No sabem fins a quin punt una plataforma només independentista pot recollir el suport d'una franja prou notòria de l'electorat. El que sí que sabem, després d'aquesta i d'altres enquestes, és que la idea d'independència no té per què ser considerada marginal o minoritària, i que, per tant, convenientment argumentada i en el marc d'un projecte més ampli, la seva defensa no hauria de comportar necessàriament una pèrdua de vots.

Salvant totes les distàncies, es podria dir que amb la sensibilitat independentista passa una mica el mateix que amb la sensibilitat ecològica. D'entrada, cometríem el mateix error si volguéssim mesurar el grau de suport a la independència pel vot que reben els partits independentistes, que si pretenguéssim esbrinar fins a quin punt preocupen les qüestions ambientals

prenent com a índex el vot a candidatures ecologistes. De la mateixa manera que podem trobar persones amb un alt nivell de consciència ecològica entre els votants de molt diverses formacions polítiques, també hem vist que hi ha votants del "sí" distribuïts entre les diverses opcions nacionals que recullen més sufragis. Com a corol·lari d'aquesta reflexió, gosaríem dir que, així com tota mena de partits incorporen progressivament en els seus programes punts que fan referència a la salvaguarda de la natura i del medi ambient perquè saben que aquestes són qüestions que poden atreure els electors, els partits nacionalistes catalans caldria que comencessin a pensar en la conveniència d'anar introduint la independència com l'objectiu últim del seu projecte nacional, per boirosos que siguin els terminis de la seva materialització. Una manera de començar a fer camí en aquest sentit fóra que aquests partits deixessin de presentar-se com a no independentistes o fins i tot com a antiindependentistes, per tal com sembla clar que, ara i aquí, en la societat catalana dels noranta, la idea d'independència desvetlla més simpaties que antipaties.

4. Les raons per la independència

4.1. Per què votar "sí"

En aquest apartat pretenem recollir els arguments formulats pels enquestats a l'hora de definir-se a favor de la independència. Òbviament, això no pot fer-se per mitjà d'una casuística completa que contempli les respostes de totes i cadascuna de les persones (es tractava d'una pregunta oberta i, per tant, tothom podia respondre allò que li semblava). A fi d'obtenir una major claredat en els resultats, cal procedir a una certa sistematització que agrupi les respostes al voltant de tres o quatre arguments centrals bàsics, tot i els riscos i els possibles abusos d'interpretació que això pugui comportar.

Abans, però, d'entrar en aquesta qüestió, voldríem fer una reflexió inicial de caràcter més global. I és que ens sembla que el sol fet que s'exhibeixin raons per explicar per què es vol la independència ja és un senyal que aquesta és una proposta "raonable" i que, per tant, no és, com de vegades hem sentit dir, totalment irracional. Això podria semblar evident, però hem considerat oportú de fer-ho explícit donat que en nombroses ocasions s'ha intentat establir, des de determinades posicions político-ideològiques, un paral·lelisme entre independència i irracionalitat. Ara bé, pel que sembla desprendre's de les respostes dels enquestats, la voluntat d'independència no obeeix a un plantejament fonamentalista sense cap tipus de base racional, sinó que es tracta d'una reivindicació argumentada, d'un objectiu que es fa entenedor i s'explica en el marc d'un conjunt de referents de diversa índole.

Un cop ben aclarit d'entrada aquest punt, vegem quines podrien ser aquelles tres o quatre idees-força sota les quals, com ja hem dit abans, fóra possible de classificar les diferents raons individuals aportades per les persones que es van entrevistar. En aquest apartat considerarem només les respostes dels qui van pronunciar-se pel "sí" en l'hipotètic referèndum sobre la independència (que són el 44.5% del total). Les raons adduïdes per aquest col·lectiu poden agrupar-se en tres grans categories: 1) Les que donen com

a argument bàsic la mateixa voluntat d'aconseguir la independència. 2) Les que semblen suposar que la independència és un corol·lari lògic que es desprèn del fet de compartir una determinada identitat nacional. 3) Les que justifiquen l'adhesió a la independència per raons més aviat pragmàtiques que no pas de principi.

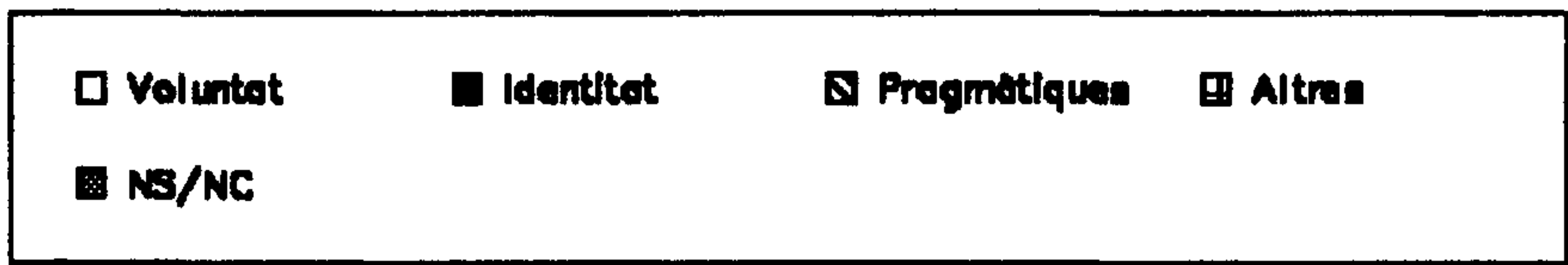
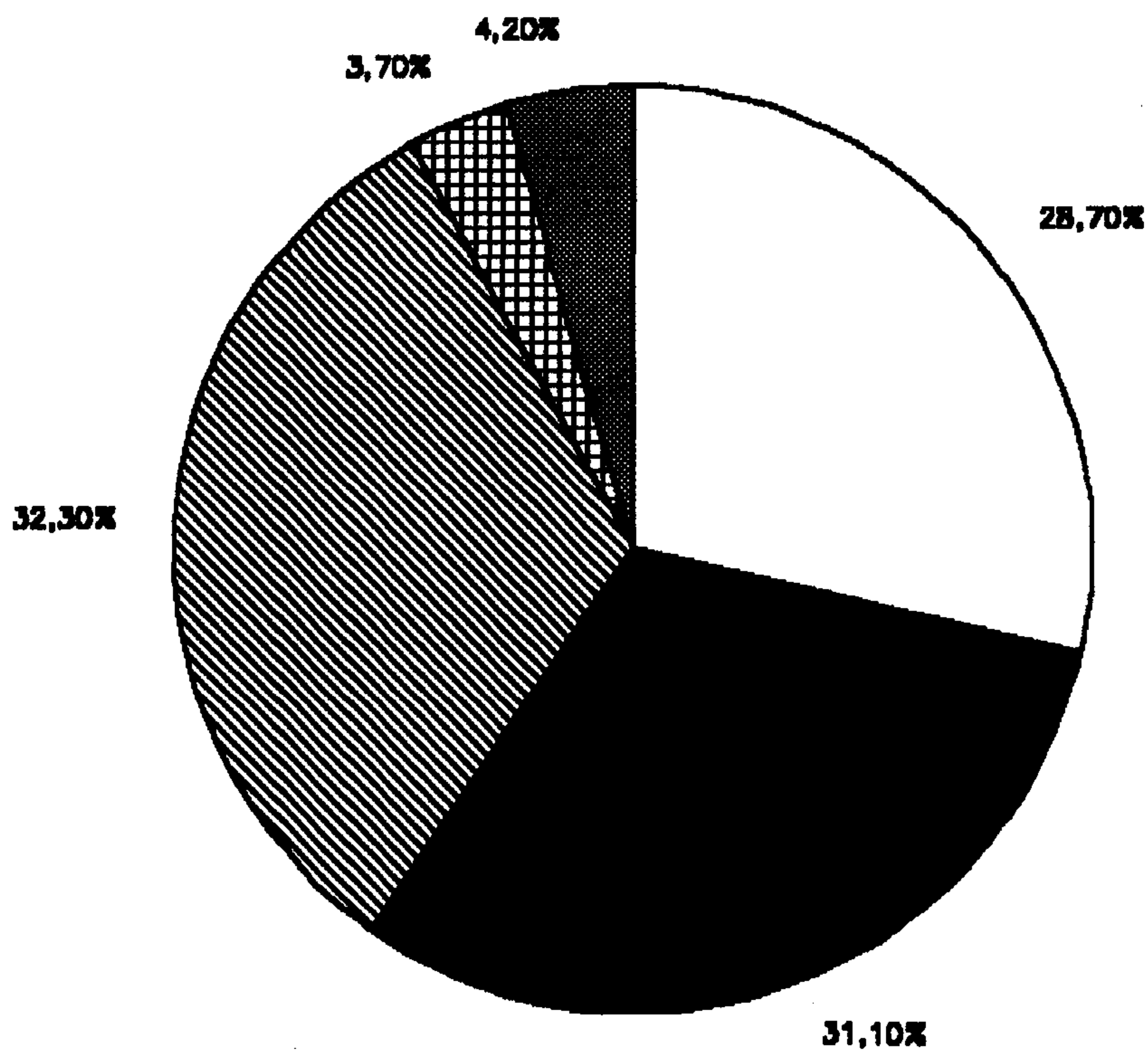
TAULA núm. 66

Raons per a la independència segons grup d'origen

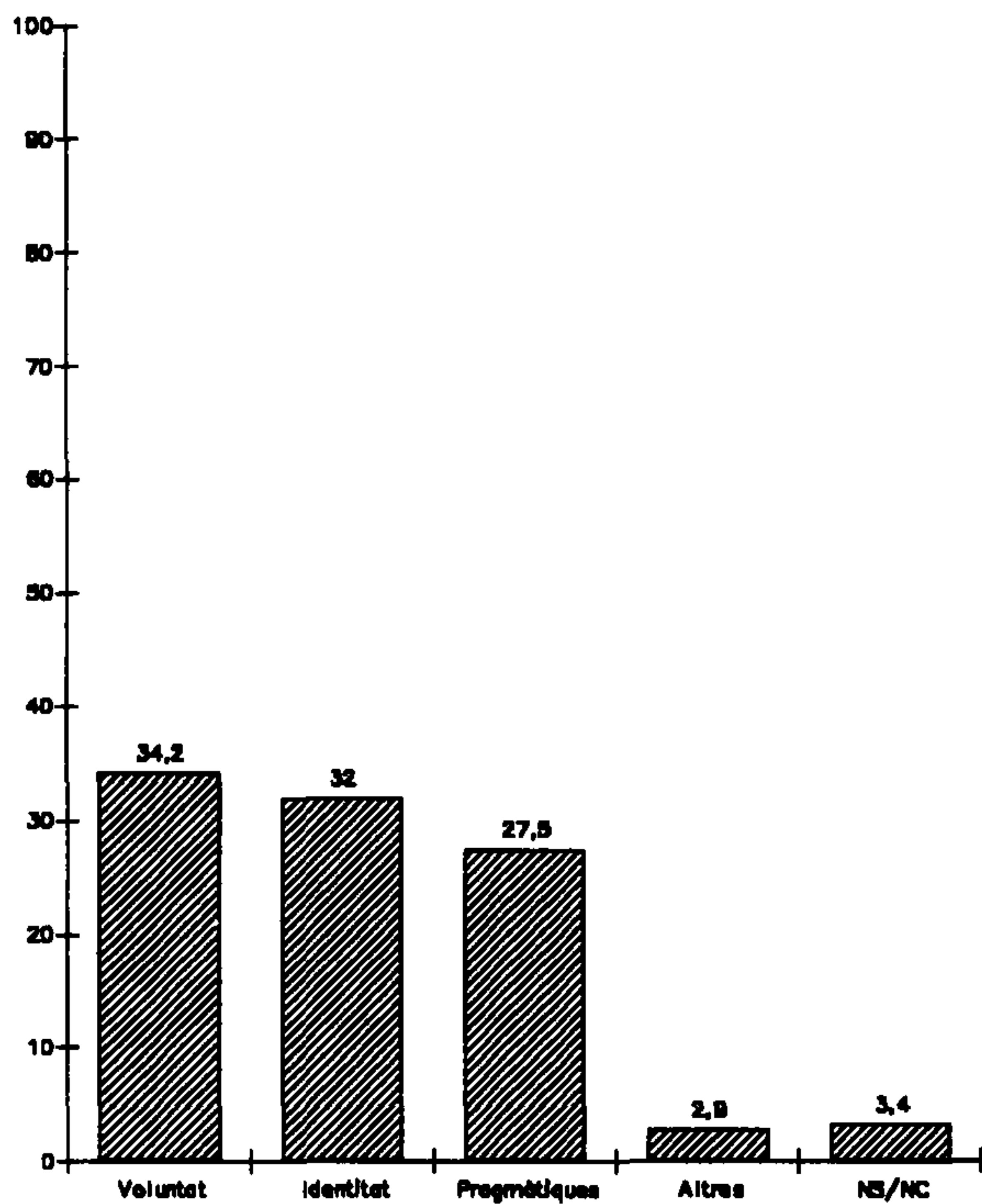
	N=	Autòctons 531	Immigrats 403	Total 934
Raons de "voluntat"		34.2	21.3	28.7
Raons d'"identitat"		32.0	29.7	31.1
Raons "pragmàtiques"		27.5	38.5	32.3
Altres respostes		2.9	5.3	3.7
NS/NC		3.4	5.2	4.2

TOTAL		100%	100%	100%
=====				

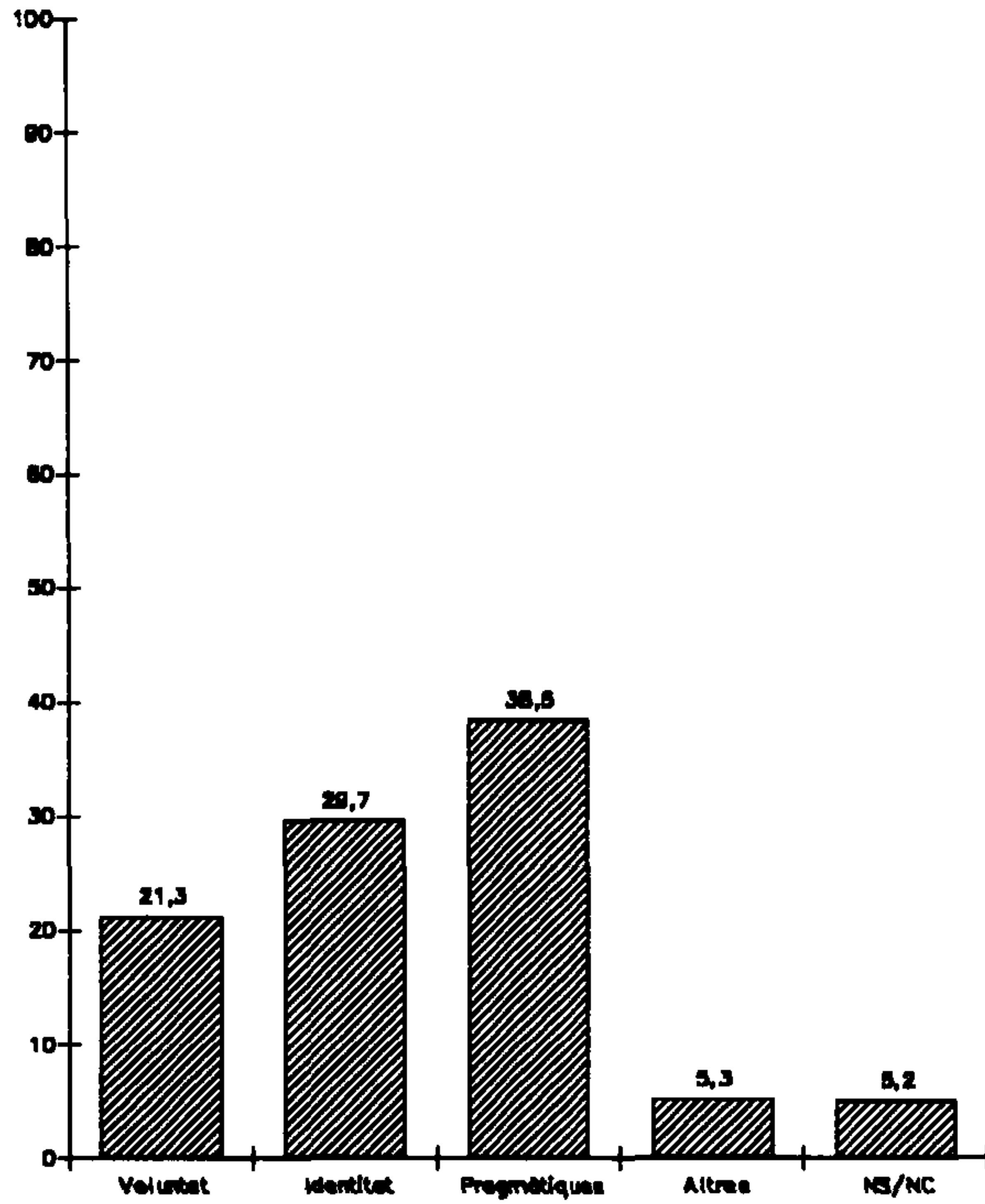
Gràfic núm. 25
RAONS PER LA INDEPENDENCIA
 Total de persones que han votat afirmativament
 (N=934)

Gràfic núm. 26
RAONS PER LA INDEPENDENCIA
Pares nats a Catalunya

Gràfic núm. 27
RAONS PER LA INDEPENDENCIA
Pare i/o mare immigrants

4.2 Les raons de "voluntat"

Anem a pams, i entrem amb una mica més de detall en l'anàlisi de cadascuna d'aquestes tres grans categories en què hem classificat les respostes. La primera és la que podríem descriure de manera sintètica sota l'epígraf de "raons de voluntat". Aquí s'inclouen respostes com és ara "m'agrada la independència", "sóc independentista", "és necessària la independència", "hi estic d'acord", etc. Aquest tipus d'arguments són presentats pel 28.7% del total d'enquestats favorables al "sí". Si parem atenció al grup d'origen observem diferències notables: mentre que per als autòctons el percentatge arriba a un 34.2% dels votants del "sí", en el cas del grup de provinença immigrada s'escurça fins al 21.3%.

TAULA núm. 67
Raons de "voluntat" segons grups d'edat i grup d'origen
(nombres absoluts)

Origen	Autòctons	Immigrats
Edat		
18-24	53	18
25-34	37	20
35-44	26	17
45-54	19	14
55-64	21	7
+64	26	10

TOTAL	182	86
=====		

Tot i que els enquestats d'aquest primer bloc raonen la seva adhesió a la independència per un criteri de voluntat, aquest no és pas un criteri purament tautològic (no és allò de "vull la independència perquè la vull" o "perquè em dona la gana"). Més aviat el que expressa aquesta "raó de voluntat" és una consciència prou arrelada de la necessitat de la independència com perquè no li calgui gaire justificació ni explicitació. Per la gran majoria d'enquestats d'aquest primer bloc la independència

formaria part d'aquelles coses que van semblant evidents i, com a tals, no necessiten gaires explicacions. És a dir, la independència fóra per a ells una d'aquelles qüestions que quan se'ls demana que s'hi pronuncin s'obtenen respostes de l'estil "i tant que sí", "és clar que sí", "evidentment"... Parlant amb termes propis de la sociologia del coneixement, diríem que per als enquestats d'aquest grup la independència estaria ja començant a formar part del seu "món donat per descomptat", és a dir, de tot aquell conjunt de creences bàsiques pressuposades i que no són objecte de problematització.

Després d'aquestes consideracions, resulta més comprensible el desnivell que abans hem advertit en les respostes dels dos grans grups d'origen. Sembla clar que, en principi, es pot esperar trobar més persones d'extracció autòctona que considerin la independència com una cosa evident que no pas en el cas dels de provinença immigrada. Són aquelles persones arrelades aquí des de fa generacions les que més probablement han viscut una socialització en el fet nacional ja des del mateix àmbit familiar, les que molts cops han disposat de pares, avis, oncles, etc. amb militància o adscripció general nacionalista, les que potser han iniciat la seva presa de consciència política al voltant de temes lligats al catalanisme i a la qüestió nacional, les que han viscut directament i personalment els conflictes lingüístics i d'identitat, i les que en més alta proporció, i potser també amb més claredat, es consideren per tot plegat únicament catalanes. Com a resultat de tot això no és estrany que també siguin les més favorables a pensar en la independència com una solució necessària i evident.

Més enllà, també cal tenir present que un altre dels factors per entendre per què la independència pot entrar a formar part, per a algunes persones, del seu "món donat per descomptat" el constitueix el fet d'haver viscut una etapa de relativa llibertat nacional i d'haver tingut oportunitat de conèixer el missatge independentista. És aquesta raó la que té un pes considerable a l'hora de comprendre per què entre els qui esgrimeixen el que hem anomenat "raons de voluntat" hi ha, en un percentatge bastant més alt, les persones més joves (són un 43.3% dels enquestats entre 18 i 24 anys els qui addueixen

aquest tipus de raons quan donen arguments per al seu vot favorable a la independència).

4.3. Les raons d' "identitat"

El segon gran epígraf sota el qual es poden aplegar els arguments d'un sector també prou notable d'enquestats és el que resumidament podríem caracteritzar com les " raons d'identitat". Les persones que justifiquen d'aquesta manera el seu vot favorable a la independència acostumen a dir que la volen perquè "sóc català", "estimo Catalunya" "els catalans som diferents, pensem diferent i sentim diferent", "tenim una cultura diferent", "per defensar la història, els costums i les tradicions", "me siento identificado con el lugar en que vivo"... Les respostes d'aquest bloc representen un 31.1% del total d'enquestats que votarien "sí". Per grup d'origen, i contràriament al que passava amb "les raons de voluntat", no s'observen pràcticament diferències. En el cas dels autòctons, el percentatge es situa en un 32.%, mentre que per als d'origen immigrat arriba a un 29.7%.

TAULA núm. 68

Raons d' "identitat" segons grups d'edat i grup d'origen
(nombres absoluts)

<u>Origen</u>	<u>Autòctons</u>	<u>Immigrats</u>
<u>Edats</u>		
18-24	26	23
25-34	25	22
35-44	21	12
45-54	27	26
55-64	28	17
+64	43	20

TOTAL	170	120
=====		

Els arguments que poden qualificar-se com "raons d'identitat" insisteixen generalment a presentar la independència com a conseqüència d'un sentiment

d'autoidentificació personal amb el país, amb un poble diferenciats per tot un seguit de característiques, que té els seus drets i que hom creu que ha d'autogovernar-se. Les raons d'identitat poden anar des de les de caire més emotiu ("me l'estimo", "el sento meu", "m'agrada", "és únic" i altres expressions gairebé amoroses) fins a les més polititzades o ideologitzades que insisteixen en el caràcter nacional del poble català ("perquè som un país amb una llengua pròpia", "defenso la meua nacionalitat") i expressen que com a tal nació mereix la independència ("perquè fóssim una nació reconeguda", "perquè som una nació", "perquè volem ser un país i hi tenim dret històric"). Es creu, a més, que la independència serviria també per enfortir i preservar aquella mateixa identitat nacional que ara ja la justifica, per assegurar la continuïtat històrica del poble català com a poble diferenciats ("per ser més nosaltres").

Els enquestats d'aquest segon bloc es manifesten catalans amb una clara connotació nacional. Per a ells allò que és gairebé una evidència col·lectiva, que com a tal comença a formar part del seu "món donat per descomptat", és el fet que Catalunya és una nació o, com a mínim, un poble molt diferenciats dels que l'envolten. Aquest és el màxim argument que invoquen per justificar el seu vot favorable a la independència, la que els sembla la raó més incontestable. A diferència dels del primer bloc (els qui esgrimien "raons de voluntat"), ells encara han d'argumentar per què es senten partidaris de la independència, però en canvi els sembla que no han d'explicar per què es senten catalans. Ésser i sentir-se catalans ja és per a ells una cosa "evident", "normal". Discutir això seria vist com a forassenyat. Haver d'explicar perquè ho són o bé perquè se'n consideren els semblaria del tot absurd : "I ara!, és clar que ho som. ¿Què hauríem de ser si no?".

A risc de forçar una mica la interpretació, gosaríem dir que aquest pot ser un col·lectiu que ha tingut menys accés a un discurs sobre la independència, que probablement presenta uns índexs de politització més baixos, i que, per tant, viu la catalanitat a un nivell més d'experiència quotidiana. Pot sobtar que aquestes raons d'identitat siguin compartides quasi per igual, tant pels

autòctons com per les persones d'origen immigrat. Ara bé, cal tenir present que dels membres d'aquest segon grup que votarien "sí", prop d'un 50% diuen parlar habitualment el català com a llengua prioritària. Això vol dir que per a molts la seva identitat és clarament la catalana, i per tant la poden adduir com a argument de la mateixa manera que ho fan els autòctons.

Hi ha un altre aspecte rellevant d'aquestes "raons d'identitat". I és que, pel que fa als autòctons, aquest tipus de raons es donen més com més edat tenen les persones entrevistades (vegeu taules 67 i 68).

Aquest fet pot tenir diverses explicacions. D'una banda, les generacions de més edat són les que han estat menys familiaritzades amb el discurs independentista, el qual s'ha intensificat notablement aquests darrers anys i ha fet forat sobretot entre la gent més jove. Per tant, per a molts dels més grans difícilment la independència pot ser vista com una cosa més o menys evident, com una solució "natural" o "lògica" als problemes actuals de Catalunya.

En canvi, allò que no posen en qüestió molts enquestats d'aquestes generacions és la consciència de formar part d'un poble diferenciats, amb una identitat específica. Quan cal argumentar el seu hipotètic vot favorable a la independència, la percepció de les diferències -és a dir, el sentiment d'identitat- esdevé sovint el gran argument. No és gaire sorprenent que sigui així, atès que d'una banda també són aquestes les generacions que han patit l'agressió més brutal i directa als seus referents bàsics d'identificació (des de la prohibició de la llengua fins a la supressió dels seus òrgans d'autogovern), i, de l'altra, són les persones d'aquesta edat les que han tingut oportunitat de viure en una Catalunya molt més homogènia que la d'avui (immigració molt més reduïda, presència molt més minsa de l'espanyol com a llengua parlada i de carrer, etc.).

4.4 Les "raons pragmàtiques"

Finalment, hi ha tot un seguit de respostes argumentades seguint un tipus de raons que podríem caracteritzar amb la denominació general de "raons pragmàtiques". Els qui s'hi acullen, a l'hora de dir per què emetrien un vot favorable a la independència fan servir expressions com ara "hi sortiríem guanyant", "fóra millor en tots els conceptes", "estariem millor", "tot aniria més bé", "prosperariem"...; o bé esmenten millores concretes: "iríamos mejor. Tendríamos más trabajo", "milloraria la riquesa", "milloraria el benestar social", "seria millor per a la cultura", "milloraria la qualitat de vida"... Totes aquestes afirmacions tenen en comú el fet de relacionar la idea d'independència amb una millora substancial de les condicions de vida. Hi ha la sensació bastant estesa entre els enquestats d'aquest bloc que amb la independència hi sortiríem guanyant, fins al punt que és aquesta raó ("la independència faria que tot anés més bé") la que creuen més determinant a l'hora de decantar-se pel "sí".

Aquesta mena d'arguments són propugnats per un 32.3% del total d'enquestats que votarien afirmativament en la hipotètica consulta que permetés obrir un procés gradual cap a la plena llibertat nacional. Si en considerem la distribució en els dos grans grups d'origen, ens podem adonar que un 27.5% dels autòctons fan servir aquest tipus de raons mentre que són un 38.5% en el cas dels d'origen immigrat. Aquí, doncs, sí que hi torna a haver diferències, però ara amb una inversió de percentatges. Són més les persones de provinença immigrada que s'apunten a aquestes "raons pragmàtiques" que no pas les d'origen català, tot i que els nivells d'adhesió són prou remarcables en els dos grups d'origen.

TAULA núm. 69
Raons "pragmàtiques" segons grups d'edat i grup d'origen
(nombres absoluts)

<u>Origen</u>	<u>Autòctons</u>	<u>Immigrats</u>
<u>Edats</u>		
18-24	16	30
25-34	31	39
35-44	22	26
45-54	24	28
55-64	33	20
+64	20	12

TOTAL	146	155
=====		

En el cas dels enquestats que donen "raons pragmàtiques" per justificar el seu suport a la independència, hem de tenir present que allò que els fa decantar-se en aquest sentit no és tant la convicció independentista, entesa com un "a priori" que no cal explicitar, ni tampoc la consciència de poble diferenciats que com a tal té dret a autogovernar-se, sinó la sensació, difusa però àmpliament compartida, que la independència significaria una millora en tots aquells aspectes més immediats que afecten la vida de cada dia. La independència no és per a ells tant una qüestió de principi com una qüestió d'interès.

Plantejaments com aquests connecten molt bé amb una mentalitat bastant estesa al país que valora aquesta dimensió pràctica i utilitària de les coses. Hom creu que és bo allò que pot tenir bones conseqüències o aquelles coses de les quals es pot treure profit i que poden fer servei. Això és així sobretot per a les generacions més grans d'autòctons, que són els qui més sovint tenen en compte aquests elements a l'hora de prendre decisions o d'efectuar determinades accions (pel que fa al cas concret dels qui han votat "sí", podem veure que els qui han presentat "raons pragmàtiques" són un 16.5% dels autòctons entre 18 i 24 anys, mentre que entre els de 45 a 54 anys són un 32.5% i entre els de 55 a 64 anys un 39.7%).

No ens ha de sorprendre: Catalunya ha estat històricament un poble molt castigat, molt apallissat, al qual les circumstàncies no han deixat somniar gaire, sinó que l'han abocat a una acció persistent per tal de sobreviure i de surar. Aquí gairebé mai no s'han tingut a favor ni l'Estat ni tan sols la geografia o el medi físic, que ha dificultat les pràctiques agrícoles i el transport. En aquest sentit, podríem dir que tot això ha generat una mena de "filosofia del marge": de la mateixa manera que els pagesos catalans han hagut d'aprofitar els marges per salvar els obstacles d'una orografia hostil, s'ha estès en general la convicció que res se'ns regala i que per tant l'esforç (que ja es valora per ell mateix) s'ha d'adreçar prioritàriament cap a activitats que puguin suposar una millora o un profit tangibles. Aquest "realisme", que valora molt l'empenta individual i que presenta unes clares connotacions ascètiques, ha fabricat un cert tarannà col·lectiu caracteritzat per la prevenció desconfiada, per l'esperit analític i per les actituds calculades. Així, davant de qualsevol proposta, el que hom creu que cal fer no és tant afegir-s'hi irreflexivament i de manera impulsiva com rumiar-la a fons i assegurar-se que comportarà més guanys que no pas pèrdues.

El fet que molts autòctons -especialment els més grans- justifiquin el seu vot favorable a la independència adduint "raons pragmàtiques" s'explica doncs, en bona part, pel predomini que en ells té el tarannà que acabem de descriure. El seu no és un argument precisament heroic ni respon gaire a motius d'orgull o de sentimentalitat, sinó que la seva predisposició independentista es justifica en funció d'un càlcul utilitari, d'una previsió aproximada dels avantatges que la independència podria comportar i d'una constatació repetida dels desavantatges que realment suposa la situació actual de dependència.

En el cas dels enquestats de provinença immigrada que votarien "sí", se'n pot trobar un 38.5% que justificarien el seu vot al·legant allò que hem denominat "raons pragmàtiques". Ara bé, els motius que fonamenten aquesta argumentació ens sembla que no són ben bé els mateixos que en el cas dels autòctons. No podem pensar que aquell tarannà específic dels catalans que

acabem de caracteritzar a grans trets hi sigui també present en la mateixa mesura, per tal com aquest és el resultat de tot un reguitzell de vivències històriques, de pràctiques socials i culturals i de records compartits que han anat estructurant una manera de fer, una manera de ser i una manera de pensar determinades. Com és lògic, aquest llegat no se l'han pogut fer gaire seu moltes de les persones d'origen immigrat, atès que ha estat una altra la seva memòria històrica i unes altres les condicions socials en les quals han viscut.

Així doncs, els motius que expliquen les "raons pragmàtiques" d'aquestes persones a l'hora de justificar el seu vot favorable a la independència caldria anar a buscar-los més aviat a una altra banda. En aquest sentit, ens sembla que si tanta gent argumenta que la independència suposaria millores és perquè, des de fa ja bastant temps, i per a un nucli substancial de la població immigrada, el concepte de Catalunya i tot el que hi va lligat s'associa de manera gairebé immediata amb una sensació general de millora. Una sensació que, en molts casos, la mateixa experiència personal ha anat confirmant: per a molts, el fet de venir a Catalunya ha suposat una clara millora en les seves condicions de vida i de treball, i, respecte del seu lloc d'origen, els ofereix millors expectatives de futur.

També hem de tenir en compte que, anant més enllà de les experiències estrictament individuals, aquest col·lectiu immigrat que resideix a Catalunya des de fa com a mínim 20 anys ha compartit amb els catalans autòctons moltes de les experiències més significatives de la història recent del país. Això ha permès que també s'hagi estès entre ells la percepció negativa del tracte que el Govern central ha donat i dona a Catalunya, i que hagin pogut també contrastar amb els avantatges que es poden desprendre de la consecució de l'autonomia.

Són tots aquests factors els que els fan pensar que amb la independència les coses podrien anar segurament millor. En alguns nuclis provinents de la immigració, la idea de reforçar Catalunya és vista amb molta simpatia en la mesura que ells ja es consideren part de la realitat actual de Catalunya i

que, per tant, d'una manera quasi automàtica, relacionen una millora de la condició nacional amb una millora de la seva pròpia condició. Per a ells, doncs, el que compta i amb el que s'identifiquen és més la realitat present i futura del país i les millores que aquest pugui aconseguir amb la seva independència que no pas l'apel·lació a un passat que, com ja hem dit en altres moments d'aquest treball, molts d'ells no havien compartit. Per resumir-ho d'una manera gràfica, diríem que a aquests sectors els interessa la independència més per viure i per conviure que no pas per revivre. Allò que els pot engrescar de la independència és la seva dimensió de present i de futur, les expectatives que pot obrir, i no tant, en canvi, el seu caràcter de restitució d'una sobirania de la qual s'havia gaudit en el passat.

El fet que aquest tipus de "raons pragmàtiques" siguin les més esmentades per les persones d'origen immigrat (un 38.5% dels qui votarien "sí" ho farien pensant que la independència comportaria millores) s'entén si es té present que a l'hora de fer aquesta argumentació no és necessari mobilitzar ni raons de voluntat ni raons d'identitat, en les quals en alguns casos potser els fóra més difícil de reconèixer-se. Per contra, l'argument de la millora és molt més al seu abast i s'adiu també molt més amb la seva experiència, que, com hem vist, ha estat determinant per orientar-los cap a una actitud favorable a l'extensió de l'autogovern.

Conclusions

A tall de conclusió voldríem destacar que, encara que pugui semblar paradoxal d'entrada, les respostes que recullen un percentatge global més alt d'adhesió són les que justifiquen la independència per raons de tipus pragmàtic. L'argument que sembla més convincent per decantar les voluntats de molts dels enquestats és que la independència suposaria millores tangibles, és que amb la independència creuen que hi sortirien guanyant. Si hem dit que pot semblar paradoxal és perquè hi ha hagut un discurs persistent i hegemònic que a l'hora d'imaginar una Catalunya independent l'ha volguda presentar com un escenari de misèries i desgràcies. És tot allò que Catalunya, per ella

mateixa, esdevindria una mena de nova Albània, un país aïllat i pobre que donaria l'esquena a Europa. En canvi, per molta gent sembla que la independència de Catalunya es relacioni, al contrari, amb una millora efectiva a tots els nivells, i que aquesta sensació sigui precisament la que justifiqui la seva posició favorable.

Si hi ha un sector tan considerable d'enquestats que creu que la independència suposaria una millora general de les condicions de vida del país, això ja indica que hi ha també una percepció molt acusada dels desavantatges reals que comporta l'actual situació de dependència (cosa que de fet ja hem comprovat en l'apartat anterior d'aquest estudi, que feia referència a la percepció subjectiva del règim polític). Només des de la constatació àmpliament compartida que les coses no funcionen com caldria s'entén que aquest argument de les millores efectives sigui un dels més utilitzats a l'hora de raonar per què es vol la independència.

D'altra banda, contra l'estereotip també dominant que afirma que la independència és una volada de coloms de quatre idealistes sentimentals, aquests resultats indiquen que, per a un nombre gens menyspreable de catalans, la independència és una qüestió gairebé més d'interès que no pas d'honor. Amb això volem dir que el mòbil que impulsa molta gent a pronunciar-se pel "sí" en el simulacre de referèndum que havíem plantejat, no és tant la convicció a partir d'uns principis o l'actitud conseqüent respecte d'un ideal, com la previsió més o menys calculada del profit material que es pugui treure de la independència. Així doncs, l'objectiu no es defensa tant per raons utòpiques com per un cert realisme, que valoraria sobretot les conseqüències positives, tangibles, que comportaria una situació d'autogovern integral.

Tot plegat pot semblar xocant, perquè aquestes no són ben bé les raons que estem acostumats a sentir en boca de l'independentisme militant. Aquest més aviat ha fet servir tradicionalment un discurs que ha apel·lat a qüestions d'honor. D'aquesta manera, la lluita per la independència esdevé un afer de dignitat, una reacció contra ultratges que no es poden consentir, un acte

necessari i obligatori si es vol restituir la condició moral dels catalans com un poble d'homes lliures. Aquí la independència és sobretot una qüestió de valor perquè és sobretot una qüestió de valors. I per tant, tot allò que tingui a veure amb interessos més pragmàtics i calculats passa bastant a segon terme.

Els orígens romàntics del nacionalisme expliquen en bona part el predomini d'aquests arguments èpics. El sol fet de caracteritzar el procés cap a la independència com una "lluita d'alliberament" ja és prou indicatiu de la presència d'un "ethos", d'un tarannà d'arrel guerrera i aristocràtica, que s'adiu molt amb les actituds i els valors que reivindica el romanticisme. El militant independentista és vist, al seu torn, com una mena d'heroi o de sant, com un personatge singular, ascèticament disposat al sacrifici i a la renúncia per servir amb fidelitat el seu ideari, que es converteix gairebé en un codi d'honor. El màxim tort que pot fer és precisament abandonar l'organització, cosa que es considera moltes vegades com una autèntica traïció o deserció.

Recollint la distinció clàssica de Max Weber entre l'"ètica de la convicció" i l'"ètica de la responsabilitat", enteses com els dos tipus d'actituds bàsiques d'acord amb les quals s'emprèn l'acció política, diríem que l'independentisme organitzat s'ha orientat tradicionalment més aviat segons el primer criteri. És a dir, que allò que ha destacat com a més important ha estat sobretot la conseqüència respecte d'uns ideals més que no pas les conseqüències pràctiques que l'assoliment dels seus objectius poguessin tenir per al conjunt de la població. Per contra, les respostes dels qui assenyalen "raons pragmàtiques" com a decisives a l'hora de pronunciar-se a favor de la independència mostren que, en aquestes persones, l'ètica que predomina és la que Weber caracteritzaria com l'ètica de la responsabilitat. Dient-ho ras i curt, aquí allò que veritablement importa és calcular i sospesar bé els resultats pràctics que es preveu que es desprendran d'una actuació determinada.

No cal rumiar gaire per veure que aquest conflicte d'ètiques s'ha de traduir, de fet, en una dificultat d'intercomunicació, ja que resulta que allò que uns volen dir no és precisament allò que els altres voldrien escoltar. Potser és aquesta una de les raons que expliquen la relativa manca de ressò social i electoral de les forces independentistes.

La prudència més elemental ens aconsella no forçar excessivament unes conclusions que es desprenen de la classificació -sovint problemàtica- de les respostes que han anat donant els enquestats a l'hora de raonar el seu suport a la independència. Ens semblaria forassenyat deduir del que és en tot cas una tipologia aproximada, i per tant plena d'ambigüitats i de problemes formals, tot un seguit de "veritats" definitives i inqüestionables que tinguessin la pretensió d'assenyalar quines són les "autèntiques" motivacions que expliquen que un sector notable de la mostra hagi decidit optar pel "sí" en el referèndum. El nostre propòsit és molt més modest: no es tracta tant d'establir dogmes com de plantejar un exercici hermenèutic, interpretatiu; per tant, intrínsecament obert a la revisió i a la polèmica.

Tanmateix, i en aquesta línia que acabem d'apuntar, gosaríem formular una interpretació determinada respecte del conjunt de raons que hem anat observant que es donaven a favor de la independència. Insistim que aquesta és només una de les interpretacions possibles i no pas l'única.

La presència d'un nombre considerable de respostes del tipus de les que podríem encabir sota l'epígraf de "raons pragmàtiques" sembla mostrar-nos que l'objectiu de la independència no es defensa només per motius essencialistes o d'altres que podrien ser titllats d'"irracionals", sinó també, i sobretot, per motius que podríem qualificar d'"instrumentals" o "racionalitzats". És a dir, que per a un sector important dels enquestats, la independència no es veu tant com una finalitat en ella mateixa, sinó més aviat com un mitjà que pot procurar millores constatables en les condicions de vida. Quan dèiem que la independència esdevenia per damunt de tot una qüestió d'interès era precisament això el que volíem dir.

Creiem que si es vol que el missatge independentista arrel·li, allò que cal potenciar és aquesta associació d'idees entre independència i millores col·lectives. Cal que es procuri estendre la convicció que la independència no és només un objectiu utòpic i noble, sinó que ha de ser percebuda bàsicament com un projecte que convé i que interessa. En la mesura que es generalitzi la sensació que amb ella hi sortiríem guanyant, cal esperar que també creixi paral·lelament la voluntat d'aconseguir-la. Pel que sembla deduir-se de l'enquesta, aquest és l'argument que podria convertir la independència en un objectiu majoritari, per tal com és el que atreu més gent. D'altra banda, és també l'argument més "ecumènic", en el sentit que recull un grau de suport molt notable en tots dos grups d'origen. La seva adopció, doncs, no discriminaria en principi ningú, ans al contrari: és tot just entre les persones de provinença immigrada que aquests plantejaments tenen proporcionalment una més bona acollida.

Ara bé, la possibilitat que la independència pugui arribar a interessar una majoria de la població de Catalunya no depèn tan sols de l'interès que hi posin les organitzacions polítiques que defensin aquest objectiu. Depèn també, i en bona mesura, de l'evolució de l'actual règim autonòmic. Per una banda, la necessitat de la independència es pot fer més peremptòria si comença a haver-hi una percepció generalitzada de les insuficiències que resulten de l'aplicació que es fa de l'Estatut. Per l'altra, cal que ja des d'ara es mantingui i es reforci aquella sensació popular, tantes vegades subratllada en el decurs d'aquest treball, que més autonomia implica una gestió més eficient i més orientada a la satisfacció dels interessos col·lectius del país. Aquest segon punt, doncs, està directament condicionat pel sentit de responsabilitat i pel compromís nacional que mostrin a cada moment els qui ara ens governen. Cal, en aquest sentit, que l'administració autonòmica aconsegueixi de ser vista no només com una altra administració, sinó com una administració que, alhora que és la nostra, és la millor i la més efectiva, i que si no ho és més es deu sobretot a l'estret marge d'autogovern de què disposa. Tan sols la demostració de competència per part dels governants pot estimular la població a demanar que se'ls atorguin més competències.

Per acabar, i en una línia de reflexió més general sobre les raons que es donen a favor de la independència, voldríem destacar que els "arguments" que podrien ser titllats de racistes o xenòfobs no tenen cap paper rellevant en les respostes que ens proporcionen els enquestats. Pràcticament ningú no fa servir raonaments que connotin un sentiment de menyspreu o d'odi envers un altre grup ètnic que no sigui el seu. Ens sembla que això és molt remarcable, perquè indica que hi ha una voluntat abassegadorament majoritària de conviure en harmonia. Tota una lliçó de tolerància per als que insisteixen en el caràcter intolerant i excloent del nacionalisme.

IV. REFLEXIONS GENERALS, A TALL DE CONCLUSIO

Sovint les conclusions d'una enquesta són, com les mateixes dades, tranquil·litzadores. Se'n fa una interpretació familiar, que assossega, que ens confirma i que ens conforta. Si nosaltres hem volgut, ja des de la introducció, donar-li una mica el tomb al mètode d'enquestes, és lògic que ara us presentem unes conclusions que més que assossegar, desassosseguen. Unes conclusions que volem crítiques o desemmascaradores d'uns quants estereotips, d'unes quantes idees fixes que no són tant les del discurs antinacionalista dominant, sovint tant criticat en molts dels capítols precedents, sinó precisament aquelles que han estat compartides amb més o menys intensitat per tots els sectors del nacionalisme català, des del més moderadament autonomista fins al més radicalment independentista. L'enquesta i els seus resultats no ens serveix tant aquí de text on fonamentar les nostres crítiques com de pretext per formular-les, tot i que les dades que hem recollit i que hem presentat vénen a donar suport a les posicions que aquí defensarem. Aquesta part del nostre estudi serà potser la més polèmica, però és que creiem que com a sociòlegs la nostra feina no és consolidar creences sinó provocar el neguit i el dubte davant d'aquelles certeses que es consideren evidents. Per fer això ens ha semblat necessari identificar i analitzar críticament alguns mites que han format part de les evidències compartides per gairebé tot grup nacionalista.

1. El mite de la consciència (bàsicament estès entre els nacionalistes moderats)

S'ha cregut durant molt temps que el primer pas per a una efectiva nacionalització del país era que es produís un creixement de la consciència nacional del poble català. Això volia dir que la majoria de la població fos més conscient de la seva personalitat nacional, de la seva pròpia història, que tingués una actitud de fidelitat lingüística, que anés reclamant nivells cada cop més alts d'autogovern. Sovint hem sentit a dir que una política veritablement nacional pressuposava un nivell de consciència nacional més alt del que es dona avui entre els ciutadans del Principat de Catalunya. Aquestes

són, de vegades, excuses de mal pagador. No és la política nacional la que depèn de l'evolució de la consciència nacional, sinó més aviat al contrari. Només una acció política decidida pot fer créixer significativament una consciència nacional d'altra banda prou viva (si es considera tota l'etapa de repressió i persecució de la qual ben just estem sortint).

Quan de vegades els polítics esmenten la "realitat" o el "realisme" per justificar la moderació de la seva política s'obliden -o volen oblidar-se- del fet que la Realitat -així, amb lletra majúscula- no existeix. Les diverses realitats es construeixen socialment a partir de tota una colla de processos de creació simbòlica que generen l'adhesió i el suport d'una part important de la població. A més, si la política no ha de servir per transformar la "realitat", ¿aleshores de què ens serveix?

Cal tenir present que si es renuncia a construir una "realitat" catalana, perquè es creu que la consciència de la gent no és encara prou "madura", el que s'està fent és deixar les mans lliures als qui pretenen convertir l'Estat espanyol en una única nació: l'espanyola. Fixeu-vos que des de l'Estat ningú no espera que creixi per ella mateixa la consciència d'espanyolitat -prou feble entre els catalans com hem acabat de veure- sinó que el mateix Estat s'encarrega de fabricar-la i d'introduir-la activament entre els ciutadans. I la presència de l'Estat en aquest camp no és casual: precisament la diferència de mentalitat entre els dirigents espanyols i els catalans s'explica, en bona part, perquè ells tenen un Estat a favor i nosaltres el tenim en contra.

Combatre aquest mite de la consciència ens sembla més urgent ara que mai, perquè per primera vegada s'està donant un procés accelerat de modernització econòmica, política i social d'Espanya sobre el qual es recolza el neonacionalisme espanyol que representen partits com el PSOE. Aquesta modernització creixent d'Espanya posa en crisi el model tradicional de percepció diferenciada entre Catalunya i Espanya, que en bona part estructurava la consciència d'identitat i de formar part d'un país diferent que tenien els catalans. La consciència nacional a Catalunya s'havia

fonamentat en un grau molt alt sobre aquests contrastos comparatius que, en començar-se a desdibuixar, poden crear problemes en l'articulació d'un sentiment nacional de diferència.

Hi ha encara un altre aspecte d'aquest mite de la consciència que, per evident que sigui, s'oblida amb sorprenent facilitat. I és que el països nacionalment "normals" (és a dir, per a qui encara no ho entengui, els que disposen d'un estat propi) no es caracteritzen per tenir uns ciutadans amb un alt grau de "consciència nacional", sinó més aviat al contrari. Si se'ns permet exagerar només una mica diríem que allò que tenen és "inconsciència nacional". Que se'ns entengui bé: no estem dient que els francesos o els italians no posseeixin cap sentiment d'identitat. Ben a l'inrevés: aquest sentiment és tan fort que ha esdevingut part de l'inconscient col·lectiu (si se'ns autoritza a modificar el concepte de la "conscience collective" de Durkheim), és a dir, d'aquelles coses tan evidents que formen part del nostre món donat per descomptat, d'allò que n'estem tan segurs que qualsevol dubte que ens pugui plantejar algú el considerem ràpidament com una ximpleria. I aquest sentiment gairebé inconscient, instintiu, de pertinença nacional no s'ha generat en sec, del no-res. Els francesos o els italians han estat persuadits, i de vegades coaccionats, a esdevenir el que són. Aquesta "inconsciència nacional" ha estat el resultat d'un procés conscient d'inculcació, d'adoctrinament i de manipulació simbòlica efectuat des de l'Estat i on tots els procediments s'han fet servir (des de l'escola al servei militar, passant pels ferrocarrils i la premsa). Ha estat, doncs, la conseqüència d'una política nacional i nacionalitzadora feta amb efectivitat i sovint sense gaires escrúpols ni massa respecte a la identitat dels diferents pobles que configuraven aquell Estat.

Els catalans podem pretendre (i això ens honora) que sigui possible nacionalitzar el país amb més escrúpols i amb més respecte dels que han demostrat la majoria dels Estats constituïts. Ara bé, hi ha dues coses que no podem pretendre: 1) creure que es pugui imaginar una veritable reconstrucció nacional sense plantejar, tard o d'hora, la qüestió de l'Estat; 2) creure que ens podrem convertir en una mena de poble ideal on cadascun

dels nostres conciutadans sigui un expert en la història i la geografia del país, un quasi-lingüista i a més un entès en literatura catalana. Això no passa en cap altre país del món i és, per tant, més que dubtós que pugui passar en el nostre. Que ningú no cregui que dient això volem menystenir l'important paper que té la formació cultural nacional, que en el nostre cas encara està ben dessota del que considerariem els mínims indispensables. En aquest sentit només demanariem tres coses: més formació, més formació i més formació. Però també és veritat que aquesta formació convé més que a ningú als intel·lectuals mateixos, que són els qui de fet configuren i escampen la consciència nacional. Som ben lluny encara de tenir una intel·lectualitat nacional com cal. I no només això, sinó que darrerament observem un creixent allunyament del nacionalisme per part d'alguns sectors de la intel·lectualitat autòctona.

Si als intel·lectuals els cal un augment de la seva consciència nacional, també és veritat que als polítics els cal una millora en la seva pràctica nacional. En efecte, tal i com ens mostra l'enquesta, el nivell general de consciència nacional quan considerem la població total ja és prou gran com per demanar més autogovern i una política nacionalment més agosarada. La vella excusa segons la qual calia esperar fins que la consciència nacional fos més sòlida per tal de fer un salt qualitatiu en el procés de construcció del país, es mostra a hores d'ara com un argument si més no poc concordant amb aquella "realitat" sovint massa invocada. I a l'hora d'esmenar alguns aspectes de l'estratègia política actual també convindria tenir present que cal fer-ho partint d'uns nous plantejaments. Els que diuen, com hem fet aquí, que ha de ser la política nacional la que desvetlli la consciència i en sigui motor, i no pas a l'inrevés.

En aquest sentit ens sembla cabdal·adonar-nos dels límits que avui presenta allò que podríem anomenar la cultura del voluntarisme, en la qual s'ha fonamentat molt sovint tant la teoria com la pràctica del nacionalisme català.

Per voluntarisme entenem aquí el conjunt de discursos i d'actituds que se centren en la voluntat subjectiva de les persones individuals i dels petits grups, com si en aquesta es trobés el veritable desllorigador de la situació present del nostre poble. És tot allò de la "cultura de peatge", del "depèn de tu", del "entre tots ho farem tot", de la importància de l'esforç individual, de l'altruisme, de l'associacionisme, de l'ètica personal, etc. No volem pas criticar frontalment aquestes coses que innegablement tenen molt valor. Però, segons el nostre parer, ha arribat el moment de situar-les en el context actual per entendre-les i entendre també les seves limitacions a hores d'ara.

La cultura del voluntarisme s'ha desenvolupat, tradicionalment, en temps de la resistència nacional als diferents intents de genocidi cultural a què ha estat sotmès el nostre país. Aleshores, quan no era permesa l'acció política oberta i no es podia comptar ni amb la més mínima escletxa d'autogovern, la cultura del voluntarisme era segurament l'única factible. S'entén, doncs, que a l'època es pensés i s'actués d'aquesta manera. Però per molt que això sigui comprensible i que també ho sigui que, per la mateixa inèrcia de les coses, aquests capteniments es mantinguin encara avui, no és menys cert que la situació ha canviat sensiblement i que cal adonar-nos que no es pot continuar funcionant com abans.

Avui comptem amb una certa, encara que migrada, autonomia política que permet iniciar la reconstrucció del país també "des de dalt" i no només "des de baix". En aquest nou marc, la cultura del voluntarisme no és tan sols insuficient sinó que sovint s'invoca per justificar la dimissió del poder polític pel que fa al plantejament de mesures efectives de nacionalització del país, que vertebrin una acció política i institucional clarament nacional. El voluntarisme típic de la resistència s'ha retraduit en el discurs tan repetit i tan de moda sobre la societat civil i les seves virtuts. Sembla com si la tasca dels polítics es reduís a animar, dinamitzar i lloar aquesta societat civil, quan del que es tracta bàsicament és que siguin ells qui governin i facin coses. A vegades la insistència en la societat civil serveix per amagar la manca de govern i de projectes. En

altres ocasions, la "immaduresa" o la "poca articulació" de la societat civil legitima el caràcter poruc de moltes de les iniciatives que es prenen des del poder autonòmic.

Acostumats en la nostra història a fer de la necessitat virtut, els catalans ens hem passat la vida llançant floretes a la societat civil, a la iniciativa de persones o entitats privades, a tot allò que, en resum, hem anomenat aquí la cultura del voluntarisme. Aquestes coses s'expliquen perquè davant la manca d'un Estat propi només disposàvem de la societat civil, la fortalesa de la qual era l'única que teníem. El perill latent que existeix si continuem atiant aquest foc és que podem acabar cremant-nos. Per dues raons ben senzilles: la primera perquè si ens entestem a defensar exageradament la societat civil contra "l'estatisme", acabarem fabricant l'excusa perfecta per no haver de governar-nos mai; la segona, perquè l'orgull excessiu d'haver sobreviscut sense Estat propi pot portar-nos a concloure, fatídicament, que podem prescindir-ne, sense adonar-nos que a un Estat o a un altre sempre hi haurem de pertànyer, per ara. Posats a fer, més val que l'Estat sigui el propi que no pas un d'aliè.

2. El mite de l'activisme (bàsicament estès entre l'independentisme radical)

Si el nacionalisme moderat ha mirat de justificar uns objectius migrats i de curta volada dient que la consciència nacional dels catalans no és encara prou sòlida, les formacions independentistes radicals, en canvi, han volgut escampar unes propostes sovint de caire maximalista sense parar el més mínim esment en la possibilitat que aquestes fossin enteses i acceptades pel gruix de la població. La seva pràctica política s'ha caracteritzat per un activisme desfermat, motivat per qüestions que molts cops eren bastant allunyades de les preocupacions concretes i quotidianes de la majoria dels ciutadans. Es confiava que a la llarga aquests darrers, atrets per l'exemple dels militants i convençuts de l'ideari polític que se'ls proposava, havien de sumar-se al "combat" o a la "lluita" per la independència nacional.

Si parem una mica d'atenció al significat de les paraules ens serà més fàcil d'entendre en què consisteix aquest "mite de l'activisme". Acabem de dir que aquest grup imagina bàsicament la futura participació de la gent (que, d'altra banda, ells no anomenen mai així; en el seu discurs es tracta de "les masses", "el poble treballador català", "les classes populars", etc.) com si consistís a "sumar-se" a un procés polític obert gràcies a l'actuació tossuda i gairebé salvífica d'una petita minoria d'activistes de la resistència (els "patriotes catalans", els militants abnegats, els "soldats" de l'"exèrcit català"...). És per tant aquesta minoria de "lluitadors" la que té un paper protagonista i d'avantguarda, un paper que pot ser desagraït i sofert al principi, però que, al capdavant, està "destinat històricament" a ser considerat mereixedor dels més alts honors i de la màxima glòria, que els correspondrà per haver contribuït amb heroïcitats i sacrifici a la llibertat de la pàtria. Les "masses", ja se sap, fan més aviat un paper de comparsa en aquesta epopeia, on el que compta és, per damunt de tot, el valor i la determinació d'uns pocs. D'aquesta manera, el camí cap a l'autogovern integral dels catalans pren unes connotacions èpiques, unes perspectives insurreccionals on destaca el quefer dels grans herois i capitans i on el poble té una participació semblant a la dels "extres" en les pel·lícules de Cecil B. de Mille. Tot agafa un caràcter inflat, hiperbòlic, que pel qui s'ho mira des de fora no deixa de semblar una mica ridícul: els qui fabriquen explosius de manera casolana són anomenats "soldats", les escaramusses són un senyal inequívoc que "estem en guerra", la violència esporàdica i poc selectiva esdevé una "lluita armada revolucionària d'alliberament" ... I, això sí, sempre i a tot arreu la funció central i decisiva correspon al petit grup de militants que d'aquesta manera pot seguir conreant el narcisisme col·lectiu. El seu activisme constant és la clau de volta d'aquest tipus d'estratègia.

Moltes de les paraules que hem fet servir fins ara ens permeten d'adonar-nos d'una altra característica bastant destacada d'aquesta concepció activista de la política: el militarisme latent que impregna la major part dels seus plantejaments i que constitueix l'element central del seu imaginari. No fa gaire, en aquest mateix treball, hem parlat del tarannà d'arrel guerrera i

aristocràtica que es podia detectar entre alguns sectors de l'independentisme radical i l'hem relacionat amb la consideració que tenen de la independència com una qüestió d'honor i de principi. Fent servir un brillant suggeriment de Max Weber hem assenyalat com això es correspon amb el que aquest autor anomena "l'ètica de la convicció" i amb un fonament moral de tipus ascètic.

El problema que tot plegat planteja -més enllà de qüestions de valor en les quals no volem entrar gaire- és que els límits d'aquest activisme estan determinats pels límits en l'acceptació social d'aquests ideals ascètics i del codi quasi cavalleresc de comportament que en resulta. En efecte, per atractiva que pugui semblar per a algú aquesta moralitat heroica de virtuosos, allò que és innegable és que el procés de modernització social i cultural arracona aquesta mena de criteris en profit d'uns altres de més utilitaris i hedonistes que obeeixen al càlcul racionalitzat d'interessos. La crisi de l'ascetisme com a sistema d'orientació significativa de les accions retalla considerablement la capacitat de penetració de les organitzacions que s'hi fonamenten. És més difícil fer ara militants disposats a renunciar a tot "a major glòria de la Causa" i tampoc és fàcil escampar un missatge tan marcat per connotacions de disciplina, lliurament incondicional, combativitat i esperit de sacrifici. En uns moments com aquests es veu que ha de ser molt complicat per a organitzacions així de saber i de poder trobar el seu lloc. No en va l'"ethos" aristocràtic és radicalment incompatible amb la moral del mercader que ara convé (una "moral" que, no cal dir-ho, al patriota militant li sembla més aviat la negació de tota moral). I, a més, cal afegir-hi encara un plus de dificultat motivat pel fet que avui, en bona part, el cavaller és percebut majoritàriament com a Quixot, com a personatge excèntric i sobretot ridícul; un objecte de befa més que no pas algú que pugui suscitar respecte i admiració.

No ha de sobtar, doncs, que quan la independència es defensa des d'organitzacions d'aquestes característiques la seva reivindicació sigui socialment minoritària. Gairebé diríem que no pot ser d'altra manera perquè el seu caràcter minoritari està estructuralment determinat pel tipus de col·lectiu que la defensa. Acollint-nos un cop més a una altra distinció de

Max Weber -la que estableix una diferència entre les organitzacions que s'estructuren com a "secta" i les que ho fan com a "església"- hauríem de considerar molts d'aquests grups com a "sectes". Que se'ns entengui bé: dient això no pretenem criticar ni ridiculitzar ningú; la nostra voluntat és purament descriptiva i per tant la classificació que proposem té un aspecte més conceptual que valoratiu. Si en diem "secta" és perquè per Weber una "secta" és un grup reduït, d'afiliació voluntària, que pretén recollir les persones més preparades i conscients i que espera dels seus adherents -als quals sotmet a alguna prova d'iniciació- un lliurament absolut a l'acció en pro de la causa.

Els principals problemes de les "sectes", però, són la seva tendència al fraccionalisme i a l'escissió, i el seu destí inevitablement minoritari. Això les aboca moltes vegades a situacions properes a la marginalitat, encara que també en d'altres circumstàncies poden esdevenir extraordinàriament influents quan, per exemple, adopten el funcionament d'un grup de pressió. En el cas concret de diversos nuclis independentistes combatius la trajectòria ha estat oscil·lant, però amb tendència més aviat a posicions socials i polítiques marginals si mirem el suport que fins ara han arreplegat. Per tant, en la mesura que siguin formacions d'aquesta mena les que monopolitzin els missatges independentistes, tot ha de fer pensar que serà molt difícil que la independència pugui esdevenir un afer d'àmplies majories.

Finalment voldríem ressaltar que, en el fons, hi ha molts punts de coincidència entre alguns dels pressupòsits implícits d'allò que hem anomenat el mite de la consciència i els que caracteritzen el mite de l'activisme que ara analitzem.

També els activistes parlen tothora de "consciència" i de "voluntat". La diferència es troba en el fet que, en aquest cas, són ells mateixos els encarregats de crear consciència i d'"introduir-la" en el si de les masses populars. El voluntarisme és aquí el voluntarisme del petit grup de lluitadors, convençuts de la seva tasca de convèncer, a mig camí del redemptorisme del missioner i del del militant leninista. Que la

"consciència" de la majoria de la gent no sigui encara l'adequada no implica ara que hom hagi d'esperar abans d'actuar. Ben al contrari. Es creu que "l'acció els desvetllarà". Pel que sembla, però, aquesta majoria de moment s'estima més de continuar dormint.

3. El mite del Gran Programa (bàsicament estès entre l'esquerra nacionalista)

Sobretot en els ambients, quantitativament reduïts però qualitativament importants, del nacionalisme d'esquerra ha tingut molt predicament el supòsit que un missatge fortament ideologitzat, racionalitzat i travat on poder fonamentar un discurs polític ben estructurat era de gran importància a l'hora de guanyar el suport de la població.

Això s'explica en bona part per la quota absolutament desproporcionada d'intel·lectuals i professionals -d'allò que abans se'n deia "treballadors de la cultura"- que nodreixen la militància d'aquests partits. Són gent que es passen la vida redactant manifestos, programes i declaracions de principis, dissenyant estratègies, tàctiques i plataformes diverses, remenant teories i celebrant inacabables debats, reunions, seminaris, conferències, congressos i tertúlies. Són, per tant, profundament idealistes. I no pas perquè siguin coherents amb la defensa d'uns ideals determinats, sinó en el sentit que persisteixen a donar una importància exagerada a les idees, cosa que a la pràctica es tradueix en una compulsió gairebé obsessiva per la xerrameca i la producció de lletra impresa. Aquesta pràctica idealista ha estat una de les constants clàssiques de l'esquerra i contrasta amb la ideologia materialista que sovint ella mateixa ha invocat.

Ara bé, determinar fins a quin punt tota aquesta allau de paraules interessa a la resta de la gent ja és un afer molt més problemàtic. Pel que sembla, més que servir per comunicar el que ocasiona és una forta incomunicació, i contribueix a fer més gran la distància que separa els intel·lectuals del comú dels mortals. Precisament aquest afer de la distància no és gens secundari a l'hora d'entendre i desemmascarar el tercer mite que volíem

analitzar en aquestes reflexions conclusives i que hem anomenat, potser a falta d'un nom més bo, el mite del Gran Programa.

La tribu dels intel·lectuals, que és la que bàsicament considerem aquí, ha mantingut amb això que hem anomenat la distància, unes relacions tradicionalment conflictives. D'una banda, tant els seus peculiars dialectes especialitzats com les seves pràctiques tancades i exclusivistes han derivat sovint cap a actituds i capteniments elitistes, que els han allunyat del gruix de la població. De l'altra, tot i que de vegades han reivindicat explícitament aquesta distinció i l'han fet servir amb intencions legitimadores, també s'han queixat sovint del poc impacte i l'escàs arrelament que les seves idees troben en el conjunt de la gent. Aquesta mena de situació esquizofrènica, inherent a les imatges que els intel·lectuals s'han fabricat d'ells mateixos, s'explica per la difícil harmonia en què han de conviure uns mecanismes de dinàmica de grup reduït, que objectivament porten a l'aristocratisme de casta en el terreny de la pràctica, i una ideologia de vocació majoritària fonamentada en els valors suprems de la democràcia i de la igualtat. La paradoxa de l'Ideal Pedagògic -uns dels mites estructuradors d'això que s'ha anomenat la modernitat- ens sembla que cal situar-la precisament en aquestes coordenades contradictòries perquè resulti entenedora.

Un cop fetes aquestes consideracions inicials anem ja de dret als aspectes més concrets i directes de la qüestió que ens ocupa. Començarem per dir que, en molts casos, les organitzacions polítiques que es caracteritzen per comptar amb una abassegadora presència d'intel·lectuals acostumen a tenir una projecció social i electoral limitada. Això no tan sols passa al Principat, sinó que és un tret fàcilment extensiu a moltes altres formacions nacionalistes d'esquerra del País Valencià, de les Illes, de Galícia o fins i tot del País Basc. I no té res d'estrany. No és que -com de vegades s'imaginen els militants d'aquests partits- recullin pocs vots malgrat tenir molts intel·lectuals. És que potser més aviat en recullen pocs precisament per aquesta raó. Allò que n'allunya la gent és tot just aquesta imatge de

cercle exclusiu, de cleda a part, de cenacle tancat i reservat a la participació d'uns quants.

Si provoquen aquesta sensació en l'electorat és en bona part perquè el mateix llenguatge que fan servir no és entenedor per a una gran majoria. De manera semblant, els problemes que plantegen i per als quals proposen solucions no són moltes vegades viscuts com a tals i sentits amb urgència per sectors molt amplis de la població. Per tant, el seu relatiu fracàs electoral no es deu tant -com sovint pensen- a insuficiències del programa com potser a un programa excessiu. O, en tot cas, al fet que han posat l'accent en qüestions que només preocupen determinats nuclis de la intel·lectualitat progressista, però que, en canvi, amoïnen ben poc la gent del carrer.

La solució d'aquest veritable atzucac no és doncs, possiblement, fer el programa més gran, encabir-hi "nous" objectius que finalment permetin de presentar un Gran Programa. L'acumulació de més i més lletra, de tota una pila de manifestos, revistes, articles i declaracions programàtiques, pot ser molt bé que només contribueixi a fer més alta i més sòlida la muralla que els separa del mateix poble que aspiren a representar. Ja que no en va aquest poble pot veure, encara que sigui de manera vaga i intuïtiva, que la pretensió de quadricular el programa revela un afany més ocult, i en molts casos segurament inconscient, de quadricular la mateixa societat. De fa temps que sabem que una conseqüència, no per inintencionada menys clara, de l'augment de la racionalització ha estat un progrés paral·lel de la burocratització. No ha de sorprendre ningú que la gent sigui refractària a uns plantejaments que poden accentuar aquesta tendència.

La desconfiança dels nuclis més populars respecte dels grups d'intel·lectuals no ha estat només unilateral. Sovint s'ha vist acompanyada d'una desconfiança simètrica i de direcció contrària: els intel·lectuals, de fet, tampoc han confiat gaire en la gent. Segons com, fins i tot han adoptat un posat orgullós i autosuficient, menyspreant amb ben poca delicadesa determinades tradicions i pràctiques socials majoritàries. La tórria de molts intel·lectuals envers tot allò que pugui fer olor de folklore o de populisme

-i que ha estat sovint objecte del seu sarcasme més desconsiderat- és un indicador prou fiable de l'aprensió que experimenten per la gent en general. Com ho és també, d'alguna manera, l'extrema intolerància que mostren davant de qualsevol manifestació que pugui ser titllada de massa sentimental, d'irracional o de supersticiosa. En el fons tot plegat pot ser reduït moltes vegades a un simple afer de gelosia: és la revolta de l'intel.lecte contra tot allò que li pot fer la competència a l'hora de guanyar la voluntat de les persones.

Deixem-nos, però, de consideracions més o menys filosòfiques que no vénen gaire al cas i mirem de resumir el que hem dit fins ara. Hem constatat que en moltes ocasions es dona un estranyament mutu entre els intel.lectuals i bona part del poble. Creiem que aquest fet explica, en un alt grau, perquè els partits de base fonamentalment intel.lectual ho tenen pelut per aconseguir arrelar entre l'electorat i esdevenir una força política majoritària. Si ens abelleix, podem lamentar tant com vulguem aquesta situació. Però les queixes difícilment faran canviar les coses. Tampoc serveix gaire, com ja hem dit, pensar que el remei per a aquest mal es troba en la confecció d'un autèntic Gran Programa. Ben al contrari: allò que es farceix en excés acaba sovint per fer un gran pet.

Així doncs, ¿quin és l'ensenyament que cal extreure d'aquesta rondalla? Ens sembla que és el següent: mentre les organitzacions que promouen l'objectiu de la independència per la via parlamentària continuïn sent grups més aviat reduïts i molt condicionats per la seva component intel.lectual, difícilment la independència es convertirà mai en un objectiu majoritari, i si ho esdevé no es canalitzarà principalment a través del vot directe a aquestes opcions sinó que s'expressarà electoralment i socialment d'una manera molt més boirosa. A hores d'ara pot ser que això ja passi i que els resultats electorals d'aquests partits serveixin no tant per revelar com per amagar l'extensió real de la voluntat d'independència dels catalans.

En conseqüència, allò que convé a l'esquerra nacionalista no és més organització, sinó potser una organització diferent. No se'n sortirà

fabricant més arguments, sinó que probablement necessita presentar arguments d'una altra mena. Perquè la gent no se la guanya només amb Grans Programes. Se la guanya, per damunt de tot, amb arguments que connectin amb les passions i els interessos que en bona mesura la mouen.

No volem que, dient això, algú pensí que advoquem per una política demagògica que s'aprofiti maquiavèl·licament de la feblesa, de la irracionalitat i de la por, que exciti aquells impulsos més baixos que tots tenim en una mesura o altra. Tampoc volem que es pensí que nosaltres tenim una visió angèlica de la gent, que creiem en la "bondat natural del poble" o ximpleries per l'estil. Som conscients del caràcter profundament ambivalent de les passions i dels interessos de què parlàvem. Però pertoca, en tot cas, als polítics, de tenir la traça suficient com per decantar en un sentit positiu, constructiu i civilitzat aquestes tendències que orienten significativament els comportaments dels ciutadans. El que segur que no poden fer, si volen tenir un cert èxit, és ignorar-les.

4. El mite de la integració dels immigrants per la via lingüística i mitjançant plantejaments culturalistes (mite compartit per pràcticament tots els nacionalistes)

S'ha cregut tradicionalment que el primer pas que calia fer perquè un dia els immigrants poguessin sumar-se al combat per la llibertat nacional era aconseguir el que s'ha anomenat la seva "integració". Integració que, com s'ha dit gairebé sempre, havia de passar necessàriament per un recanvi de llengua i de cultura que els permetés convertir-se en plenament catalans. Semblava, pels qui combregaven amb aquest mite, que era més fàcil aconseguir primer que tots els immigrants aprenguessin el català i es fessin seva la cultura catalana, i que això, en un segon moment, ja els portaria a demanar l'autonomia -o, si s'esqueia, la independència- de Catalunya.

Com tots els estereotips i totes les evidències compartides, aquesta de la integració entesa per la via lingüística i cultural s'ha aguantat molt bé malgrat les repetides proves en contra que s'han donat i que permeten

demostrar amb facilitat que, també en aquest cas, les coses no són així sinó més aviat al contrari.

Pel que es desprèn de la nostra enquesta sembla que la catalanització lingüística i cultural dels immigrants no mostra avenços espectaculars. Per contra, en el nivell de la percepció subjectiva de l'actual situació política, els immigrants i els autòctons coincideixen de manera prou significativa en les seves apreciacions (si bé amb percentatges diferents). És aquí on pot observar-se un procés incipient de fusió en una sola comunitat dels dos grans grups d'origen. Són doncs les qüestions més directament polítiques (percepció de les actituds del govern central envers Catalunya, demanda d'autonomia, preferència perquè les competències les tinguí en exclusiva el govern català) les que fan que els immigrants s'apropin en els seus capteniments i les seves opinions a la població autòctona.

Si no fos per la increïble força amb què arrelen els prejudicis ideològics això no hauria de sorprendre gaire ningú. Canviar de llengua, de cultura i de referents ètnics és sempre un procés costós i difícil. I en el cas del nostre país ho és encara molt més per dues raons que, quan s'hi pensa, són ben elementals. D'una banda el volum proporcional de la immigració i la seva homogeneïtat: no és gaire normal que un territori experimenti una immigració tan forta com la que va tenir lloc a Catalunya durant la segona meitat del franquisme (si bé els corrents migratoris van iniciar-se ja abans, també és veritat que van intensificar-se molt durant aquest període), i encara ho és menys que aquesta immigració provinguí bàsicament d'un mateix territori d'origen on compartia una llengua i uns costums peculiars. És conegut el cas de molts pobles petits d'Andalusia o d'Extremadura que van emigrar en massa: en aquests casos, més que d'immigració hauríem de parlar de transposició, donat que aquí una petita comunitat es trasllada en bloc des d'un punt a l'altre i en arribar pot reproduir gairebé intacta tota la xarxa de relacions familiars, estils de convivència, pràctiques de veïnatge, celebració de festes, jerarquies internes i models de comportament quotidià. Fins i tot en situacions menys extremes hi ha com a mínim -i no és poc- la solidaritat regional o àdhuc provincial que també genera "compadres". La magnitud

qualitativa de tot això no s'entén sense tenir-ne present tothora la magnitud quantitativa: els percentatges de persones d'origen immigrant de primera i de segona generació depassen el 40% del total de ciutadans de Catalunya i, a més, es concentren molt especialment en determinades zones com les ciutats industrials i les properes a Barcelona, en algunes de les quals el contingent humà d'origen immigrant duplica i de vegades triplica l'autòcton.

Una immigració tan forta, concentrada i homogènia que a més arriba a minoritzar en segons quins casos la mateixa població d'origen fa molt més difícil la "integració" dels immigrants en el nou marc lingüístic i cultural que els rep. Si hi afegim que aquest marc lingüístic i cultural no és el d'un país "normal" sinó el d'un poble que pateix un intent organitzat de genocidi cultural i que no compta amb cap mena d'estructura política per organitzar-se i autogovernar-se (aquesta era la situació de Catalunya en el moment que es produeixen les grans al·laus immigratòries), la dificultat d'una hipotètica "integració" es veu encara més clara. Aquest és el segon escull amb què ensopega el projecte integracionista i, com el primer, és un escull d'envergadura.

Només cal pensar per un moment quina era la percepció de tot això que tenia la persona concreta que venia a viure a Catalunya. Per a l'immigrant era evident que les migracions s'efectuaven en el si d'un mateix estat -Espanya- i que, per tant, no suposaven, de fet, "anar a l'estranger". Ells es desplaçaven d'un lloc d'Espanya a l'altre -per si no ho tenien prou clar el mateix règim franquista els reblava el clau amb insistència- i per tant no pensaven ni per un moment que els caldria canviar de llengua i cultura. La bilingüïtzació progressiva dels catalans -que ha estat un procés relativament recent contra el que alguns semblen imaginar com una mena d'essència bilingüe que hagués format part sempre de la manera de ser del nostre poble- havia creat les condicions necessàries perquè l'espanyol pogués ser comprès per la pràctica totalitat de la gent del país. Això implicava que si bé l'immigrant s'adonava que ell no entenia el parlar dels catalans, aquests sí que l'entenien a ell quan parlava i, a més, acostumaven a parlar-li en espanyol. Per tant, es configurava una situació socio-lingüística que feia difícil

concebre la possibilitat de renunciar a l'ús de la llengua espanyola. La realitat quotidiana tal i com era viscuda el que feia si de cas era reforçar-ne la utilització. Com a resultat d'això el català a Catalunya no esdevenia necessari mentre que l'espanyol sí. En aquest cas, ¿per què renunciar-hi?.

Sense valorar adequadament totes aquestes coses és difícil fer diagnòstics encertats i encara menys proposar mesures "terapèutiques". Però, en canvi, si ho repensem amb calma ens adonarem de l'enorme dificultat que planteja dissenyar un model d'"integració" dels immigrants centrat en la via del recanvi lingüístic i cultural. Establir com a primer pas -gairebé com a pre-condició- allò que per la seva gran complexitat intrínseca tan sols pot imaginar-se com l'objectiu final, no només suposa errar el tret sinó que pot ser contraproduent, paralitzador i, al capdavant, frustant. Quan es qualifica la independència de projecte utòpic, fent servir aquesta paraula amb les seves connotacions més negatives, sovint s'oblida que algunes de les fites programàtiques dels partits "realistes" -com és ara aquesta de la catalanització completa dels immigrants- són de bon tros més utòpiques, si per utòpica s'entén una cosa molt difícil d'obtenir i que no es podrà realitzar en un horitzó temporal d'abast raonable.

Es pot dir que les coordenades en les quals cal situar aquests fets han canviat, i això en part és veritat. D'una banda, ja fa quinze anys que no arriben nous immigrants en proporcions significatives. Fins i tot alguns, encara que ben pocs, han tornat als seus llocs d'origen. Pot parlar-se, per tant, d'una certa estabilització en aquest aspecte. Per una altra banda, s'ha restablert un determinat grau d'autogovern per a Catalunya i les institucions reinstaurades han menat des del primer moment una política que vol contribuir a la normalització de la llengua catalana. Tot plegat pot fer pensar en unes expectatives molt més favorables per a la catalanització definitiva d'aquells que Francesc Candel anomenava en un llibre emblemàtic "els altres catalans".

No volem caure en el parany d'un rebentisme massa fàcil ni treure mèrit a l'esforç dels qui treballen en la normalització lingüística del país, però tampoc volem creure'ns les volades de coloms dels qui tothora diuen que

toquen de peus a terra. I, des d'unes posicions realistes alhora que compromeses amb la reconstrucció nacional, és evident que si bé la situació ha canviat, només ho ha fet de manera molt parcial. Els grans factors determinants continuen sent-hi, per bé que de manera diferent, i continuen fent difícil d'imaginar la recatalanització completa del país a tots els efectes.

Pel que fa a la immigració, més que una situació d'estabilitat definitiva el que estem vivint en aquests moments és una mena d'interludi provisional entre dues migracions: una que ja s'ha produït i una altra que tot fa pensar que es produirà. Ens referim a la previsible arribada al nostre país de persones provinents principalment del Magrib o d'altres països d'Àfrica. No és que això hagi de suposar per força una allau de proporcions semblants a la dels anys cinquanta, seixanta i principi dels setanta, però la major part dels demògrafs estan d'acord a pronosticar una immigració considerable per a la dècada dels noranta, especialment concentrada al Principat de Catalunya. Si quan aquestes persones comencin a instal·lar-se progressivament al nostre país encara hi ha un percentatge elevat de població assentada que és monolingüe en castellà, tot fa pensar que -llevat dels que s'estableixin a les comarques de l'interior on la situació sociolingüística és diferent - optaran per aprendre en primer lloc l'idioma espanyol abans que el català i contribuiran d'aquesta manera a fer possible una major presència pública del castellà a casa nostra. Així doncs, per aquesta banda els problemes actuals poden encara fer-se més grossos i de més difícil solució.

Si considerem ara l'impacte de la consecució de l'autonomia en tot aquest procés, també ens adonarem de com aquest ha estat bastant més petit del que podíem imaginar fa deu anys. La reconstrucció nacional de Catalunya ha coincidit amb l'emergència i la consolidació d'un potent projecte de construcció nacional espanyola que aspira a fer de l'Estat espanyol una única nació. Aquest neonacionalisme espanyol, que per primera vegada compta entre els seus adherents més o menys explícits amb un sector qualitativament important de la intel·lectualitat catalana autòctona, ha teoritzat Catalunya com un país essencialment bilingüe i ha posat sovint pals a les rodes d'una

normalització lingüística ja per ella mateixa prou prudent. La presència de quantitats notables d'immigrants castellanoparlants ha estat utilitzada de vegades com una mena de xantatge per alentir el ritme de la nostra reconstrucció nacional.

Això ha tingut implicacions que no es poden pas menystenir en la configuració i l'evolució de la situació sociolingüística del país. D'una banda les pressions d'aquesta mena i, de l'altra, una assenyada preocupació per conservar a tot preu la unitat civil de Catalunya han fet que no s'optés per una política que procurés l'obligatorietat de l'ús i el coneixement del català de tots els residents al Principat. Potser no hi havia cap més remei i nosaltres també som partidaris d'evitar per damunt de tot la divisió en dues comunitats, però el que no és menys cert és que aquest fet ha possibilitat que el català continuï sent una llengua prescindible, pel fet de no crear-se les condicions que calen perquè es constitueixi com una llengua necessària. L'immigrant que aprèn una llengua ho fa en la majoria dels casos per raons estrictament utilitàries, i si la llengua que es suposa que ha d'adquirir no la veu com a indispensable, aquell aprenentatge senzillament no el fa.

Per tant, i recapitulant, els canvis innegables experimentats pel país en els últims anys no han alterat prou significativament la realitat de fons que dificultava la catalanització lingüística i cultural de la població immigrada. Tot sembla indicar que la situació actual no variarà gaire en el futur més immediat i que ens haurem d'avesar, per molt que ens costi acceptar-ho, a la presència perllongada d'un grup nombrós de castellanoparlants que continuaran fent servir únicament la seva llengua.

No voldríem de cap manera que d'aquestes valoracions se'n fes una interpretació desmobilitzadora. Que les coses més aviat vagin en la direcció que acabem d'apuntar no vol pas dir que el catalanisme polític hagi d'abandonar la seva preocupació tradicional pels temes relacionats amb la immigració. Si de cas el que sí que implica és un canvi de plantejament pel que fa a la manera de concebre la "integració" dels immigrants. Per comptes

de posar tant l'accent en la catalanització lingüística i cultural d'aquest col·lectiu humà, que com hem vist ara per ara tardarà prou a produir-se, més valdria dissenyar una via d'"integració" alternativa que a la llarga resultés més eficaç i que acabés fent possible, encara que per un camí més indirecte, la progressiva adopció de la llengua pròpia del país per part de les persones d'origen immigrat.

Aquesta nova via que gosem proposar, i que els resultats de l'enquesta semblen aconsellar, demana també una reconsideració a fons del nacionalisme, especialment pel que fa als seus continguts programàtics i als seus fonaments legitimadors. No és aquest el lloc ni el moment de desenvolupar una temàtica que demanaria un tractament llarg i aprofundit. Però sí que, en canvi, podem sintetitzar el nucli vertebrador de la nostra proposta perquè sembli senzilla i entenedora. Resumint moltíssim, doncs, -i conscients del risc que això comporta- afirmariem que ens cal un nacionalisme més instrumental i no tan essencialista. Un nacionalisme que sàpiga dibuixar un projecte nacional més preocupat per les diverses realitats que conformen el país tal com és que no pas per mantenir la sagrada flama del purisme patriòtic. Que partís del present i acceptés el repte de construir un futur creïble arrencant de les condicions actuals. I que no fos, per tant, un mer exercici nostàlgic de recrear enyorances o de capbussar-se en el passat històric a la recerca de vibracions col·lectives que són avui més difícils d'experimentar. Un nacionalisme plural i al dia, a l'alçada de les necessitats d'una societat europea de final del segle XX, que procurés millores concretes per a les persones concretes que viuen al país. Un nacionalisme, en definitiva, que fes possible l'adhesió efectiva i afectiva amb el país no tant per motius sentimentals, estètics, històrics, paisatgístics o folklòrics (i que consti que els valorem molt i no els voldríem pas foragitar) com per motius eminentment pràctics, perquè resulti que ser català faci gràcia perquè surt a compte, perquè viure a Catalunya vulgui dir viure amb més democràcia, amb més llibertat, amb més benestar, amb més riquesa, amb més justícia. I això no només a nivell de paraules llampants, sinó sobretot de realitat quotidiana viscuda per la immensa majoria de ciutadans d'aquest país amb independència del seu grup d'origen. És a dir, que tingui una traducció concreta en més i

més bones escoles, més centres sanitaris, millors serveis i, en la mesura que sigui possible, gratuïts, amables, nets, puntuals, eficients i respectuosos amb l'entorn. I també cal dir-ho, perquè és molt important, serveis nacionals catalans. Que la gent s'adoni que aquestes polítiques que l'afavoreixen són pensades en català, adaptades a la realitat de Catalunya, que li són presentades cada cop més en català per un govern nacional català amb voluntat sobirana i que reivindica amb fermesa les eines que li calen per tal de fer possible la recuperació nacional. Tot plegat és més fàcil de dir que de fer. Per portar-ho a terme convindria que el catalanisme polític defugís tant la temptació de la gestió immediatista i desideologitzada com la insistència intransigent en objectius finals sense plantejar les vies possibles per accedir-hi. Aquest nou nacionalisme no pot instal·lar-se en cap d'aquestes "solucions" còmodes sinó que, ben al contrari, demana un esforç considerable alhora d'imaginació i de treball pràctic. Una mobilització així requereix també uns ideals de fons que facin de motor i unes minories preparades i actives que encapçalin el procés. Hi ha molt a fer, doncs, i en direccions ben diverses.

Només un nacionalisme així pot engrescar els sectors immigrants perquè és la mena de projecte que pot construir un país endreçat on tothom hi càpiga i s'hi trobi bé. Per tant, la nova via d'"integració" que proposem és una via de política pràctica, que subratlli l'atenció directa a les necessitats concretes dels ciutadans reals de Catalunya. Si la gent d'origen immigrant percep clarament que el govern català fa molt més per ells que qualsevol altre, que en el Parlament del nostre país hi ha una voluntat real de debatre i resoldre els problemes que veritablement els afecten, que els partits els tenen presents tothora en l'elaboració de les seves polítiques globals i sectorials ... si s'aconsegueix això, s'haurà fet un pas important per al nostre futur nacional en una triple direcció. En primer lloc, s'evitarà la tendència actual, encara latent però potencialment perillosa, cap a una certa autoexclusió del marc polític català que es manifesta en la creixent abstenció en les eleccions al Parlament de Catalunya, i que a la llarga pot afectar molt negativament tot el procés d'"integració". Segonament, si hi ha una consciència sòlida entre aquests sectors del fet que l'autogovern català

vol dir millores substancials en els aspectes bàsics de la seva vida quotidiana, es generaran condicions objectives que permetran un suport social molt més ampli per a qualsevol projecte que suposi un eixamplament d'aquest autogovern. Aquesta és una tendència que ja s'apunta de manera indicativa en els resultats de l'enquesta i que una política autènticament nacionalista ha de mirar de propiciar. No cal dir que a mig terme això assegurarà un ressò considerable de les propostes independentistes entre els immigrants i, de retop, una efectiva nacionalització de totes les forces polítiques amb vocació representativa, que no podran jugar mai més ni la vella carta del lerrouxisme ni a la més nova de justificar un cert espanyolisme fàctic recolzant-se tot just en l'argument que gràcies a ells el lerrouxisme no és ara present al país.

Finalment, i en un tercer aspecte, aquests desenvolupaments, apuntats per una política de normalització lingüística més valenta i que combini sàviament la persuasió amb una creixent discriminació positiva per al català, afavoriran indirectament la catalanització progressiva de la població d'origen immigrant. L'adopció de la llengua catalana pels immigrants no serà ja una mena d'afegit sobreestructural sense gaires implicacions pràctiques, sinó que respondrà a una profunda identificació amb el país, que hauran fet seu perquè aquest els haurà fet seus.

Com a advertència final, i per si de cas no ha quedat gaire clar, volem insistir que això que plantejem no vol dir de cap manera descuidar del tot el conreu i l'extensió de la llengua i de la cultura catalanes en els medis provinents de la immigració. Només preteníem suggerir que la via del recanvi lingüístic i cultural no és la més ràpida a l'hora d'afavorir la "integració" dels immigrants. En tot cas el que dèiem era que, en el benentès que cal continuar i fins i tot desenvolupar molt més tot allò que fa referència al procés de normalització lingüística, la via més ràpida, i també gosaríem dir la que ens sembla més honesta, conseqüent i humana, per assolir que les persones d'origen immigrant es sentin i es comportin com a plenament catalanes creiem que és la que hem mirat d'esbossar molt resumidament aquí i que per entendre'ns podríem anomenar "la via política".

EPÍLEG

Si acabéssim d'aquesta manera probablement aquest no fóra un bon final. Podria semblar que, des d'una posició de superioritat olímpica, haguéssim passat la lliçó a tothom i ens haguéssim erigit en dipositaris únics de la raó i de la veritat. Un paper així ni ens agrada ni ens escau. I, d'altra banda, no s'avé gens ni mica amb la nostra voluntat declarada de fabricar dubtes més que no pas de procurar certeses.

La nostra crítica pot ser interessant pel que té d'autocrítica, pel fet que és una crítica conscientment formulada des de dins del món nacionalista. Ja hem dit que aquest estudi partia d'uns pressupòsits valoratius que fèiem explícits. Això no és fer trampa. El que sí que ho és, és fer veure que no es pren partit quan de fet se'n pren. En aquest sentit, i en tant que nacionalistes, volem dir ara que considerem que la consciència nacional, el voluntarisme, l'activisme, la confecció de bons programes i la lluita per la catalanització lingüística són ingredients valuosos i necessaris d'un projecte nacional amb cara i ulls. Continuem pensant, però, que no són de cap manera suficients. I encara menys si acaben per esdevenir autèntics mites com els que hem mirat d'analitzar.

Pot ser que en moltes coses anem errats. No preteníem establir doctrina, sinó fer alguns suggeriments perquè cadascú medités en la mesura que els considerés oportuns. També és probable que en determinades ocasions hàgim exagerat. L'exageració és un recurs retòric inevitable quan es diu o s'escriu alguna cosa amb un afany polèmic. De tota manera, cal fer-ne un ús prudent i demanem disculpes si a voltes sembla que n'haguem abusat.

Per acabar, ara sí, volíem apuntar alguna idea, encara que sigui de manera molt curta i esquemàtica, sobre l'abast i els límits de la independència. Som del parer que la mena d'independentisme que ens convé és el que Josep Mª Puig Salellas ha anomenat, amb una expressió afortunada, "independentisme metòdic". Però també pensem que ens és necessari un nou concepte, actualitzat

i posat al dia, d'independència. ¿En què hauria de consistir aquesta independència?

Obviament, no pas en una independència total i il·limitada. En aquesta accepció de la paraula no hi ha hagut mai cap Estat que fos del tot independent, ni, encara menys, hi serà en el futur. Fóra absurd, per tant, pretendre que nosaltres en podrem ser. Però tampoc podrem ser -i això ja resulta menys evident- tan independents com ho són avui la majoria dels estats europeus constituïts. No perquè haguem d'aspirar a ser un estat de segona o tercera condició, sinó perquè en el marc de la unitat europea els estats hauran de desinflar-se parcialment, hauran de perdre necessàriament una part -petita o no tant petita, això encara s'ha de veure- de la seva actual sobirania. En aquest nou context la independència no es definirà prioritàriament com l'antònim absolut de la dependència. Més aviat consistirà en la possibilitat que un país pugui pactar lliurement les seves pròpies dependències, sense que aquestes li vinguin imposades de manera prèvia, unilateral i innegociable. El dret a la independència és, doncs, el dret a decidir de manera lliure i responsable. El dret a comptar en les resolucions i a ser comptat en les convocatòries. El dret al dret.

V. ANNEXOS

QÜESTIONARI

P.0. L'entrevistador es dirigeix sempre en català:

- ☐ L'entrevistat respon normalment en català. L'entrevista es realitza en català.
- ☐ L'entrevistat respon en castellà o bé en un català prou difícil.
- L'entrevista es fa en castellà.

P. 1. ¿Quant de temps fa que vostè viu a Catalunya?

- ☐ Sempre, de tota la vida, és nascut a Catalunya.
- ☐ Sempre, de quasi tota la vida, però no és nascut aquí.
- ☐ Més d'un any.
- ☐ Entre un i cinc anys.
- ☐ Entre sis i deu anys.
- ☐ Entre deu i vint anys.
- ☐ Més de vint anys.

P. 2. Habitualment (s'entén més de la meitat de l'ús lingüístic diari) quina llengua

	Parla	Llegeix	Escriu	Entén
-Català	☐	☐	☐	☐
-Castellà	☐	☐	☐	☐
-Tots dos	☐	☐	☐	☐
-Altres	☐	☐	☐	☐
-Ns/Nc	☐	☐	☐	☐

(Si no entén el català, passar a P.4).

P. 3. Respecte a l'estudi del català, ¿com l'ha estudiat?

- ☐ A l'escola com a assignatura.
- ☐ A l'escola com a llengua bàsica.
- ☐ Fora de l'escola ja acabada la formació bàsica.
- ☐ No l'ha estudiat.
- ☐ Ns/Nc.

P. 4. En quina llengua pensa que hauria de parlar

	L'alcalde de la ciutat	Els mestres dels seus fills	El cap de Policia
-Català	()	()	()
-Castellà	()	()	()
-Català i castellà	()	()	()
-Més en català, menys en castellà	()	()	()
-Més en castellà, menys en català	()	()	()
-Ns/Nc	()	()	()

P. 5. Unicament per a les persones que no parlen català i que estan fent l'enquesta en castellà. (P.1). ¿Por qué no habla catalán?

- () No se lo han enseñado.
- () No sabe lo suficiente.
- () No le gusta hablar en catalán.
- () Ns/Nc.
- () Otras. _____.

P. 6. Avui dia parla català aproximadament un 60% de la població. ¿Pensa vostè que d'aquí 8 o 10 anys tota la població hauria de saber parlar català?

- () Sí, hi està d'acord.
- () No, hi està en desacord.
- () Li és indiferent.
- () Depèn.
- () Ns/Nc.

P.7. El domini de la llengua catalana creu que...

- ☐ Facilita la vida social i de treball
- ☐ Perjudica la vida social i de treball.
- ☐ Ni la facilita ni la perjudica.
- ☐ No ho sap.
- ☐ Depèn.
- ☐ Ns/Nc.

P. 8. En un encontre esportiu internacional, ¿a qui donaria un suport més incondicional?

- ☐ A la representació o selecció espanyola.
- ☐ A la representació o selecció catalana.
- ☐ A les dues.
- ☐ A una tercera representació/selecció.
- ☐ Li és indiferent.
- ☐ A cap.
- ☐ Ns/Nc.

P. 9. A quines festes corresponen les dates següents?

	19 març	23 abril	11 setem.	12 oct.
-Festa Nacional				
d'Espanya/Hispanidad	☐	☐	☐	☐
-Diada Nacional de				
Catalunya	☐	☐	☐	☐
-Dia del Llibre/de la				
Rosa (Sant Jordi)	☐	☐	☐	☐
-Dia del Pare				
(Sant Josep)	☐	☐	☐	☐
-Ns/Nc	☐	☐	☐	☐
-Altres.	_____.			

P. 10. ¿Amb quina d'aquestes dates se sent més identificat?

- ☐ 19 març
- ☐ 23 abril
- ☐ 11 setembre
- ☐ 12 octubre
- ☐ En cap

P. 11. ¿Té actualment algun tipus de bandera a casa seva?

- ☐ Bandera del seu equip de futbol o bàsquet.
- ☐ Bandera espanyola.
- ☐ Bandera catalana.
- ☐ Bandera de la seva ciutat.
- ☐ Altres.
- ☐ No té cap bandera. (Passar a P.13)

P.12. ¿Algun cop ha sortit vostè al carrer amb aquesta bandera o l'ha posada al balcó?

- ☐ Mai.
- ☐ Algunes vegades.
- ☐ Moltes vegades.

P. 13. En un acte públic en el qual vostè fos present, ¿quines banderes hi preferiria veure?

- ☐ La bandera espanyola.
- ☐ La bandera catalana.
- ☐ La bandera de la seva ciutat.
- ☐ Cap.
- ☐ Altres. _____.
- ☐ Ns/Nc.

P. 14. ¿Porta amb vostè habitualment (roba, cotxe, llibres) alguna d'aquestes banderes com a adhesiu, escut, etc.?

- ☐ Mai.
- ☐ Algunes vegades.
- ☐ Moltes vegades.

P. 15. Pensa vostè que l'obtenció de l'autonomia per a Catalunya ha estat

- ☐ Molt favorable.
- ☐ Favorable.
- ☐ Desfavorable.
- ☐ Molt desfavorable.
- ☐ Ni una cosa ni l'altra.
- ☐ Ns/Nc.

P. 16. Creu vostè que aquesta autonomia obtinguda per a Catalunya és

- ☐ Suficient.
- ☐ Insuficient.
- ☐ Altres. _____.

P. 17. ¿Qui creu vostè que ha de prendre a Catalunya les decisions sobre els següents temes?

	El govern català sol	El govern espanyol sol	Ambdós governs juntament	No ho sap
-Obres públiques	()	()	()	()
-Sanitat	()	()	()	()
-Exèrcit	()	()	()	()
-Jocs Olímpics	()	()	()	()
-Creació llocs de treball	()	()	()	()
-Relació amb d'altres països	()	()	()	()
-Impostos	()	()	()	()
-Policia	()	()	()	()
-Escoles/Universi.	()	()	()	()
-Aeroports/Ferroc.	()	()	()	()
-Justícia	()	()	()	()

P. 18. ¿Com li agradaria més que se'l considerés?

- () Com un català que viu a Catalunya.
- () Com un català que viu a Espanya.
- () Com un espanyol que viu a Catalunya.
- () Com un espanyol que viu a Espanya.
- () Li és indiferent.
- () Com cap d'aquestes consideracions.
- () Ns/Nc.

P. 19. Des de l'any 1980 vostè pensa que Catalunya

- () Ha millorat.
- () Ha empitjorat.
- () Segueix igual.
- () No ho sap.

P. 20. ¿Creu vostè que el Govern central a Madrid

	Molt	Suficient	Poc	Gens	Ns/Nc
-S'esforça per solucionar els problemes de Catalunya	()	()	()	()	()
-S'interessa pel progrés econòmic de Catalunya	()	()	()	()	()
-És just en el retorn dels diners recaptats a Catalunya	()	()	()	()	()

P. 21. ¿Ha pensat mai en la independència de Catalunya?

() Sí.

() No.

() Ns/Nc.

P.22. ¿En qué consisteix per vostè la independència de Catalunya?

P. 23. ¿Creu que és desitjable o no?

() Sí, és desitjable.

¿En quants anys?

() Entre 1 i 3 anys.

() Entre 3 i 6 anys.

() Entre 6 i 10 anys.

() Més de 10 anys.

() Ns/Nc.

() No, no és desitjable.

() Li és indiferent.

() Ns/Nc.

P. 24. ¿Creu que és possible o no?

- ☐ Sí, és possible.
- ☐ No, no és possible. (Passar a P.26.).
- ☐ Depèn.
- ☐ Ns/Nc. (Passar a P.26.)

P. 25. ¿Quan?

- ☐ Entre 1 i 5 anys.
- ☐ Entre 5 i 10 anys.
- ☐ Entre 10 i 15 anys.
- ☐ Entre 15 i 20 anys.
- ☐ Més de 20 anys.

P. 26. Creu que si Catalunya fos independent

	Milloraria	Seguiria igual	Empitjoraria
-La riquesa del país	☐	☐	☐
-El nivell cultural	☐	☐	☐
-El benestar social	☐	☐	☐

P. 27. Si ara es convoqués un referèndum per iniciar de forma gradual un procés cap a la independència de Catalunya, ¿vostè què votaria?

- ☐ Votaria que "sí". (Passar a P.28.)
- ☐ Votaria que "no". (Passar a P.29.)
- ☐ Ns/Nc.
- ☐ No votaria.
- ☐ Votaria en blanc.

P. 28. ¿Per quina raó votaria "sí"?

_____ . (Passar a P.30).

P. 29. ¿Per quina raó votaria "no"?

P. 30. ¿Què pensa sobre l'existència de partits que defensin la independència de Catalunya?

- ☐ Li sembla molt positiu.
- ☐ Li sembla positiu.
- ☐ Li sembla negatiu.
- ☐ Li sembla molt negatiu.
- ☐ Li és indiferent.
- ☐ Ns/Nc.

P. 31. ¿Amb qui creu que hauríem de tenir unes relacions més estretes i cordials?:

- ☐ Amb Europa.
- ☐ Amb Hispanoamèrica.
- ☐ Ns/Nc.

P. 32. ¿Coneix algun grup o partit que defensi la independència de Catalunya?

- ☐ Sí
- ☐ No. (Passar a P.33.)
- ☐ Ns/Nc. (Passar a P.33.)

P.33. ¿Quin? ¿Quins?

S.1. Sexe

☐ Home

☐ Dona

S.2. Edat

_____.

S.3. Estat civil.

☐ Solter

☐ Casat

☐ Vidu

☐ Altres

S.4. Parentesc de l'entrevistat amb el cap de família

☐ Cap de família

☐ Cònjuge

☐ Pare/Mare

☐ Germà/Germana

☐ Fill/Filla

☐ Altres

S.5. Lloc de naixement de

	L'entrevistat	La seva mare	El seu pare	El seu marit/esposa
-Barcelona	☐	☐	☐	☐
-Tarragona	☐	☐	☐	☐
-Lleida	☐	☐	☐	☐
-Girona	☐	☐	☐	☐
-Resta Estat				
espanyol	☐	☐	☐	☐
-Estranger	☐	☐	☐	☐

S.6. Nivell de formació/estudis de l'entrevistat.

- ☐ Sense estudis
- ☐ Estudis Primaris
- ☐ EGB / Batxiller Elemental
- ☐ BUP / Batxiller Superior / COU
- ☐ Formació Professional
- ☐ Formació Universitària Mitjana
- ☐ Formació Universitària Superior
- ☐ Altres _____.

S.7. Nivell de formació/estudis del cap de família.

- ☐ Sense estudis
- ☐ Estudis Primaris
- ☐ EGB / Batxiller Elemental
- ☐ BUP / Batxiller Superior / COU
- ☐ Formació Profesional
- ☐ Formació Universitària Mitjana
- ☐ Formació Universitària Superior
- ☐ Altres. _____.

S.8. ¿Quina és la seva situació laboral actual?

- ☐ Estudiant
- ☐ Mestressa de casa
- ☐ Jubilat/Rendista
- ☐ A l'atur
- ☐ Amb feina fixa
- ☐ Amb feina eventual

S.9. ¿Quina és la situació laboral actual del cap de família?

- ☐ Estudiant
- ☐ Mestressa de casa
- ☐ Jubilat/Rendista
- ☐ A l'atur
- ☐ Amb feina fixa
- ☐ Amb feina eventual

S.10. Si vostè veu la TV amb certa freqüència, ¿quin canal veu més?

- ☐ TV1
- ☐ TV2
- ☐ TV3
- ☐ TV1 i TV2
- ☐ TV1 i TV3
- ☐ TV2 i TV3
- ☐ Els tres canals
- ☐ Depèn del programa
- ☐ No veu la TV amb freqüència

S.11. Ocupació de l'entrevistat

S.12. Ocupació del cap de família

S.13. ¿Què pensa vostè respecte al servei militar?

- ☐ Ha de ser obligatori
- ☐ Hauria de ser professional / voluntari
- ☐ Hauria de ser substitutiu / serveis socials
- ☐ No hi hauria d'haver servei militar

S.14. ¿Quin partit ha votat vostè a les darreres eleccions al Parlament (maig 88)?

- ☐ AP
- ☐ CIU
- ☐ PSC / PSOE
- ☐ PC (PSUC)
- ☐ CDS
- ☐ ERC
- ☐ Altres
- ☐ No vota
- ☐ No ho sap / Nc

S.15. ¿I en les darreres eleccions municipals (juny 87)?

- ☐ AP
- ☐ CIU
- ☐ PSC / PSOE
- ☐ PC (PSUC)
- ☐ CDS
- ☐ ERC
- ☐ Altres
- ☐ No vota
- ☐ No ho sap / Nc

S.16. ¿A qui va votar en les passades eleccions legislatives (juny 86)?

- ☐ AP
- ☐ CIU
- ☐ PSC / PSOE
- ☐ PC (PSUC)
- ☐ CDS
- ☐ ERC
- ☐ Altres
- ☐ No vota
- ☐ No ho sap / Nc

S.18. ¿Va comprar ahir algun diari? ¿Quin?

☐ No va comprar cap diari

☐ AVUI

☐ DIARI DE BARCELONA

☐ EL PAÍS

☐ EL PERIÓDICO

☐ PUNT DIARI

☐ REGIÓ 7

☐ SPORT

☐ MUNDO DEPORTIVO

☐ DIARI DE TERRASSA

☐ DIARI D'IGUALADA

☐ DIARI DE SABADELL

☐ PUNT DIARI

☐ NOU-NOU

☐ Altres

☐ No llegeix diaris

S.19. ¿Quin diari o quins diaris llegeix habitualment?

- ☐ AVUI
- ☐ DIARI DE BARCELONA
- ☐ EL PAÍS
- ☐ EL PERIÓDICO
- ☐ PUNT DIARI
- ☐ REGIÓ 7
- ☐ SPORT
- ☐ MUNDO DEPORTIVO
- ☐ DIARI DE TERRASSA
- ☐ DIARI D'IGUALADA
- ☐ DIARI DE SABADELL
- ☐ PUNT DIARI
- ☐ NOU-NOU
- ☐ Altres
- ☐ No llegeix diaris

FITXA TECNICA

El present estudi és el resultat de l'enquesta feta a Catalunya durant els mesos de setembre i octubre del 1988 i realitzada per ICOPSA, Institut d'Investigació Comercial i Opinió Pública, S.A., amb seu a la Travessera de Gràcia, núm. 96, 1r, Barcelona, 08006.

1. Mètode i realització

Qüestionari semiestructurat amb preguntes tancades i pre-codificades i preguntes obertes, codificades d'acord amb el manual de codificació elaborat a partir de la lectura de les respostes obertes d'un 25% del total dels qüestionaris.

El treball de camp s'ha realitzat entre el 20 de setembre i el 14 de novembre del 1988, amb entrevistes personals a la llar dels entrevistats.

2. Univers i mostra

L'univers objecte d'estudi i base de la mostra fou la població de Catalunya formada per tots els habitants majors de 18 anys, segons les dades del cens del 1987.

L'elecció de la mostra es va fer tenint en compte la distribució de la població segons la mida dels municipis, el comportament electoral, el sexe i l'edat. Les dades electorals contemplades foren les del període comprès entre 1977 i 1984 (1). L'objectiu era obtenir resultats altament fiables, tant per al conjunt de la població com per als distints segments considerats.

El volum de la mostra quedà fixat en 2.100 entrevistes (N=2.100), distribuïdes en 77 municipis:(2)

<u>municipis</u>	<u>entrevistes</u>
Barcelona	601
Area metropolitana	418
Municipis amb + de 50.000.hab.	362
Municipis entre 10.000 i 50.000 hab.	321
Municipis amb menys 10.000 hab.	398

Total	2.100

(1) S'han considerat les aportacions de l'Equip de Sociologia Electoral, en particular, Canals, R., Virós, R. "Evolució del comportament electoral a Catalunya, 1977-1984" Estudis Electorals núm. 8. Barcelona, Ed. La Magrana, Fundació Jaume Bofill, 1986

(2) Vegeu llista completa de municipis, p. ???

La selecció dels municipis s'ha realitzat mitjançant un procés aleatori, a partir de la totalitat de municipis de Catalunya, estratificats per grandàries i d'acord amb el comportament electoral repetidament observat.

Pel que fa a la mida, es va triar en primer lloc Barcelona, després els 15 municipis restants amb més de 50.000 habitants, els municipis entre 10.000 i 50.000 habitants i els municipis amb menys de 10.000 habitants.

Cada municipi es va dividir per un nombre determinat de rutes o punts de mostreig, amb quotes prèvies de sexe i edat, fixades en funció de l'estructura de la població catalana de l'any 1987. Cadascuna de les rutes incloïa 10 individus, de manera que es van sortejar 210 punts de Catalunya per iniciar el recorregut.

Aquest procés de selecció dels entrevistats es realitza perquè la mostra sigui totalment aleatòria.

La fiabilitat estadística de la mostra permet un nivell de confiança del 95.5% i un marge d'error de $\pm 2.1\%$ en el cas més desfavorable de $p=q=50$.

A fi de conèixer la precisió de les diverses estimacions que es puguin fer en diferents segments de la població s'inclou una petita taula, on es donen els errors màxims(e) que es poden cometre, amb una fiabilitat del 95.5%, segons el volum del segment de la població considerat (n). Els càlculs estan fets per a $p=q=50$, que és el cas més desfavorable.

p=q=50	
n	e
2100	0.021
1000	0.031
500	0.044
400	0.049
300	0.057
200	0.069
100	0.098

La mostra ha estat seleccionada pel Dr. Joan Del Castillo, del Departament de Matemàtiques de la Universitat Autònoma de Barcelona. La realització de les entrevistes ha anat a càrrec d'un equip de 22 entrevistadors/es i un supervisor.

Cap de camp: Mireia Piella

Procés de dades: ODEC

LLISTA DE MUNICIPIS

- 1 Albesa
- 2 L'Aleixar
- 3 Alp
- 4 L'Armentera
- 5 Arenys de Mar
- 6 Avinyonet del Penedès
- 7 Badalona
- 8 Balaguer
- 9 Barcelona
- 10 Bàscara
- 11 Begues
- 12 Caldes de Montbui
- 13 Cànoves
- 14 Cardedeu
- 15 Cardona
- 16 Castelldefels
- 17 Castellgalí
- 18 Cerdanyola del Vallès
- 19 Corbins
- 20 Cornellà de Llobregat
- 21 Dosrius
- 22 Esplugues de Llobregat
- 23 Figueres
- 24 Gadesa
- 25 Ginestar
- 26 Girona
- 27 Gironella
- 28 Granollers
- 29 L'Hospitalet de Llobregat
- 30 La Bisbal del Penedès
- 31 La Llacuna
- 32 La Llagosta
- 33 La Seu d'Urgell

- 34 Les Franqueses
- 35 Llardecans
- 36 Lleida
- 37 Manresa
- 38 Martorell
- 39 El Masnou
- 40 Mataró
- 41 Molins de Rei
- 42 Mollet del Vallès
- 43 Montcada i Reixac
- 44 Móra d'Ebre
- 45 Olot
- 46 Pira
- 47 Les Planes d'Hostoles
- 48 Polinyà
- 49 El Prat de Llobregat
- 50 Premià de Mar
- 51 Puigpelat
- 52 Reus
- 53 Ripoll
- 54 Sabadell
- 55 Sant Adrià de Besòs
- 56 Sant Boi de Llobregat
- 57 Sant Boi de Lluçanès
- 58 Sant Cugat del Vallès
- 59 Sant Feliu de Guíxols
- 60 Sant Gregori
- 61 Sant Hilari Sacalm
- 62 Sant Joan de les Abadesses
- 63 Sant Joan les Fonts
- 64 Sant Martí de Centelles
- 65 Sant Martí Sarroca
- 66 Sant Vicenç dels Horts
- 67 Santa Coloma de Gramenet

- 68 Sitges
- 69 Tarragona
- 70 Tàrraga
- 71 Terrassa
- 72 Tortosa
- 73 Ullastret
- 74 Valls
- 75 Vic
- 76 Vilafranca del Penedès
- 77 Vilalba dels Arcs

VI. BIBLIOGRAFIA

Hem considerat oportú d'incloure aquesta secció bibliogràfica, on pretenem recollir, sense cap afany d'exhaustivitat, un conjunt de llibres i articles als quals ens hem referit explícitament o implícitament en el text, o que, en tot cas, han inspirat la nostra perspectiva. Aquest recull podria ser molt més llarg, i de fet en queden fora obres cabdals la importància de les quals no volem de cap manera menystenir. Cal entendre, però, que, per raons elementals de treball, només hi figuren aquells escrits que es relacionen de manera més directa amb el present estudi.

S'ha establert un criteri formal de classificació de les obres en tres grans apartats:

I.- Textos de metodologia i teoria sociològica

II.- Textos generals de teoria, història i sociologia del nacionalisme

III.- Textos sobre la realitat catalana

I. Textos de metodologia i teoria sociològica

Berger, Peter L., Invitació a la sociologia. Barcelona, Ed. Herder, 1986.

Berger, Peter L. i Luckmann, Thomas, La construcció social de la realitat, Barcelona, Ed. Herder, 1987.

Bourdieu, Pierre, "L'opinion publique n'existe pas", a Questions de sociologie. París, Minuit, 1980, pp. 222-235.

Bourdieu, Pierre, La noblesse d'État. París, Minuit, 1989.

Cardús, Salvador i Estruch, Joan, "Bells deliris fascinen la raó". Les enquestes a la joventut de Catalunya. Barcelona, Generalitat 1984.

Estruch, Joan i Cardús, Salvador, Consideracions sobre la crisi actual de la sociologia. Separata del Butlletí Informatiu de la Fundació Jaume Bofill. Barcelona, 1984.

Gaxie, Daniel, Le cens caché. Inégalités culturelles et ségrégation politique. París, Seuil, 1978.

- Gouldner, Alvin W., La dialéctica de la ideología y la tecnología. Madrid, Alianza Editorial, 1978.
- Tönnies, Ferdinand, Comunitat i Associació, Barcelona, Edicions 62, 1984.
- Weber, Max, Economía y Sociedad. Mèxic, Fondo de Cultura Económica, 1964.
- Weber, Max, L'ètica protestant i l'esperit del capitalisme. Barcelona, Edicions 62, 1964.
- Weber, Max, El político y el científico. Madrid, Alianza Editorial, 1967.
- Weber, Max, Sociología de las religiones (3 vols). Madrid, Taurus, 1984-87.

II. Textos generals de teoria, història i sociologia del nacionalisme

- Anderson, Benedict, Imagined Communities. Londres, Verso, 1983.
- Gellner, Ernest, Nations and Nationalism. Londres, Blackwell, 1983.
- Gellner, Ernest, Cultura, Identidad y política. Barcelona, Gedisa, 1989.
- Hobsbawm, Eric, J., Ranger, Terence (comp), L'invent de la tradició. Vic, Eumo, 1988.
- Kemiläinen, Aira, Nationalism. Problems Concerning the Word, the Concept and Classification. Jyväskylä: Studia Historica Jyväskyläensia III, 1964.
- Kohn, Hans, Historia del nacionalismo. Madrid, Fondo de Cultura Económica, 1984.
- Lafont, Robert, Per una teoria de la nació. Barcelona, Edicions 62, 1969.
- Latouche, Daniel, "Jeunesse et nationalisme au Québec. Une idéologie, peut-elle mourir?". Revue française de science politique. Vol. 35, nº 2, abril 1985.
- Mira, Joan Francesc, Crítica de la nació pura. València, Ed. Tres i Quatre, 1985.
- Mira, Joan Francesc, Cultures, llengües, nacions. Barcelona, La Magrana, 1990.
- Smith, Anthony D., Las teorías del nacionalismo. Barcelona, Península, 1976.
- Weber, Eugen, Peasants into Frenchmen. Stanford, Stanford University Press, 1976.

III. Textos sobre la realitat catalana

- Armengou, Josep, Justificació de Catalunya. Barcelona, Ed. La Magrana, 1979.
- Barrera, Andrés, La dialéctica de la identidad en Cataluña. Madrid, CIS, 1985.
- Candel, Francesc, Els altres catalans. Barcelona, Edicions 62, 1964.
- Cucó, Alfons, País i Estat. La qüestió valenciana. València, Tres i Quatre, 1989.
- Cucurull, Fèlix, Panoràmica del nacionalisme català (6 vols.). París, Edicions Catalanes de París, 1975.
- Culla, Joan B., "De Budapest a Dublín, passant per Cristiània", Revista de Catalunya, núm.2, novembre 1986.
- Diversos autors, Catalunya Estat. Barcelona, Convenció per la Independència Nacional, 1987.
- Diversos autors, El nacionalisme català a la fi del segle XX. Vic, Eumo, 1987.
- Diversos autors, El nacionalisme català a la fi del segle XX. II Jornades. Barcelona. La Magrana/Edicions 62, 1989.
- Diversos autors, El nacionalisme català a la fi del segle XX. III Jornades. Barcelona, Edicions de la Revista de Catalunya, 1989.
- Diversos autors, Els Països Catalans: un debat obert. València, Ed. Tres i Quatre, any 1984.
- Estat Català, La Catalogne rebelle. París, Agence Mondiale de Librairie, 1927.
- Estradé, Antoni, "La concepció provincial de la nació i el fracàs de l'Estat espanyol unitari". La nació, juliol/agost 1989.
- Estradé, Miquel Angel, Del catalanisme possibilista al nacionalisme radical. Lleida, Virgili i Pagès, 1989.
- Ferrater Mora, Josep, Les formes de la vida catalana. Barcelona, Edicions 62/La Caixa, 1980.
- Ferrer i Gironès, Francesc, La persecució política de la llengua catalana. Barcelona, Edicions 62, 1985.
- Fuster, Joan, Pamflets polítics. Barcelona, Empúries, 1985.

- Gifreu, Josep, Comunicació i reconstrucció nacional. Barcelona, Ed. Pòrtic, 1989.
- Mayayo, Andreu. La destrucció del món rural català. 1880-1980. De pagesos a obrers i ciutadans. Tesi doctoral inèdita. Universitat de Barcelona, 1989.
- Pedrolo, Manuel de, Algú sota l'altre. Barcelona, Edicions 62, 1987.
- Pinyol i Balasch, Josep, La sobirania nacional. Barcelona, Demà Llibres, 1982.
- Prat de la Riba, Enric, La Nacionalitat Catalana. Barcelona, Edicions 62 i "La Caixa", 1978.
- Solé Tura, Jordi, Catalanisme i revolució burgesa. Barcelona, Edicions 62, 1967.
- Strubell i Trueta, Miquel, Llengua i població a Catalunya. Barcelona, La Magrana, 1981.
- Termes, Josep, La immigració a Catalunya i altres estudis d'història del nacionalisme català. Barcelona, Empúries, 1984.
- Treserra, Montserrat, "Els joves i la realitat catalana", a Barcelona, projecte jove. Vol III. Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1985.
- Vicens i Vives, Jaume, Notícia de Catalunya. Barcelona, Edicions 62 i Destino, 1984.
- Vilar, Pierre, Catalunya dins l'Espanya Moderna. Barcelona, Edicions 62, 1964 (4 vols).

VII. LLISTA DE TAULES

- Taula núm. 1: Nombre d'enquestats per mida de municipis
- Taula núm. 2: Distribució de les enquestes per municipis segons el sexe (nombres absoluts)
- Taula núm. 2 bis: Distribució de les enquestes per municipis segons el sexe (percentatges)
- Taula núm. 3: Distribució de les enquestes per municipis segons l'edat (nombres absoluts)
- Taula núm. 3 bis: Distribució de les enquestes per municipis segons l'edat (percentatges)
- Taula núm. 4: Distribució de les enquestes per municipis segons el lloc de naixement de l'entrevistat (nombres absoluts)
- Taula núm. 4 bis: Distribució de les enquestes per municipis segons el lloc de naixement (percentatges)
- Taula núm. 5: Distribució de les enquestes per municipis i lloc de naixement dels pares dels entrevistats (nombres absoluts)
- Taula núm. 5 bis: Distribució de les enquestes per municipis i origen dels pares dels entrevistats (percentatges)
- Taula núm. 6: Distribució dels entrevistats segons la llengua de realització de l'entrevista
- Taula núm. 7: Distribució dels entrevistats segons el coneixement de la llengua
- Taula núm. 8: Llengua de realització de l'entrevista segons l'ús habitual del català
- Taula núm. 9: Distribució dels entrevistats segons la comprensió del català
- Taula núm. 10: Distribució dels entrevistats per edats i aprenentatge del català
- Taula núm. 11: Distribució dels entrevistats per estat civil i edats
- Taula núm. 12: Distribució dels entrevistats per sexe i edats
- Taula núm. 13: Distribució dels entrevistats segons nivell d'estudis i edats
- Taula núm. 14: Distribució dels entrevistats segons la seva ocupació

- Taula núm. 15: Distribució dels entrevistats segons els partits votats en les darreres eleccions
- Taula núm. 16: Distribució dels entrevistats segons la lectura de diaris
- Taula núm. 17: Autòctons i immigrants. Classificació dels entrevistats segons el grup d'origen
- Taula núm. 18: Autòctons, mixtos i immigrants. Classificació dels entrevistats segons el lloc de naixement dels pares
- Taula núm. 19: Autòctons, mixtos i immigrants. Classificació dels entrevistats segons el lloc de naixement de llurs pares i l'edat
- Taula núm. 20: Coneixement de la llengua catalana segons l'origen dels pares
- Taula núm. 21: Ús real de la llengua segons l'origen dels pares
- Taula núm. 22: Autòctons: coneixement de la llengua segons grup d'edat
- Taula núm. 23: Immigrants: coneixement de la llengua segons grups d'edat
- Taula núm. 24: Actitud respecte de la normalització lingüística segons grup d'origen
- Taula núm. 25: Llengua que li agradaria que parlés l'alcalde, segons grup d'origen
- Taula núm. 26: Llengua que li agradaria que parlessin els mestres, segons grup d'origen
- Taula núm. 27: Autoadscripció a Catalunya segons grup d'origen
- Taula núm. 28: Autòctons: autoadscripció a Catalunya segons grups d'edat
- Taula núm. 29: Immigrants: autoadscripció a Catalunya segons grups d'edat
- Taula núm. 30: Bandera amb la qual s'identifica segons grup d'origen
- Taula núm. 31: Identificació amb les festes segons grup d'origen
- Taula núm. 32: Autòctons: Identificació amb les festes segons grups d'edat
- Taula núm. 33: Immigrants: Identificació amb les festes segons grups d'edat
- Taula núm. 34: Identificació amb la selecció catalana segons grup d'origen
- Taula núm. 35: Autòctons: Identificació amb la selecció catalana segons grups d'edat
- Taula núm. 36: Immigrants: Identificació amb la selecció catalana segons grups d'edat
- Taula núm. 37: L'independentisme implícit del catalans segons grup d'origen
- Taula núm. 38: Percepció d'Europa i d'Hispanoamèrica segons grup d'origen

- Taula núm. 39: Opinió respecte de si el govern central s'esforça per solucionar els problemes de Catalunya, segons grup d'origen.
- Taula núm. 40: Opinió respecte de si el Govern central s'interessa pel progrés econòmic de Catalunya, segons grup d'origen.
- Taula núm. 41: Opinió respecte de si el Govern central retorna suficientment en obres i serveis els impostos recaptats a Catalunya, segons grup d'origen.
- Taula núm. 42: Valoració de l'autonomia segons grup d'origen
- Taula núm. 43: Percepció de si el país ha millorat des de l'Estatut del 1979, segons grup d'origen
- Taula núm. 44: Percepció de si l'autonomia és suficient, segons grup d'origen
- Taula núm. 45: Opinió respecte de si el país milloraria culturalment si fos independent, segons grup d'origen
- Taula núm. 46: Opinió respecte de si el país milloraria pel que fa a la riquesa en cas que fos independent, per grup d'origen
- Taula núm. 47: Opinió respecte de si el benestar social milloraria en cas que el país fos independent.
- Taula núm. 48: ¿Ha pensat mai en la independència nacional? (segons grup d'origen)
- Taula núm. 49: Opinió respecte de si la independència seria possible, segons grups d'origen
- Taula núm. 50: Opinió respecte de si la independència seria desitjable, segons grup d'origen
- Taula núm. 51: Si ara es convoqués un referèndum per iniciar de forma gradual un procés cap a la independència de Catalunya, ¿vostè què votaria?
Distribució del vot segons grup d'origen
- Taula núm. 52: Forces polítiques i percentatges dels seus votants que votarien "sí" al referèndum.
- Taula núm. 53: Autòctons: vot al referèndum segons context rural/urbà
- Taula núm. 54: Immigrats: vot al referèndum segons context rural/urbà
- Taula núm. 55: Autòctons: vot al referèndum i ocupació professional
- Taula núm. 56: Immigrats: vot al referèndum i ocupació professional
- Taula núm. 57: Autòctons: nivell d'estudis i vot al referèndum
- Taula núm. 58: Immigrats: nivell d'estudis i vot al referèndum

Taula núm. 59: Autòctons: vot al referèndum i comportament electoral
Taula núm. 60: Immigrats: vot al referèndum i comportament electoral
Taula núm. 61: Autòctons: vot al referèndum i grups d'edat
Taula núm. 62: Immigrats: vot al referèndum i grups d'edat
Taula núm. 63: La identificació nacional dels joves del Quebec (en %)
Taula núm. 64: Les eleccions constitucionals dels joves del Quebec (en %)
Taula núm. 65: Immigrats i percepció de la independència
Taula núm. 66: Raons per a la independència segons grup d'origen
Taula núm. 67: Raons de "voluntat" segons grups d'edat i grup d'origen
Taula núm. 68: Raons d'"identitat" segons grups d'edat i grup d'origen
Taula núm. 69: Raons "pragmàtiques" segons grups d'edat i grup d'origen

VIII. LLISTA DE GRAFICS

- Gràfic núm. 1. Coneixement i pràctica de la llengua. Llengua parlada habitualment.
- Gràfic núm. 2. Coneixement i pràctica de la llengua. Llengua habitual de lectura.
- Gràfic núm. 3. Coneixement i pràctica de la llengua. Llengua habitual d'escriptura.
- Gràfic núm. 4. Coneixement i pràctica de la llengua catalana segons l'origen dels pares. Població total.
- Gràfic núm. 5. Coneixement i pràctica de la llengua catalana segons l'origen dels pares. Pares nats a Catalunya.
- Gràfic núm. 6. Coneixement i pràctica de la llengua catalana segons l'origen dels pares. Pare i/o mare immigrants.
- Gràfic núm. 7. Com li agradaria que se'l considerés. Població total.
- Gràfic núm. 8. Com li agradaria que se'l considerés. Pares nats a Catalunya.
- Gràfic núm. 9. Com li agradaria que se'l considerés. Pare i/o mare immigrants.
- Gràfic núm. 10. Identitat amb Catalunya. Pares nats a Catalunya.
- Gràfic núm. 11. Identitat amb Catalunya. Pare i/o mare immigrants.
- Gràfic núm. 12. Identitat amb Espanya. Pares nats a Catalunya.
- Gràfic núm. 13. Identitat amb Espanya. Pare i/o mare immigrants.
- Gràfic núm. 14. Percepció subjectiva del règim polític. Pares nats a Catalunya.
- Gràfic núm. 15. Percepció subjectiva del règim polític. Pare i/o mare immigrants.
- Gràfic núm. 16. Qui ha de prendre les decisions a Catalunya. Població total.
- Gràfic núm. 17. Percepció subjectiva del règim polític. Pares nats a Catalunya.
- Gràfic núm. 18. Percepció subjectiva del règim polític. Pare i/o mare immigrants.
- Gràfic núm. 19. Si Catalunya fos independent... Població total.
- Gràfic núm. 20. Si Catalunya fos independent... Pares nats a Catalunya.
- Gràfic núm. 21. Si Catalunya fos independent... Pare i/o mare immigrants.
- Gràfic núm. 22 ¿Què votaria en un referèndum? Població total.

Gràfic núm. 23. ¿Què votaria en un referèndum? Pares nats a Catalunya.

Gràfic núm. 24. ¿Què votaria en un referèndum? Pare i/o mare immigrants.

Gràfic núm. 25. Raons per a la independència. Total de persones que han votat afirmativament.

Gràfic núm. 26. Raons per a la independència. Pares nats a Catalunya.

Gràfic núm. 27. Raons per a la independència. Pare i/o mare immigrants.

Antoni ESTRADÉ i SALTÓ

Vimbodí (Conca de Barberà), 1958

Llicenciat en Ciències Econòmiques (Sociologia) per la Universitat Autònoma de Barcelona i Master en Pensament Social i Polític per la Universitat de Sussex (Anglaterra). Professor de Sociologia a la Universitat Autònoma de Barcelona.

Montserrat TRESERRA i PIJOAN

Torelló (Osona), 1944

Llicenciada en Sociologia per la Universitat de Lovaina (Bèlgica). Professora de Sociologia a la Universitat Autònoma de Barcelona.